

**“Pobjeda”,
Titograd, novembar 1991.**

RAT ZA MIR - 2

Kad smo prošlog mjeseca štampali specijalno izdanje “Pobjede” “RAT ZA MIR”, živjeli smo u uvjerenju da će rat ovih dana biti bliska prošlost a naša sveska spomenar i svojevrсно svjedočanstvo jednog vremena u kojem su mnogi hrabri i uzvišeni ratnici branili slobodu, čast i mir od vaskrslog fašizma. Na nsreću, prevarili smo se: prošlo je toliko vremena a rat se ne predaje već bijesni svom žestinom; dugi dani ispunjeni zebnjom i iščekivanjem otegli su se u nedogled a velikoj drami gotovo da se ne vidi kraj.

Herjozam, dostojanstvo, bol, tuga, briga... to je oih dana svakodnevni život Crne Gore. Njena mladost nalazi se na prvoj borbenoj liniji sa koje svakodnevno stižu novi primjeri ljudske uspravnosti i veličine, ali i bolne vijesti o smrti najdražih i najrođenijih. Iz ratnog pakla Crna Gora iznosa izraja znana i već viđena – mala a velika, hrabra i humana, gorda i ponesena, uvjerena da utoj borbi plemenitosti i mržnje, dobra i zla, svjetlosti i mraka pravda uvijek ora biti samo na jednoj strani. Crna Gora je i ovog aputa, kao uvijek u svojoj istoriji, izabrala onu pravu, dostojno sledeći trag svog genija i vladike, Petra Petrovića Njegoša, i njegove pjesničke oporuke: “Al’ tirjanstvu stati nogom za vrat / to je ljudska dužnost najsvjetlija”.

Tim mladićima izašlim iz “Gorskog vijenca” i namjerenim da se u njega ponovo vrate posvećeno je ovo izdanje “Rata za mir”.

Izdaje i štampa: Novinsko javno preduzeće “Pobjeda”. Direktor i glavni i odgovorni urednik: Vldoje Konatar. Urednik izdanja: Šćepan Vuković. Prilozi u broju: Momčilo Popović, Slavoljub Šćekić, Milenko Vico, Mišo Drašković, Jovan Plamenac, Gojko Knežević, Milutin Labović, Vojin Božović, Jovan Stamatović, Mira Popović, Velizar Sredanović, Boban Novović, Dražen Drašković, Dragan Bošković, Jelena Samardžić, Marina Jočić, Dragan Grozdanović, Dragoslav Milačić, Vasko Radusinović, Veselin Rakčević, Dragan Perović, Jovanka Ljubenko, Jusuf Redžepagić i Demo Pepić. Foto reporteri: Dejan Vuković, Mensud Krpuljević, Stanoje Begović, Nikica Mihajlović i Dobrilo Malidžan. Tehnički urednik: Ksenija Radunović

Ponedjeljak, 14. oktobra: Vrijeme takozvanog primirja, ali se opet gine. Komandant Vojno-pomorskog sektora “Boka” viceadmiral Miodrag Jokić izjavio da se sužavanjem blokadne linije oko Dubrovnika u stvari preduzimaju mjere za sprječavanje ubacivanja ustaških grupa u zaleđe vojnih jedinica. Zatišje u Hercegovini.

Utorak, 15. oktobar: Pripadnici JNA zauzeli Cavtat bez ijednog ispaljenog metka. Hrvatski oružnici napustili grad prepuštajući oko 1.500 stanovnika gladi, žeđi i zaraznim bolestima. Armija obezbjeđuje hranu, vodu i prevoz. Predstavnik evropskih posmatrača Adrijan Stigner izrazio zadovoljstvo razgovorima o omogućavanju snabdijevanja Dubrovnika.

Srijeda, 16. oktobar: Hrvatski oružnici minirali dio magistrale između Cavtata i Mlina. U Cavtat uplovio brod za evakuaciju djece, starih i bolesnih. Očekuje se da krenu i mališani iz Bosne, koji su Tuđmanovi vojnici držali kao taoce i štit u borbi sa JNA. Komandant Titogradskogkorpusa general-major Radomir Eremija izjavio da ustaše opet ne poštuju primirje.

Četvrtak, 17. oktobar: Jedinice JNA napreduju prema Dubrovniku. U Osojniku zarobljen 21 ustaša. Hrvatska uporišta Ravno i Slano u plamenu. Očekuje se da padnu Čepikuće. Ustaše su iz Trnove pobjegle na brzinu ostavljajući municiju i sanitetski materijal.

Petak, 18. oktobar: Na dubrovačkom ratištu se puca i pregovara. Sastali se predstavnici evropske misije, JNA i dubrovačkih vlasti, a istovremeno hrvatske formacije artiljerijom tukle po položajima JNA kod Kupara i Plata. Demantovano “otkriće” Radio Dubrovnika da je Trebinje porušeno.

Subota, 19. oktobar: Deseto proglašeno primirje doživljava sudbinu prethodnih. Hrvatski bojovnici otvarali artiljerijsku vatru kod Brgata, Suše i Kupara. Jedinice JNA zarobile oko 300 zengovaca i gardista.

Nedjelja, 20. oktobar: Jedanaest pripadnika JNA ranjeno je u vrijeme primirja koje je poštovala samo jedna strana. Iz svojih utvrđenja u Kuparima hrvatske formacije su neprestano otvarale vatru. Armija konačno odgovorila u namjeri da blokira Kupare.

Ponedjeljak, 21. oktobar: Jedinice JNA napadnute u rejonu Mliana i Plata. Poginula tri dobrovoljca. Hrvatska štampa širi laži o tome da je Dubrovnik srušen. Predstavnici Armije izjavili su da će omogućiti posmatračima UNESCO da uđu u grad.

Utorak, 22. oktobar: Pokrenute kršenjem primirja ustaških bojovnika, snage JNA stigle na pet-šest kilometara do Dubrovnika. Artiljerija JNA prokročila put pješadiji koja je popodne ušla u Srebrno i Kupare. Evropski mirovnjaci, izgovarajući se nemirnim morem nijesu došli na razgovore u Cavtat.

Srijeda, 23. oktobar: Žestoki artiljerijski okršaji oko Kupara, Srebrenog i nadomak Dubrovnika u kojima je učestvovala i Jugoslovenska ratna mornarica.

Četvrtak, 24. oktobar: Predstavnici JNA saopštili da je u jučerašnjem sukobu u predjelu Ivanice, Brgata i Osojnika poginulo pet a ranjena 24 borca. Zarobljeno 150 pripadnika ZNG i MUP-a.

Petak, 25. oktobra: Hrvatska strana sinoć zatražila prekid vatre, a danas napala položaje JNA. Armija je odgovorila i potisla hrvatske bojovnike iz Gornjeg i Donjeg Brgata i sa Dubca. Komandant VPS "Boka" Miodrag Jokić izjavio da su jedinice JNA stigle na tri kilometra od Dubrovnika. Ravno i Slano: treći dan mira.

Subota, 26. oktobra: Odgovarajući na vatru pripadnici JNA potisnuli zenge i mupovce nadomak Dubrovnika. Ustaše dva puta kršile primirje i u Dubrovačkoj Rijeci. Vrhovna komanda JNA još jednom demantovala glasine o bombardovanju Dubrovnika koje nemilicije šire hrvatska sredstva informisanja.

Nedjelja, 27. oktobra: Oružje na dubrovačkom ratištu mirovalo. Armija postavila uslove, a dubrovačke vlasti odugovlače sa odgovorom, očigledno na "mig" iz Zagreba. Traži se da Dubrovnik preda oružje, te da odu svi plaćenici. Novi zarobljenici na hercegovačkom ratištu.

Ponedjeljak, 28. oktobar: Slike neoštećenog Dubrovnika obišle svijet i demantovale laži hrvatskih medija. Na ratištu oružje mirovalo. Na hercegovačkom ratištu zarobljeni desetak ustaša koji su mučki napali položaje JNA.

Utorak, 29. oktobar: Mir na ratištu. Ambasadori Velike Britanije, Italije i Grčke sa vojnim atašeima tih zemalja doputovali u Dubrovnik. Oko dvjesto žitelja Konavala vratili se na ognjište.

Srijeda, 30. oktobar: Nastavljeni pregovori evropskih posmatrača, dubrovačkih vlasti i JNA. Konvoj brodova koji predvodi Stjepan Mesić primiče se Dubrovniku. Iznad Metkovića pogođen sanitetski helikopter JNA, uprkos primirja. Pilot srećom bezbjedno spustio letjelicu na heliodrom u Divuljama.

Četvrtak, 31. oktobra: Dubrovčani lukavstvima pokušavaju da izvrđaju odgovore na jedanaest armijskih zahtjeva. U Zapadnoj Hercegovini ustaše sprovode Tuđmanovu zapovijest o blokadi svih od 18 do 60 godina. Pripadnici JNA napadnuti u rejonu Ston-Slano, Čepikuće, Mikuljev Krst, Mravinjaci i Butijeri.

Petak, 1. novembar: Hrvatske baterije bljuju sa zidina Starog grada vatru prema položajima JNA u Dubrovačkoj rijeci i iznad Slanog. Armija povukla svoj predlog o deblokadi Dubrovnika, jer odgovori nijesu stigli. Specijalci JNA ušli u Mali Zaton i Orašac. Dubrovačkim gospodarima ostavljeno na volju šta da rade sa hercegovačkim crnokošuljašima i bjelosvjetskim vagabundima. Nema mira ni na hercegovačkom frontu.

Subota, 2. novembar: Žestoke borbe u prijedelu Čepikuća. Hrvatske snage minobacačima tukle položaje JNA oko Mojkova, Slanog, Čepikuća i u Mravincima.

Nedjelja, 3. novembar: Pripadnici MUP-a Hrvatske minirali put iznad Dubrovnika. Snajperisti ne miruju. Pucnji unutar zidina Dubrovnika nagovještavaju sukobe "pravaša" i HDZ-ovaca.

Ponedjeljak, 4. novembar: Minobacačima iz Starog grada napadani položaji JNA na Žarkovici, Dubcu i Brgatu. Ambasador za ljuska prava Luk Buras na pomen da je u Dubrovniku ubijen zarobljenik pripadnik JNA, "proslavio" se izjavom da je tog dana poginuo i jedan pas. Misija EZ obišla Ravno, Velju Među i Trčinu.

Utorak, 5. novembar: Nastavljene vatrene provokacije iz Starog Grada. Spriječeni pokreti Tuđmanovih jedinica u Dubrovačkoj rijeci. Pokret ustaša iz pravca Stona i Metkovića.

Srijeda, 6. novembar: Borbe u rejonu Čepikuća, Butijeri, Poljice i Podimoć. Na ustaški napad JNA odgovorila. Uočeni pokreti hrvatskih paravojnih formacija u Metkovićima, Čapljini i oko Mostara.

Četvrtak, 7. novembar: Žestoke borbe na hercegovačkom ratištu i nove žrtve. Vatrene okršaji u rejonu Slanog prema Čepikućama, ka Stonu, iznad Miholjevog krsta i Trnova. Minobacačka vatra i iz rejona Nuncijata, Lazareta, Srđa, Starog Grada, čak i iz bolnice.

Petak, 8. novembar: Novi neuspjeli pregovori JNA, predstavnika EZ i dubrovačkih vlasti. Viceadmiral Jokić: "Ući ćemo u Dubrovnik, ako nam bude naređeno". Demantovane laži da su borci u Slanom opkoljeni.

Subota, 9. novembar: Sa Lokruma, Straduna i sa pokretnih vozila hrvatske snage minobacačima napadaju položaje JNA. I pored najave Bosanka nije osvojena. To su, nažalost, platili borci specijalnog voda iz Herceg Novog koji su ušli u ovo mjesto: troje poginulih i više ranjenih. Trojica boraca nestala. Iz Čepikuća ponovo ustaše otvorile vatru.

Nedjelja, 10. novembra: Položaji JNA na Žarkovici, Brgatu, Dubcu pod žestokom vatrom. Specijalci MUP-a Crne Gore uprkos rafalima sa područja Bosanke izvlače ranjene i poginule drugove.

Ponedjeljak, 11. novembar: Dramatični sukobi u Dubrovačkoj rijeci i na terenu Bosanke. Iz Srđa se uporno puca na položaje JNA. Ustaše se oglašavaju i sa drugih područja, a i iz Starog Grada. Stiglo više od hiljadu dobrovoljaca iz Crne Gore. Nema mira na hercegovačkom ratištu odakle se ustaše najčešće oglašavaju sa područja Čepikuća.

Utorak, 12. novembar: Prilaze Dubrovniku, ustaška uatvrđenja, pripadnici JNA osvajaju "tačku po tačku". Na Lokrumu oko hiljadu ustaša. Hrvatski radio javlja o velikom broju poginulih. Gusti crni dim kulja iz Dubrovnika, a pripadnici JNA tvrde da su to ustaše zapalike automobilske gume.

P I S M A

Pismo učenika borcima na frontu U svakoj riječi – srce

Borci Drugog bataljona brigade "Veljko Vlahović" iz Titograda, u vrijeme priprema za odlazak na front, boravili su u Osnovnoj školi u Doljanima. Tom prilikom su se upoznali sa djecom i kolektivom ove škole, pa je sklopljen i veliki broj prijateljstava.

Borci ove jedinice otišli su na front 1. oktobra i učestvovali u borbama na području Konavoskih dvori. Takođe, bila su prva jedinica koja je ušla i zauzela Plat. Nakon toga jedinica je povučena iz aktivnih dejstava, radi kraćeg odmora.

Tada je dobila jedno izuzetno dirljivo pismo od učenika Osnovne škole u Doljanima. Tekst, crteži, kao i potpisi učenika ganuli su pripadnike ove jedinice i još više povećali njihovu spremnost za dalje akcije na što bržem uništavanju ustaških i fašističkih hordi koje divljaju u tom dijelu Jugoslavije.

Djeca su, između ostalog, napisala ovako: "Mi još nijesmo naučili sva slova, zato smo zamolili naše starije drugove da nam pomognu. Šaljemo vam ove male ruke, koje jedva čekaju da vas zagrlje.

Ova srca, iako puna strepnje i straha, kucaju za vas.

Neka ovo cvijeće pokriva sve staze i puteve kojima gazite.

Iako daleko, mi smo uvijek sa vama. Neka vas sreća i ljubav prate i da vas što prije nama vrate".

Za drugi bataljon brigade
"Veljko Vlahović"

Budimir Kalezić, kapetan I klase

Poruke majkama koje traže da im se vrate sinovi Idemo mi umjesto njih

U "Pobjedi" od 26. oktobra, u članku "Zabrinute majke", između ostalog navedeno je i sljedeće: "Apelujemo na Skupštinu Crne Gore da vrati naše rezerviste na granicu naše Republike. Samim tim spriječio bi se uvlačenje Crne Gore u prljavi građanski rat".

Shvatljivo nam je da su zabrinute i uplašene za živote svojih najbližih, ali nam nikako ne može biti shvatljivo da zahtijavate da se rezervisti vratena granice naše Republike. A šta sa crnogorskim odnosno srpskim življem, širom Krajine, Slavonije, Like, Korduna i Banije? Zar ih ostaviti same da se bore za svoj fizički i duhovni opstanak? Zar ostaviti zatočene vojnike u kasarnama Hrvatske? E, drage naše PTT-ovke, znajte

da su i to sinovi majki, braća, muževi i tako dalje. Znajte i ovo: potomstvo nam ne bi oprostilo ako ne bi pritekli u pomoć srpskoj braći koja krvare na krvavim razbojištima oko srpskih gradova Gline, Vukovara, Pakraca, Petrinje, Borova, Knina i drugih mjesta. Posebno smo iritirani ašim iskazima da bi se sa povlačenjem rezrvista spriječilo uvlačenje Crne Gore u prljavi građanski rat. Da je rat prljav, tačno je. Da ne može biti prljaviji, i to je tačno. Da nam je kao takav nametnut, više je nego tačno. Ne prihvatiti ga, bilo bi svojevrstan kukavičluk. Zar dozvoliti hrvatskim ustašama i drugom bjelosvjetskom ološu da prave ogrlice od prstiju djece naše srpske braće?

E, nećemo dozvoliti mi, dobrovoljci novoformirane Treće lakopješađijske udarne titogradske brigade! Svojim potpisima jasno dajemo na znanje da odlučno idemo da tučemo neprijatelja na svim frontovima do konačne pobjede.

Neđo Mrvaljević, Bogić Božović, Aleksandar Laković, Rajko
Lukačević, Slbodan Milošević, Čedo Miranović, Dragoljub Pejović, Jovan
Ražnatović, Zoran Rašović, Danilo Jokić, Ilija Garić, Filip Četković,
Milan Šćepanović, Dimitrije Kovačević, Nikola Kaluđerović, Miroslav
Miličković, Milisav Prelević, Gojko Popadić, Dobrivoje Milić, Milovan
Abramović i drugi.

Ratna situacija i ljudska solidarnost Moba za ratnika

U selu gornja Ržanica, opština Plav, jedna moba podsjećala je na one nekadašnje, ali u drugim selima. Otašević Vukomir – Vulja, rezervni kapetan prve klase JNA, otišao je kao pripadnik oružanih snaga Titogradskog vojnog korpusa u rat protiv krvoločne ustaške i plaćeničke bande Tuđmanove i Mesićeve. Ostavio je Vulja suprugu, četvoro djece i ostarjelu majku. Ostala je nesakupljena letina.

Zato su Vuljini bliski prijatelji samoinicijativno, ne čekajući proglas Vrhovne komande JNA i Predsjedništva i Vlade Republike Crne Gore da se pomože nezbrinutim porodicama vojnika koji su otišli u boj protiv ustaša, protiv fašizma, u odbranu slobode, organizovali mobu u ovom plodnom i pitomom selu Gornjeg Polimlja. Na kratkom jesenjem sunčanomdanu moba je, bez odmora, sa elanom i entuzijazmom, ručno, motikama sa čitavenjive iskopala i sakupila krompir.

Dok se sunce klonilo zapadu iza vrhova Viskotora, mobari su, zadovoljni završenim poslom, što su pomogli porodici ratnika da blagovremeno, prije kiša i snjegova sakupi letinu, zapjevali pjesmu onu koja priliči ovim ratnim uslovima. Eho pjesme se čuo do planinskih vijenaca

Visitora, Šita, Mokre planine i Čakora koji okružuju ovaj slobodarski kraj, gdje su se odvajkada ražali ratnici za slobodu, “gdje motika zvoni, gdje se klepka čuje”.

I dok kapetan Otašević sa ostalim ratnicima negdje na ljutom hercegovačko-primorskom kršu brani slobodu ovog naroda, mi im poručujemo peko “Pobjede” da ne brinu za svoje porodice. Pomoći ćemo im, a mlade generacije će ne samo pamtit i ovakve mobe, već će njegovati slogu, jedinstvo i međusobnu solidarnost.

Miodrag Barjaktarević-Bago
Ivograd

Zdravo tata!

Ne znam gdje si, ali sam ti ipak napisala ovo pismo. Jer, ako se brzo ne vratiš da se podsjetiš na moje pismo. Žao mi je što je rat, a još više mi je žalosnije što te evo devet dana nema. A i čuju se noću povremeni pucnji. Želim tebi i tvojim drugovima mnogo sreće. Ne znam hoćeš li pročitati ovo pismo ali ako ga pročitaš znaj da te puno volimo, tvoja Dajana, Monika i tvoj mali Vladan. Čao tata i vrati se.

Dajana Čejović, Titograd

*Građani Kolašina vojnicima na frontu
Uz vas smo!*

Dragi drugovi vojnici

Ispunjeni ponosom navas i vaš udio u ovoj borbi, mi vam poručujemo da organizovano vodimo brigu o vašim porodicama. Ta je briga postala svakodnevnica svih organa naše opštine, svih naših preduzeća, ustanova i službi, i mnogih pojedinaca. To shvatamo kao dio naših ratnih obaveza. Nećemo dozvoliti da nijedna porodica našeg ratnika ostane nezbrinuta, a to znači bez ogrijeva, bez hrane i drugih potreba za život.

Budige sigurni u to i neka vam ta sigurnost olakša sve teškoće koje rat i ratni položaj neminovno donose. Stojte čvrsto na braniku naših granica, ne dajte fašistima da ostvaruju mračne ciljeve, budite hrabri i postojani kao što ste do sada bili. Čuvajte se, jer je evidentno da prljavi rat kakav su započeli i kakav vode Tuđman i njegovi legionari, veoma lako odnosi ljudske živote.

Srećno svim ratnicima Crne Gore, srećno svima pripadnicima JNA i TO sa područja kolašinske opštine.

Građani, ustanove i preduzeća
iz Kolašina

*Pismo komandi titogradskog korpusa
Ratnici naši, sretni vam uspjesi*

Svim borcima ratnih jedinica na tromedi Crne Gore, Hrvatske i Bosne i Hercegovine čestitamo postignute uspjehe u izvršavanju borbenih zadataka za konačan slom ustaško-fašističkog zla. Istovremeno izražavamo žaljenje za neminovnim gubicima pokojnih junaka u ovom suludom ratu, spremni da maksimalno pomognemo ugroženim porodicama poginulih i ranjenih boraca, znajući da ste svjesni uzvrišene patriotske dužnosti i pravednih ciljeva borbe. Izražavamo vam punu podršku i našu apsolutnu spremnost i riješenost da se u svakom trenutku, kad to zatreba, neposredno ključimo, sa vama, u borbena sadejstva za slobodu i integritet Crne Goe i Jugoslavije.

Ponovo uz vas, građani Mjesne zajednice Podbišće kod Mojkovca, sa zbora povodom sprovođenja aktivnosti u vrijeme neposredne ratne opasnosti.

Dubrovnik ostaje u blokadi

Oružje gasi žed

Razgovori o deblokadi Dubrovnika, nakon mučkih ustaških metaka koji siju smrt, prekinut. Dubrovčanima postavljeno osam uslova. Ako ih ispune, dobiće i vodu i struju

Sinoć je u selu Gruda poginuo Petar Medigović. Još jedan vojnik ubijen je mučki iz ustaškog snajpera. Koji po redu, u vrijeme takozvanog primirja?!

A juče su, samo nekoliko sati prije Petrove pogibije, održani razgovori na Čilipima o deblokadi Dubrovnika. Trebalo je da se danas nastave, ali nijesu.

Danas je komandant Vojno-pomorskog sektora “Boka” viceadmiral Miodrag Jokić, u razgovoru sa Televiziju Crne Gore, i uz “soliranje” novinara ostalih redakcija, rekao da je Dubrovčanima postavljeno osam uslova koje bi valjalo da ispune da bi dobili vodu i struju. Prvi i suštinski uslov je predaja i razoružanje svih paravojnih formacija i svođenje broja pripadnika MUP-a nanivo od januara ove godine.

Dakle, ako Armija u ovom zahtjevu istraje, položeno ustaško oružje će ugasiti žed u Dubrovniku. Sudeći po dosadašnjim obmanama dubrovačkih, ustaških vlasti, koje, uprkos žednom pučanstvu, slušaju direktive iz Zagreba – žed će da potraje.

A snajperistima, skrivenim po kojekakvim katakombama konavskih kuća, nikad se ne zna.

Doduše, vice-admiral Jokić danas je izjavio da se sužavanjem blokadne linije oko Dubrovnika, u stvari, preduzimaju mjere za sprečavanje ubacivanja ustaških grupa u zaleđe vojnih jedinica. Ali, nameće se pitanje – koliko je takvih, skrivenih cijevi ostalo u već “prečešljanom” zaleđu?

Armija će, rečeno je, nastaviti sa akcijama dok Tuđmanove časnike i plaćenike ne prisili na predaju.

Živomir Ninković, komandant vazduhoplovne jedinice u Mostaru

U dobri čas Crnogorci

Prisustvom crnogorskih rezervista mi smo dobili još šira krila. Nimalo me ne uzbuđuje ustaška presuda na smrt. Sve zadatke Vrhovne komande izvršićemo profesionalno i blagovremeno

Za neja, u nebeskim visinama gotovo da nema tajni. U “galebu” ili “orlu”, bilo da je u borbenoj akciji, ili u izviđanju, potpukovnik JNA Živomir Ninković, jednostavno gospodari situacijom. Iako još nije napuni četiri decenije života, komandant je jedne elitne vazduhoplovne jedinice. Hrvatska, ustaška vlast ga je proglasila ratnim zločincem, a ovih dana ta ista vlast, u nekada “crvenom” Splitu, izrekla mu je smrtnu presudu!

- Nimalo me to ne uzbuđuje, kaže smirenim tonom Ninković. Poznato mi je od koga je došla ta presuda i kako je uslijedila. Tome, jednostavno, ne obraćam pažnju. Ne zanima me! Moji drugovi piloti i ja imamo daleko važnije poslove koje nam diktira trenutna situacija. A Situacija je ovakva: ni rat – ni mir!

- Odnedavno ste na ovom prostoru sa vašom jedinicom. Imali ste puno borbenih dejstava. Pomagali ste pješadiju, naročito crnogorske rezerviste u borbama protiv Tuđmanovih bojovnika oko Slanog i Dubrovnika?

- Da, učestvovali smo u tim borbenim dejstvima. To je, ja bih rekao, profesionalno obavljen posao, kako to JNA radi. Koordinirali smo dejstva sa jedinicama kopnene vojske, analizirali akcije, planirali zadatke, grešaka nije bilo i tako ćemo raditi ubuduće.

- Na aerodrom su pristigli crnogorski rezervisti, koji čuvaju avione i pistu od hrvatskih ekstremista. Kakav je Vaš utisak rezervistima?

- Prisustvo crnogorskih rezervista dalo nam je još veća krila! Na svakom koraku ja u njima primjećujem čojstvo, junaštvo, čast i poštenje. Crnogorci su, uostalom, uvijek bili takvi. To me impresionira! Dragi su nam, dobro su došli, zajednički analiziramo zadatke i odlično sarađujemo.

Oni su jedan od elemenata zaštite aerodroma. Imaju precizne zadatke i to veoma važne i bez njih se sigurna odbrana ne može zamisliti. A, kad je o odbrani aerodroma riječ, ona je postavljena po svim propisima naše vojne nauke. Za onog ko bi se usudio da napadne aerodrom, to bi značio veliki, neposredni i konkretni bumerang.

No, u mislima ustaša rađa se i takva ideja. Ona se, u stvari, rodila 1941. godine, a takav scenario su sada prepisali njihovi sljedbenici. Imali su namjeru da napadnu aerodrom, pobiju pilote, pokolju viđenje Srbe i našim avionima zagospodare nebom. Za njih je bilo veliko iznenađenje kad su ovdje stigli Crnogorci. A oni su došli u minut do dvanaest!

- Trenutno vlada primirje. Vi poštujete odluku Vrhovne komande, ali koliko Vi vjerujete u ovakva primirja?

- Nikoliko! Mi ćemo i dalje disciplinovano izvršavati odluke Vrhovne komande. Naša avijacija ni do sada nije ni jednom zatajila. Nijesmo kršili primirje i tako ćemo se i ubuduće ponašati. A dokle će to biti tako – vidjećemo. Mi smo tu da se odbranimo od mračnjaštva, da zaštitimo mirni narod, a ljudi ove zemlje kasnije neka se izjasne o političkom uređenju. Ako budemo primorani da vodimo borbena dejstva, sasvim je sigurno da ćemo sve zadatke izvršavati uspješno. Treba da se zna da mi još u minulim akcijama nijesmo koristili ni deset odsto našeg potencijala...

Hrvatsko vrhovništvo i još neke profašističke strukture uporno nastoje da nas odvoje od naroda. Taj scenario specijalnog rata dobro nam je poznat. Mislim da ni u tome neće uspjeti. Mi smo iz naroda, moji piloti nijesu došli sa Marsa! Ja sam rođen Glamočanin, znam šta je život, šta su ljudi, i ne pada mi na pamet da pucam u civile. Vjerujem da će biti sve kako patriotski narod Jugoslavije kaže...

Na frontu od Popova polja do Zavale

Hrabrost liječi rane

Popovo polje liči na jezero. Konačno ćemo u Ravno, poručuju artiljerci Titogradskog korpusa. U improvizovanoj bolnici pomoć ukazana 768-ici boraca

Popovo polje više nije polje – od sinoć je jezero. Sve pliva u vodi i blatu. Jedino teški vojni kamioni prolaze putem od Mrkonjića preko Veličana do Zavale. A iz Polja, dok se nekako probijemo do jedinica Titogradskog korpusa, vojska izvlači tehniku iz vodenog okruženja.

Nije to ništa, vojsku, odavno se to zna, prati kiša, da ne kažemo i još ponešto, kažu, pomalo u šali, danilovgradski artiljerci koji su sinoć

Priče sa fronta

Dva ratna druga

Bojištem se pronio glas: pao je komandant Krsto Đurović... Dvadesetjednogodišnji Dejan Bogojević iz Titograda – prvi mu je priskočio u pomoć. Ali ustaški snajperista je bio brži...

Bio je 23. septembar. Snajperista u crnoj majici, iz usaškog gnijezda iznad sela Vitanjina, digao je snajper na vojnika JNA...

Počeo je rat:

Kažu da Herceg-Novci nikad nije bio tih kao tog dana. Autobusi iz Konavala nijesu došli. Na pijaci nije bilo grožđa. Đaci su se prorijedili, prolaznici takođe. Samo su kamioni sa oznakama JNA remetili tišinu i žurili ka Debelom brijegu. Pratili su ih brižni pogledi i mnogo ruku koje su mahale. Slično je bilo svuda na putu – ka frontu i Nikšiću. Trebinju. Svuda kuda su prolazili crnogorski rezervisti.

Na jednom od tih kamiona sjedio je i Dejan Brankov Bogojević iz Titograda. Dvadeset jednu godinu je imao. I mnogo snova u očima. Otpozdravljao je, pričaju njegovi drugovi, dječacima na raskrscima što su pozdravljali kao pravi vojnici. Pošao je da im zaštiti miran san.

Prevlaka – vrata Boke. Debeli brijeg. Front prema Dubrovniku. Prokleta Ravno. Vojnički život. Ustaše što vrebaju. Pale su i prve žrtve. U Dejanovom domu u Titogradu – zebnja. Majka Vasilja kao i hiljade majki u Crnoj Gori – strepi, otac Branko ponosan na sina vojnika stegao srce, brat Stojan sve češće zagledan negdje u daljinu.

Kobni 5. oktobar

A onda dolazi kobni 5. oktobar. Na ratištu je pao komandant Vojno-pomorskog sektora Boka, kapetan bojnog broda Krsto Lazarević Đurović. Linijom fronta se pronio glas – pao je komandant Krsto. A, ko nije čuo za njega? Nema vojnika, nema starješine. Običan, jednostavan, skroman čovjek. Omiljen komandant. Ratnik sa srcem. Komandant sa kojim su se vojnici dičili. Zadojen ljubavlju prema rodnom kršu i zakletvom predaka, prvi je u pomoć hrabrom komandantu priskočio Dejan Bogojević...

Pao je i Dejan Bogojević.

U kući njegovog oca Branka uselila se tuga. U bratstvu Bogojevića u Staniseljćima – takođe. U srce svake crnogorske majke. Dva hrabra Crnogorca – komandant Krsto i vojnik Dejan otišli su u priču o tome kako se brani rodna gruda. Postali su dio crnogorskog krša koji ih je odnjihao. Do plejade "vitezova mrijet naviknutih". Priča o dvojici hrabrih vojnika ima, međutim, još jednu stranu. Ponosnu koliko i odbrana rodno praga

stigli sa južnih položaja u Popovo polje – Dragan Kaluđerović, Željko Otašević, Milan Pavićević, te njihovi drugari Zarija Koprivica iz Spuža i Nikola Todović iz Pljevalja. Tehnika je izvučena, a do prvog mraka i poslednji kamioni. Lazar Čolović kaže da će noćas konačno u Ravno, kojeg su juče naši drugari spravili, a mi ćemo ga "betonirati". Kapetan Dobroslav Bojević, koji iza sebe, kažu, ima duge ratničke staze (od Gruda preko Konavala do Popovog polja) priča da je lako komandovati ovako hrabrom vojskom. Na ratištu su mi i tri brata, Veselin, Rajko i Miladin, svi Nikšićani. Da smo ranije bili ovdje, već bi davno Ravno palo, osmehujući se priča kapetan. A profesor Branko Pavićević, pita: sretoste li mi gdje ustašu Mustafu Delića, kojeg smo na Grabu, sa još dvojicom koljača, uhvatili ja, Željko Otašević i Milan Pavićević prije tri dana? Otpremili smo ga u bilećki zatvor, kaže profesor. Olovku je puškom zamijenio i Nasto Bulatović, novinar iz Titograda. Završili smo zadatke na južnomfrontu, sad smo ovdje, kaže Bulatović. Biće i ovdje brzo završeni zadaci, dodaju borci Budo Bečić, Dragan Četković, Dragoljub Bojić, Miško Peković, Raco Kostić, Lakić Tomić...

Ostavljamo artiljerce, a prema Zavali i improvizovanoj bolnici, probijamo se zahvaljujući vojsci. Dr Momčilo Bulatović sehvali da od jutros u ovom hercegovačkom kamenu ima bolnicu, ništa goru nego u Titogradu. Do sada smo, priča doktor, bili u šatoru, dolje u Polju, a od jutros u srpskoj kući sa pravim bolesničkim sobama. Do sada smo ja i kolege doktori – Dragan Knežević, Radonja Zeković, Nenad Vučković, Milovan Bogavac, Srbo Đorđević i dr zajak ukazali pomoć 768-ici boraca, i mi u tom momentu u njemu nijesmo vidjeli neprijatelja, već pacijenta, mada znamo da se oni prema našim borcima tako ne bi ponašali. Kad je vidio da i njega lječimo kao i ostale, obratio mi se: doktore ako preživim, dođite kod mene na Korčulu. Te krvoločne zvijeri kad zarobite, onda progovori njihovo kukavičko srce, kaže doktor.

Dobru saradnju ova improvizovana bolnica ima i sa trebinjskom. Ni jedan povriježeni vojnik ne čeka više od pola sata da bi dobio i najkomplikovaniju medicinsku pomoć, ako mu je potrebna. Prvu ima odmah, ovdje na terenu.

Najviše problema imao sa dobrovoljcima, objašnjava doktor Bulatović. Stigli su na front i teško bolesni ljudi u godinama – jedan je recimo sa svježim moždanim udarom nedavno operisan... Trebalo bi zato sve dobrovoljce prije upućivanja na front detaljno pregledati.

Danas je u ovoj bolnici, poslije kiše, bilo dosta posla, ali ništa ozbiljno, uglavnom, prehlade, reuma... No i kad je teže, hrabrost liječi rane. Naši borci, teško ranjeni u Ravnom, a dovedeni ovdje, nijesu ni jaukali, prisjećaju se u bolnici.

ili ognjišta. Naime, iako skrhani bolom zbog pogibije svog Dejana, njegov otaca, majka i brat nijesu zaboravili – tugu u domu Đurović. Drhtavom rukom Dejanov brat Stojko je ispisao riječi saučešća:

“Porodici proslavljenog komandanta Krsta Đurovića – Kotor

Gubitak vašeg dragog Krsta nije samo vaš gubitak. To je gubitak za JNA i Crnu Goru. To je svijetli primjer, do sada nepoznat u istoriji ratova, da prva žrtva bude komandant jedinice kojom je komandovao. Naš dejan, naša prva sreća i radost, prvi je potrčao da pomogne svome komandantu i poginuo od iste zlikovačke – ustaške ruke.

U velikom bolu, ponosni smo što je pao uz svog komandanta, a bol i tugu dijelimo zajedno.

Nadamo se da ove naše velike žrtve neće biti uzaludne.

Roditelji i bratstvo vojnika Dejana Bogojevića iz Staniselića – Lješanska nahija”.

Riječi utjehe

Već sutradan, iz Kotora u Staniseljice krenule su riječi utjehe za roditelje i brata dvadesetogodišnjaka, čiju su mladost presjekli ustaški rafali.

“Primismo vaš telegram saučešća za našim Krstom, saznajući ime vašega junaka koji je nesebično žrtvovao svoj mladi život pokušavajući da izvuče ranjenog komandanta. Dugujemo njemu i vama neizmjernu zahvalnost u velikom bolu i tuzi izražavamo vam najdublje saučešće za vašim Dejanom. Ovih dana ćemo lično doći i položiti cvijeće na grob vašega junaka.

S poštovanjem porodica Đurović”.

Smrt vojnika i komandanta ujedinila je ove dvije porodice. Prije nekoliko dana Đurovići su došli u Staniseljice. Sa buketima ruža i riječima utjehe, poklonili su se hrabrom vojniku. Za nekoliko dana pići će povorka Bogojevića u Kotor da oda poštu hrabrom komandantu Krstu Đuroviću.

I jedni i drugi se mogu ponositi njihovim grobovima...

Dok oružje miruje

Prepredene ubice

Maglovita noć na izviđanju po hercegovačkim brdima. Uhvaćeni stranci s patikama na nogama i eksplozivom u džepovima. Pomorac “doplovio” i dobrovoljce

Po nekom nepisanom pravilu kiša uvijek prati vojsku. Juče, dok je oružje mirovalo, ona je bila neprijatelj sporazuma. No, već oko podne nebo

se razvedrilo i sa njim i lica pokislih pripadnika JNA. Iskorišćen je ovaj pekid vatre da se očisti oružje i oprema. Pepričavaju se događaji.

- Mnogi su moji drugovi iz Mojkovca na ovim ratištu – veli nam dobrovoljac Božidar Filipović, koji, inače, radi u Beogradu. Odlučili smo da pomognemo oružjem. Teški su uslov, ali izdržimo. Teže nam pada ova kiša od one olovne. Od nje se nadamo gdje sakriti Prije neko veče, dok smo čistili teren blizu Slanog i snijeg je provijevao, bila je magla, prst pred okom se nije vidio. Ali, išli smo korak po korak, pridržavajući se rukama za stijene. Morali smo. Duga je bila ta noć, duža od godine. Rezaao nas je kamen po rukama. Na pola puta do logora Petru Žuriću, koji je bio sa nama u grupi, pao je komad stijene na nogu. Jedva smo nas petorica rukama i puškama svalili tu stijenu. Petar je prebačen u trebinjsku bolnicu gdje je operisan i sad se oporavlja.

- Teški uslovi za ratovanje – kaže Gojko Radović, takođe dobrovoljac iz Mojkovca. I gromovi su protiv nas. Neka, i ovo će se izdržati. Izdržljivi smo mi momci. Pa rat je tek počeo... Slušali smo mi dosta o zlodjelima ustaša, grozili se tih priča. Sad se susrijećmo sa njihovim nasljednicima. Gori su od svih zlikovaca.

Bogoljub Tukić nam veli da je svaki deseti Mojkovčanin na frontu.

- Puste su mojковаčke ulice. Ostali su samo starci, žene i djeca – kaže Tukić. Morali smo doći, ovdje su nam život ostavili komisije vršnjaci. Pa da zar mi sjedimo kući! Svaki od nas ima ratnih doživljaja. Evo jednog od mojih: naša patrola, u kojoj sam bio i ja, uhvatila je dvojicu starijih ljudi. Mislili smo da su bezazleni mještani. Nosili su patike na nogama, neku staru odjeću, a u njedrima dinamit. Bili su se uputili ka logoru. To su prave zvjerke.

- Ustaše su prepredene ubice. Tek sad vidimo da su se oni drugo pripremali za ovaj rat – dodaje Bučko Bulatović. Lukavi su i spremni na najgroznija zlodjela. Najteže je bilo prvih dana dok smo se privikli, sad je već lakše.

Slično nam priča Mitar Smolović, koji ističe da mojковаčki dobrovoljci govore oružjem i dodaje da su oni ovdje da ratuju i brane slobodu.

- Kad smo došli – kaže on – znali smo da ovo nije vježba već pravi rat. Nije ovo mjesto za mamine maze!

Među mojковаčkim dobrovoljcima, kojima komanduje poručnik Marko Ristić (inače profesor fiskulture), nalazi se i Branko Pejović – pomorac.

- Iskristio sam odmor da pomognem drugovima, kaže Branko. Težak je moj posao, pa mi ovaj rat ne predstavlja teškoće. Ratovalo se nekad u težim uslovima, pa su se ređale pobjede. I mi moramo pobijediti. Jedino nam smeta što, kad krenemo, slijedi komanda o prekidu vatre. No, komande se moraju poštovati.

Mojkovački dobrovoljci ne znaju za strah, to kažu i njihove starije, ali je sigurno da u tom junaštvu moraju biti i oprezni. Samo tako mogu sačuvati glavu i doprinijeti da se ovaj rat što prije okonča.

U jedinicama kapetana Rada Radomana

Paštete i poljski kreveti

Treći bataljon Desete crnogorske brigade zapriječio je odstupnicu ustašama iz Dubrovnika na zapad. Vojnička principijelnost

Kad se kaže: "barski bataljon", to izaziva averziju kod mnogih, skoro svih crnogorskih boraca u Hercegovini i oko Dubrovnika. Vjerovatno je to zbog reformističke vlasti u Baru i uticaja te politike na odziv boraca pri mobilizaciji. Ali, barski bataljon ne postoji. Postoji bataljon u kojem je skoro trećina sastava iz Bara, a ostatak čine ostaci jedinica koje, takođe, nijesu mogle da budu formirane. Tako ovaj bataljon, kojim komanduje kapetan Rade Radoman iz Virpazara čine i Ivangrađani, Bjelopoljci, Andrijevari, Pljevljani, Rožajci, Titograđani, Nikšićani.

Zaposjeli su Planikovo brdo i zapriječili jadransku magistralu na tom dijelu, prekinuvši odstupnicu ustašama iz Dubrovnika prema Zapadu.

Oni su oslobodili od ustaša Gornje i Donje Majkove. I pored prethodnog minobacačkog dejstva, najhrabriji ustaše su ih sačekali. Nekoliko njih pucali su iz automobila na udarno odjeljenje koje vodi kako kaže kapetan Radoman "ludo hrabri" potporučnik Željko Kovačević. Sa potporučnikom Kovačevićem, momkom koji još nije napunio ni 25-tu, jurišali su Vojin Spičanović, Ranko Petranović, Drgan Cicvarić, Željko Klasić, Žarko Leković, Goran Vukašević, Milorad Barac, Zoran Jovović, Dragan Ostojić, Milorad Vuletić, Stojan Sjekloća i Željko Milić.

Da čovjek ne povjeruje

U Gornjim Majkovima u kući – kafani Iva Oblizala, našli su ustašku dokumentaciju imena i prezimena dva voda "gardista" koji su se borili, našli su i radio stanice, nekoliko pakovanja dum-dummetaka, propagandni materijal...

Mare Bulat živi poviše Ivanove kuće. Pobjegla je, pa se vratila. Vratila se zbog stoke, kaže. Kaže i da su ovi momci, vojnici dobri. Spremi im pogaču ispod crepulje. Oni joj plate više nego im traži. Proda im i jaja. Za pogaču i pet jaja dobije 150 dinara. Danas joj momci iz odjeljenja potporučnika Kovačevića nude da obru vinograd. Sve su to Crmničani, stručnjaci za tu rabotu. Ona neće. Kad ne može sin da joj dođe iz

Dubrovnika. Ne, ne, sin joj nije ustaša. Niko u selu nije ustaša. Ni Ivo Oblizalo. Tako kaže Mare.

(Interesantno, od 15-tak ljudi koji su ostali u oba Majkova, sin osim Mare, kažu da nemaju sinove, imaju samo kćeri).

Ante Oblizalo kaže da mu je izlaz kroz ormar u pećinu iza kuće, ono što svi u selu prave. I zaista, mnogi iz kuća mogu izaći u pećinu.

Vojska kapetana Radomana je mnogo toga našla u Majkovima. Tu je u maju dolazio Šime Đodan. Priredili su mu veliku feštu. Ostala je njegova fotografija sa počastvovanim mještanima ispred škole. Našli su drvenu kamu sa urezanom "šahovnicom" i godinom 1971. Kod sijede starice, koja je ostala u selu, i za njom stalno ide prelijepi pas ptičar, našli su "papirno srce" na kojem piše: "Otvori ovaj list naći ćeš moje srce". Kada otvoriš piše: "Otvori moje misli i naći ćeš koga ljubim". Kada i to otvoriš – fotografija iz rata, sa mnogo naroda, i preko veliku "U".

Da čovjek ne povjeruje koliko je ustaštvo duboko u hrvatskom narodu.

Antun Pešija, lokalni iseljenik u SAD, u Mičigenu, ohrabren početnim uspjesima HDZ, doveo je u Majkove, brodom, prije pola godine američko vino, alat, 50 odijela, elektromotore, pumpe, gume "mišelinke", opremu za kupatilo, brdo poštanskih koverata, ustašku literaturu, automobil "ford automatik"... To su mu našli u kući u bunkeru. Kuća mu je otišla u vazduh. Ima još jedn u Dubrovniku, u ulici JNA broj 14.

Pošao da vidi tetku

Sada vojska kapetana Radomana kontroliše jadransku magistralu. Uхватili su desetak Hrvata koji su bili, naravno, u posjeti Dubrovniku, četiri Rumuna i jednog Hrvata iz Bosne sa njima, drogiranog Hrvata koji je, kaže, pošao da vidi tetku kod Slanog, šefa protokola predsjednika opštine Dubrovnik. Taj šef protokola je ženskog roda i u svom polnom mjestu je bio sakrio prilično novca i jednu šifrovanu poruku (sve to je stalo).

Jedinica kapetana Radomana je uglavnom po okolnim brdima. Išli smo sinoć sa njim na brdo Drvenjak (na kojem nema ni jednog drveta, sve goli kamen). Na tom uporištu dobrovoljačko odjeljenje: komandir Rajko Pavićević i vojnici: Momo Pođanin, Zoran Boričić, Srećko Bakić, Vojo Perišić, i puškomitraljezac Aleksa Adžić, Ljevorećanin od 63 godine.

Okolo brdo do brda. Na svakom po jedno odjeljenje.

Vraćamo se u sumrak, idemo pored kuća. Radoman spava u šatoru, na polomljenom poljskom krevetu. U kućama ne smiju da spavaju ni vojnici. Nijesu se dolično ponašali kada su ušli u selo. Razapeli su šatore, zidaju kamena skloništa. To je kapetanov odnos prema ratu. Obišli smo mnogo jedinica na ratištima, ali principijelnijeg vojničkog ponašanja nijesmo sreli, nego u ovoj jedinici. Kapetan Radoman jede paštete i nereske, isto tako i

ostali članovi komande njegove jedinice: kapetan Slavko Kalezić, Dragan Ivanović, Branko Plamenac, poručnici Bojica Pešić i Mijo Jovanović i potporučnik Vojo Plamenac.

Jedinica kapetana Radomana u ovom ratu nije imala ni poginulih ni ranjenih u borbi.

S a p o l o ž a j a

Sestra među braćom

Goranka Marinović je dobrovoljac. Kako se osjeća na ratištu? Ovo je njen naslov: kao sestra među braćom

Betonski kanal nije ukrotio Trebišnjicu. Voda se ovih dana razlila po Popovu Polju, po kalugavom drumu, bujice su i oko šatora na položaju Savine brigade. U neposrednoj blizini "šatorskog grada" su plantaže još neobranog grožđa. Po prilici, ove godine se neće ni brati. Na dva puškometa je selo Ravno. Nije ravno, ali tako se zove.

Ispod jednog brežuljka, nadomak logora, s vremena na vrijeme odjekne rafal. Plutoni se razlikuju kroz jesenju sumaglicu, prelijeću preko polja, odliježu od okolnih brda. Odjek rafala, kao odjek smrti, gubi se, izumire...

- Kiša i čekanje. To nas najviše ubija ovih dana, kaže Svetozar Žugić, oficir u Štabu Savine brigade. Ali, šta se može, mora se. Neprijatelj je tu, ispred vas, nevidljiv je. Ipak, znamo zašto smo ovdje i ništa nas ne može zadržati da krčimo naše puteve...

I ništa do sada, zaista, nije moglo zadržati vojnike i starješine, pripadnike brigade koja nosi ime legendarnog komandanta Save Mizare. Prošla je ova brigada dugi i naporni put. Držala je ključeve blokade Dubrovnika, savladala je mnoge teškoće, a njene starješine su izračunale da je ova jedinica prešla 780 kilometara. Od toga, pod borbom najviše.

Andrija Baćović, prosvjetni radnik iz Nikšića, dobrovoljno je stupio u redove ove jedinice. Zaboravio je Andrija na išijas, na reumu, na sijevanje u krstima. Uz mlade, i on se nekako osjeća mlađi, poletniji, hrabriji, ali:

- Najviše se plašim hrabrosti naše mladosti. Jurišaju kao da ispred njih ne stoji jedan podli neprijatelj. Da, baš podli. Pucaju, mučki, s leđa... znaju da podignu bijelu zastavu, a onda ospu rafalom. Naši motivi su jaki, jači od svakog neprijatelja. Pobijedićemo sigurno, u to niko ne može posumnjati.

Tajanstveni mir u Popovu Polju remete isprekidani rafali. Znamo i ko puca. To su oni nestrpljivi borci koje ubija dosada. A iščekivanje je, ponekad, i veliki neprijatelj. Svjesni su toga starješine, ali šta se može.

- Bolje da pucaju od sržbe, čekajući komandu za napad, nego da to čine iz straha, kaže Ranko Četković, major. Razumijemo mi naše borce. Željni su okršaja protiv ustaša.

U ovoj jedinici su borci bez straha i mane. Tu su, između ostalih, Dragoje Bulatović, Pero Radović, neustrašivi jurišlja Rašković, pa Mikonja Bećanović, Veselin Krulanović, Radoje Jokić. Tu su i oni koji ne traže zaklon. A to je i opasno.

- Svako zrno, ipak, ne pogađa, kaže odlučno Marko Rončević. Pa i ako neko od nas pogine, znamo zašto smo tu i zašto dajemo živote. Moramo probuđenim fašistima i ustašama pokazati ko smo i što smo, moramo ih, kako je naš Njegoš rekao, dovesti "k poznaniju prava".

Iz Popova Polja blatnjav makadam vodi u selo Mrkonjiće. Tamo su vojni policajci. Pored njih ne može ni ptica da prođe. Među odvažnim momcima u šarenim uniformama je i Goranka Miranović iz Titograda. Dobrovoljka je Goranka: došla je da se bori. A kako se osjeća na položaju?

Lijepo, osjećam se kao sestra među jakom braćom...

Ratne priče: drug do druga, junak do junaka

Kolašinci, lijepo vam je ime

Shvatili smo da smo upali u klopku. Ustaše su nas držale na nišanu. Znali smo da moramo biti hladnokrvni. Izlazimo iz kola i počinjemo da se ponašamo kao izvidnice. To nas je spasilo...

Rat provjerava drugarstvo. Ali ga i učvršćuje. Ljudi jedni u drugima prepoznaju sebe. Svoje strepnje i očekivanja, svoje juriše i odluke. Naš posljednji rat bio je između ostalog i rat drugova. Onih svakodnevnih, običnih ljudi, koji su do nedavno u tandemima arčili vreme igranjem karata kapljicom, šetnjom, bioskopom.

Onda je odjednom došao ispit. Težak i neizvjestan kao što to može rat da bude. Odgovor je bio jedino moguć – zbijamo se drug do druga, borba neće biti duga. Velika priča ratnih drugarstava sastavljena je od mnoštva detalja, koji su se odvažno uputili ka istoriji, gdje im je i mjesto. Ovo je samo jedna epizoda. Kolašinska...

Osojnik je sijao smrt

Đuro Milošević i Veljko Živković – Žiška u Kolašinu bez svojih drugova nijesu ni mogli, ni htjeli. Bablju gredu su zamijenili Osojnikom, bilijarski štap automatskom puškom, kafiće hercegovačkim stijenama koje su pridržavale nišan krvnika.

Čepikuće su uzele danak. Osojnik je sijao smrt. Nastao je haos, teži od svih gubitaka. Trebalo je spasavati ranjene, izvući mrtve, obavijestiti ostatak jedinica da je naređeno povlačenje.

- Treća četa je već bila stradala, priča Veljko Živković – Žiška. Tamo su nam bili svi drugovi. Odlučili smo da se probijemo do mjesta okršaja. Ja i Zlatko Milošević uzimamo terensko vozilo iz Komande. Palimo ga na žice i krećemo. Vjetar i kiša ulaze u vozilo. Kad smo se približili, sreo nas je Ranko Adžić, koji je izvukao ranjenog mitraljesca Božidara Milikića. Umotavamo ga vjetrovkom. Božo krvari. Čizma se nije micala sa papučice gasa. "Ostavite me, nemojte tako ludo voziti, čuvajte vaše glave", govorio je Božo. Za sedamdeset minuta stigli smo u Trebinje.

Opet smo krenuli ka Čepikućama. Dugo smo lutali, tražili put. Tek u zoru osjetili smo barut. Nijesmo našli vojsku i mislili smo da se već probila. Produžili smo dalje. U Trebinju sreli smo civila. Zamotana mu lijeva ruka. Rekao nam je daima vojske naprijed. Tek kasnije smo shvatili zašto je dugo smišljao odgovor.

Tragovi na kamenu

Stigli smo na mjesto gdje se sinoć vodila borba. Razbacana oprema i oružje. U kamenu prepoznajemo tragove. Počeli smo da sumnjamo da je vojska ovuda prošla, pokupila bi oružje. Shvatili smo da smo upali u klopku. Ustaše su nas držale na nišanu. Znali smo da moramo biti hladnokrvni. Izlazimo iz kola i počinjemo da se ponašamo kao izvidnica. To nas je i spasilo. Vraćamo se nakon što smo saznali gdje je položaj naših jedinica, koje još uvijek nijesu znale da je naređeno povlačenje. Obavijestili smo Komandu. Dok se pominju helikopteri i avioni, kojima se, navodno, treba da izvuku mrtvi i obavijeste živi, nas sedmorica sami odlučujemo da izvučemo svoje saborce i drugove.

Vlatko Milošević, Veljko Živković – Žiška, Branko Vlahović, Đuro Milošević, Dragan Kljajić – Džaja, Boško Mirović, Željko Kljajić, sami sebi naređuju zadatak koji se zove – drug.

Prolazimo kroz Ravno. Opkoljavamo kuće. Starac ćuti. Žena plače. Prst nam poigrava na obaraču. Ipak ga, nekako, kontrolišemo. Tek kad počinjemo pretres, daje nam koverat sa hiljadu dinara, na kojem piše ime vojnika kome su pare namijenjene. Produžili smo dalje. Znali smo otprilike gdje su naše jedinice. Vozilo smo sakrili i nastavili pješke. Zauzeli smo položaj i počeli da zovemo naše. Branko, Darko, Miličko... Dvogledima smo se prepoznali. Sretali smo se srećom i tugom, brigom i odlučnošću.

Sa našim saborcima iz Kolašina – Mirom, Veskom, Rođom, Labudom, Darkom, Brankom i ostalima – krenuli smo da izvučemo mrtve drugove. Sreli smo dio barske jedinice koji su nam dali kamione i ljude

da nam pomognu. Uskoro smo došli do mještana koji su bili ucijenjeni i primorani da izvuku poslednje mrtve oslobodioce sa Čepikuća...

Priča o vjernosti i požrtvovanosti kolašinskih boraca u danima hercegovačke istorije prenosila se od čovjeka do čovjeka. Drug do druga, junak do junaka. Oči stisnutih suza kretale su pjesmu: Kolašinci, lijepo vam je ime...

I z b i l j e ž n i c e

Braća po oružju

Dobrovoljci, među kojima i tri druga iz IGM "Radoje Dakić", koji su se na frontu pobratimili, popunili Treću četvu Prvog bataljona Desete crnogorske, kojaje stradala na Čepikućama

Oktobarska kiša dosadno sipi. Rezervisti i dobrovoljci se okupili, ubijaju vrijeme. Sati su predaha i neizvjesnosti kada i gdje u akciju...

Dva brata Srećko i Balša Raičević su ostavili svoj kafić u Karađorđevoj ulici u Titogradu i prijavili se u dobrovoljce. Prvi je krenuo Balša, za njim stariji Srećko. Da se bratu nađe pri ruci, da brani čast i obraz crnogorskih ratnika...

Među dobrovoljcima su i Zoran i Bogdan Boljević, stasiti mladići, zatim Miodrag Radović, Igor Marković, Milutin Rajović, Bajo Šušakčević, rezervisti Svetozar Ulićević, Momir Stijepović, Zdravko Knežević...

Svi su oni došli da popune Treću četvu Prvog bataljona Desete crnogorske brigade. To je ona, već legendarna četa koja je stradala od mučkog ustaškog napada, u Čepikućama.

Među njima, odvažnim dobrovoljcima, trojica su posebna. Banja Katnić, Radovan-Kušo Jovanović i Milan Radonjić su radnici IGM "Radoje Dakić". Pošli su u vojni odsjek, prijavili se u dobrovoljce i, ne čekajući red, odmah došli na front.

- Kad doznao šta je bilo u Čepikućama, zgrabio sam vojnu opremu, vojnu knjižicu u džep, i pravac Orahov do. Sa mnom su došli moji najbolji drugovi – Jovanović i Radonjić. Sada se ne razdvajamo.

Radovana Kuša Jovanovića svi su u jedinici odmah prepoznali, još više zavoljeli. To je onaj brkati mladić, koji se među prvima popeo na stepenice Skupštine Crne Gore i tražio smjenu svih birokrata.

- Pošao sam od našeg milog predsjednika Momira, priča Kušo, i rekao: – Momire, rat je, drugovi su mi na frontu, ja ne mogu da sjedim kući... Evo vojne knjižice, ne treba mi, ako ne pođem na položaj...

I njemu, i Banji i Milanu je udovoljeno. Vojne vlasti su ih odmah uputili na front.

- Mi smo ti ovdje kao familija, veli Katnić. Teren se čisti skoro svaki dan, zarobimo i po nekog "zengu". uglavnom se svi poznajemo iz civilstva, tako da nesporazuma kod nas nema. Dokle će potrajati? Ne znamo. Jedno, ipak, svi dobro znamo – ostajemo dokle god smo potrebni, sve dok ne završimo posao. Ovaj narod je u strahu, ali neod nas već od ustaških hordi koji ih ubijaju, na silu tjeraju da sarađuju s njima. Ko odbije, pale mu kuću, siluju ženu, čak i djevojčice. Pustoš ostavlja iza sebe, pa to pripisuju nama. Ali, narod zna da mi nijesmo okupatori, da smo im, zapravo, jedina zaštita.

Za tri drugara, dobrovoljca iz "Radoja Dakića" Banju, Milana Radovana vezan je još jedan momenat – pobratimili su se. Rat ih je još više zbližio. Upravo se pripremaju, rekoše nam, da zajedno sa svojimkapetanom Zoranom Popovićem idu na ratnu mobu Radovanu. Kiše su, Rašo je na Zabjelu, kod podvožnjaka u Titogradu, ostavio suprugu,maloletnu djecu. Tek je započeo kuću – postavio ploču, ali kiša već radi svoje, pa moraju postavljati krov. Biće to moba ratnih drugova.

Tri ratna pobratima su i dalje na frontu. Pozdravljaju svoje porodice. Zdravo su i dobro. I hrabro!

Ratni dnevnik novinara

Čiko, daj mi kruha

Zapis iz hotela "Kroacija" u Cavtatu, u čijem se podzemnom skloništu, veoma prostranom i očigledno odavno i dobro pripremljenom ovih dana nalazi oko 700 osoba. Vojnici su htjeli da posjete djecu...

Radisav Dedić je poručnik. Komandant je minobacačkog bataljona u Petoj crnogorskoj proleterskoj brigadi. Svi ga jednostavno zovu Deda. Njegov bataljon je, vele, najbolji nacijelom ratištu.

A on, pravi vojnik. Rodom je iz Orahova u Kućima. Službovao je u Titogradu, a nedavno je prekomandovan u Bar. Rat ga je međutim, doveo ovdje. Dobio je stan u Baru, ali nije stigao ni da ga otključa. Zna samo da se nalazi u Makedonskoj ulici. Nije prije nekoliko dana bio ni majci na sahrani. Kako – kada ga je vijest o njenoj smrti zatekla u jeku operacije na ratištu, kada je njegov bataljon morao da Tuđmanove horde, koje uporedo keze zube na Boku i Crnu Goru, odbaci što dalje, na bezbjedno rastojanje od crnogorskih međa.

Vojnikove suze

Ne voli da priča, osim kada komanduje. I pohvali ljude iz svog bataljona: računaće Ljubišu Lazovića i Nebojšu Stijepovića, inače svog

zamjenika poručnika Sava Popovića, potporučnika Božidara Martinovića. I ostale. Polovina bataljona je iz Titograda, a ona druga iz Mojkovca. Slažu se kao braća. Dejstvuju kao gromovi. Gdje je najtvrđe prvi su. U prethodna dva dana u to smo se pomalo i sami uvjerali.

Poručnik Ratko je pravi ratnik. Tvrd kao kamen. Dok govori ili komanduje (cigareta u muštikli mu se svejedno ne gasi), stiče se utisak da mu čovjek suzu iz oka ni kocem ne bi iskopao.

Ratko Dedić je, ipak, prekjuche plakao.

U Cavtatu je, sa svojim drugovima naišao na djevojčicu Draganu. Ona je ovdje sa majkom. Kada je vidjela vojnike, Dragana im je bojažljivo prišla i rekla:

"Čiko imaš li malo kruha, tri dana mama i ja nijesmo ništa jele". Poručnik Dedić je zaplakao. I kapetani Vladimir Janković i Blažo Janković. I još neki.

Uzmite, djeco

Prekjuche smo išli da posjetimo malu Draganu. I ostalu djecu, koja se, među 700 stanovnika Cavtata, Konavala i ostalih okolnih mjesta, nalaze u ogromnom i, očigledno odavno dobro pripremljenom skloništu u suterenu hotela "Kroacija".

Krećemo iz sela Zvekavica vozilom vojne policije. Za upravljačem je mlađani Radovan Tomašević iz Titograda, a tu su i kapetan Mustafa Baraković, jedan od najomiljenijih starješina na ovom ratištu, Vladimir Janković zadužen za moralno-političko vaspitanje, Blažo Janković, odgovoran za bezbjednost, inače nastavnik matematike u Osnovnoj školi "Vuko Jovović" u Danilovgradu i snajperista Mirko Šćepanović, radnik titogradskog KAT-a. Poručnik Dedić nije mogao sa nama.

Ulazimo u Cavtat i hotel "Kroaciju", kojeg su Tuđmanova sredstva informisanja, kao i još neka, odavno savnila sa zemljom. U njenim savremenim i veoma konformnim katakombama na stotine ljudi. Upravo se dijeli ručak.

Vojnici nose ponude djeci. Ima svega: hleba (tražila ga je Dragana), suhomesnatih proizvoda, konzervi, mlijeka, sokoba, jabuka...

U sobi 316 nema male Dragane i njene majke. Otputovale su dan ranije u Herceg-Novi. Odveli ih rođaci.Ima, međutim, dosta druge djece. Prilaze bojažljivo. Uz njih majke. Muškaraca malo. Drže se dalje od vojnika. I oni koji pruđu, nešto traže, uvjeravaju oficire. Bilježimo imena djeci: Irena Knežević, Ana Marić, Katarina Marić, Jelica Radoš, Anto Marić, Jurica Radiš...

Vojnici nude djecu. Daju im poklone u ruke. Ona stidljivo uzimaju. Prilaze im majke. Oslobodile se malo. Gajbe se polako prazne.

Oficiri u ručice djece guraju novčanike. U oku im suze. Vaš reporter petogodišnjoj Ireni Knežević, u džep pantalona stavlja jednu ratnu dnevnicu. Njenamajka kaže da to nije trebalo.

Napuštamo "Kroaciju" i vraćamo sena ratni položaj.

Saznajemo da su ustaše upravo otvorile minobacačku vatru na pripadnike JNA i da je ranjeno više od 10 boraca.

Na mostarskom aerodromu – među crnogorskim rezervistima

Osam Vukčevića na položaju

*Šezdesetčetvorogodišnji Milovan Vukčević Gavrilov iz Nikšića
doveo na front tri sina, pet sinovaca i sestrića*

Da nije kiše, dosadne, moglo bi se reći da je u redovima crnogorskih rezervista iz sastava Titogradskog i Užičkog korpusa, raspoređenih na širokom prostoru mostarskog vojnog aerodroma, stanje redovno.

Čitave porodice tih hrabrih, disciplinovanih i poštenih boraca obrelo se na hercegovačkom tlu. U jednom kutku aerodroma Jasenica, zaklonjeni stablima borova i zelenih košćela, zatičemo poveću grupu rezervista. Predstavljaju nam oniskog, stamenog, vesele naravi i vrlo elokventnog šezdesetčetvorogodišnjeg Nikšićanina, Milovana Vukčevića Gavrilovog. Penzionisani je trgovac, a u vojsci rezervni vodnik. Čin je zaradio daleke 1947. godine za vrijeme odsluženja vojnog roka u Prvoj poslijeratnoj generaciji vonika Jugoslovenske armije. Pitamo ga je li istina da je doveo čitavo pleme Vukčevića.

- Istina je, kaže, ne skrivajući ponos zbog toga. Na položajima u Hercegovini nas je osam i jedan u Vojvodini. Sin Gavriilo je rezervni kapetan JNA i sada je u vojvođanskim jedinicama. Ovdje su ostali: sin Milorad, rezervni poručnik, i Predrag rezervni potporučnik, pet sinovaca: Miloš je rezervni poručnik, Sreten rezervni potporučnik, a Pavle, Dragan i Miodrag su vojnici. I sestrić Željko Ivanović je sa nama.

Pitam ga kako su dospjeli ovdje.

- Momci su bili 42 dana na obuci, kao rezervisti na Krnovu. To ti je visoravan kod Nikšića. Kad je formirana nova rezerva, ova je pokrenuta. Bilo je to 19. septembra, kad sam i ja odlučio da pođem sa njima. Otišao sam u Kasarnu "13. jul", zakucao na vrata komandira Krsta Devića. Nazvao sam mu dobro jutro i rekao neka bude sretno i njemu i jedinici predstojeći borbeni zadatak. Rekao sam: tu su mi dva sina, pet bratića i sestrić, hoću i ja s njima. Sa oduševljenjem me je primio, rekavši da mu baš trebaju iskusni ljudi. I eto, tako sam i ja dospio ovdje, u Mostar. Ali, prije smo, po crnogorskom običaju, pošli da se zakunemo. Nijesmo znali kome, pa smo otišli u Grahovo, rodno mjesto Save Kovačevića, i zakleli se kod njegovog spomenika. Bili smo smo se spremali da tu logorujemo, ali su

naredili pokret. Rečeno je da idemo u Mostar, da branimo aerodrom, ako zatreba. I eto nas, tu smo!

- Dodaj još veli Milovan i da naše bratstvo Vukčevića potiče od hrabrih ratnika iz sela Mikulića, plemena Bjelice. Stari su zaradili veliku slavu još 1858. godine na Grahovcu. Tu mi je pradjed Đorđe posjekao devet turskih glava. Knjaz Danilo ga je darivao handžarom srebrnih korica.

Trnovo poslije ulaska jedinica JNA

Majore dođi opet

*Vojska majora Milana Đokića neće ni grozd da ubere, ako ih
mještani ne ponude*

Hoće li ljeta 1992. godine major, sada starješina planinarske jedinice, Pljevljak Milan Đokić, ponovo doći u Trnovo, hrvatsko primorsko selo, koje već 15 dana gleda preko nišana? Poziv da ljetuje kod dvojice seljaka Hrvata, Nikole Gvozdenice i Nikole Jelića, major je već dobio.

- Dobili smo i mi što je major ušao u naše selo – osim dvije granate prije njegovog dolaska, na naše i kuće komšija ništa nije palo, pričaju nam ova dvojica mještana, moleći majora da svrati do njihove kuće na čašu "tankog" primorskog vina.

- Dočekalo nas je pusto selo Trnovo, prisjeća se major prvih ratnih dana. ustaše su u paničnom strahu pred nama bježale i potjerale narod ušume. Ubijedili su ih da vojsku ne smiju čekati, jer oni kolju Hrvate. Ostale su samo dvije starice i gladna stoka. Nijesmo mogli gledati da crkava – hranili smo je koliko smo mogli, priča major. Poslije šest dana stigli smo i mi, vratili se, pa šta bude, kažu mještani. Sad pozivamo sve komšije i meštane Trnova da se vrte, jer smo se ubijedili da vojska ne dira nevini narod, nego i pomaže koliko može, veli Gvozdenica.

- Ni mi više sami ne možemo da stignemo toliko posla da obavimo, treba sve prehraniti, dodaje Jelić. Srećan sam kad vidim da je, osim jedne kuće koja je pogođena prvog dana, svaka zdrava. I svaka smokva, grozd i šipak je tu.

Major i njegova vojska neće ni da ih pogledaju, ako ih mi ne ponudimo, veli Gvozdenica. Niko od nas nije očekivao takvu vojsku. Svašta smo slušali, a mi se u politiku ne razumijemo, vjerovali smo, šta bi drugo?

Ne mogu vjerovati da sad jedem vojničku hranu, iako samkomunista, uz smijeh priča Jelić. Major nas nikada ne "preskoči". Kad nas je, u početku, pitao fali li nam ljekova, ili bilo čega, u sebi sam mislio na šta li nas ovo "navlači". Pomislim, kako se nijesmo poznavali. Upoznaćemo se, nadam

se, ljetos – kad nam major stigne bez činova. A, major ne skriva osmijeh, upućen spasiocima sela – tako on zove Gvozdenicu i Jelića.

Ratni dnevnik novinara

Susret u Cavtatu

Kad bi pogled ubijao, vojnici i oni što su sa njima, bili bi mrtvi. Šta je istina o tome koliko je ovdje bilo pripadnika MUP-a Hrvatske. "Kroacija" zbjeg visoke "A" kategorije

U hotelu "Kroacija" u Cavtatu čekao sam jednu novu godinu. Bilo je gala, veselo i mirno...

I bilo je davno.

U hotelu "Kroacija" kročio sam ponovo prekjuče. Vjerovatno poslednji put. I nije mi žao. Naime, toliko mržnje u očima ljudi koji se ovdje nalaze u skloništu ovog lijepog zdanja nijesam osjetio nikada u životu.

Da pogled može da ubije, kapetan Mustafa Baraković, Vladimir Janković i Blažo Janković, zatim snajperisti Mirko Šćepanovi, vozač Radovan Tomašević i vaš reporter – bili su na mjestu mrtvi.

Ljudi ovdje osjećaju stravičnu mržnju prema vojnicima. Dočekuju ih, da kako, sa širokim osmijehom, udvorički im se klanjaju, kunu se da nemaju veze sa HDZ, posebno sa snagama MUP-a. Istovremeno, prosto ih sažiju pogledom.

Kuda nestadoše MUP-ovci?

U Cavtatu je oštećeno možda deset odsto kuća. Nijedna u starom gradskom jегru. Gađane su samo one u kojima su bila ustaška uporišta. Ovdje je trenutno oko dvije i po hiljade žitelja i izbjeglica, uglavnom iz Konavala.

Najviše beskućnika, oko sedam stotina, smješteno je u suterenu hotela "Kroacija". To je, zapravo, zbog visoke "A" kategorije. Bezbjedan, sa veoma konformnim sobama i kuhinjama.

Stigli smo upravo u vrijeme ručka. Iz velikih, savremenih kazana ljudi dobijaju jelo i odlaze u sobe. Na pitanje oficira kako su i zašto ne iziđu napolje – jer nemaju čega da se plaše, odgovaraju namještenim osmijehom i okretanjem glave.

I onim pogledom punim mržnje.

Pitamo oficire znaju li koliko je u Cavtatu bilo pripadnika MUP-a Hrvatske, kuda su nestali, ima li ih tu i sada.

Odgovor ne može biti konkretan. Jedan broj ih se povukao preko Plata u Dubrovnik, stotinak ih je zarobljeno. Nijedan nije imao uniformu, ali su počeli da prokazuju jedan drugoga.

I danas ih je, među ovdašnjim žiteljima od 18 do 65 godina, dosta. Svaki – sklon je da vjeruje jedan oficir.

Kapetane, jeste li to vi?

U Cavtat nema struje i vode. Ustaše su minirale vodovod koji napaja ovaj grad. Prodavnice ne rade. Neke su radile dan – dva dok su imale nekih zaliha robe. Radi plinska pekara. Njen vlasnik je, naravno, Šiptar.

Radi i kafić "Mali kamen". Njegov vlasnik Marko (nemojte prezime, molim vas, veli) objašnjava da mu je dao naziv po ovdašnjoj omladinskoj plaži.

Kafe i sokova nema. Samo uvoznog piva i žestokih pića. Cijene su sasvim mirnodopske. Pitamo konobaricu sa širokim osmijehom, koji joj ne silazi sa lica, kako se zove jedno lijepo, rascvjetalo drvo pred kafićem.

- Ne znam jugoslovenski. Ja sam Rumunka, odgovara.

Za susjednim stolom sjede četiri starija mještana. Okrenuli leđa vojnicima i čute. Ne pitaju ništa.

Uz molo privezana dva ratna broda.

Potkovicom jedine ulice i širokim trotoarom prođe tek poneko. Nailaze dva mlada čovjeka i živo razgovaraju. Prekidaju dok prolaze pored vojnika. Prolaze. Jedan međutim, zastaje, okreće se i uporno gleda u naš sto, uokviren uniformama. Prilazi.

Hoću iz ovog pakla

Izvinite, veli, jeste li Vi kapetan Mustafa Baraković?

- Jesam, brate, a ti si – taj (ime mu ne smijemo pomenuti). bio si mi 1984. godine u komandi u školi rezervnih vojnih starješina u Bileći. I bio si dobar vojnik – odgovara mladi i energični kapetan koji je sav u pokretu i gestu. I kojeg vojska veoma poštuje.

- Šta radiš, kako si? – pita kapetan.

- A, kako... Eto, prije tri dana, kada ste vi došli izašao sam iz skloništa...

- Nijesi u uniformi, ozbiljno se šali kapetan.

- Nijesam, nijesu me mobilizirali. A, zamisli da jesu, morao bih da pucam u tebe.

Kapetan Baraković se smije:

- Dođi kod mene, daću ti vod, četu, bataljon. Ti si sposoban potporučnik.

- Kapetane, ne šali se, nego te molim (i utišava pri tom glas) da izvedeš odavde mene i starog. Ne možemo više u ovom paklu.

- Za koga si glasao? Jesi li član HDZ, pita ga kapetan.

- Kapetane, zaboga, ko je smio da ne glasa za Tuđmana.

- Ne znam, veseli moj, veli sjetno kapetan Baraković. A, za dozvolu ne brini. Ni ti, ni tvoj stari...

Situacija u dolini Neretve

Varljivo primirje

Starješina Krsto Đerić: Ko nam stane na put, loše će proći! Motiv jači od provokacija, kiše i iščekivanja

Jubilarno primirje, deseto po redu, vojnici i starješine jedinice 2277, koji nastavljaju tradicije Šeste crnogorske Narodnooslobodilačke udarne brigade, provode u znaku pune opreznosti i budnosti. U rovovima i na položajima oko Mostara, a posebno na obezbjeđenju vojnog aerodroma, rezervisti biju dane i noći u napetoj situaciji i iščekivanju, koje im zajedno sa kišom, predstavlja trenutno najtežeg protivnika.

Jedinicu uglavnom sačinjavaju rezervisti iz Nikšića, koju ovih dana posjećuju predstavnici društveno-političkog i privrednog života iz grada pod Trebinjem. Čest "gost" boraca na položaju je i dr Blagoje Cerović, predsjednik nikšićke Skupštine opštine, koji komandantu Krstu Đeriću, vojnicima i starješinama kaže:

- Vi vodite računa o vojsci i izvršavanju borbenih zadataka, a mi ćemo brinuti o porodicama nikšićkih boraca!"

Komandant jedinice Krsto Đerić "raportira":

- Što se tiče morala i elana, stanje u jedinici je iz dana u dan sve bolje. Probleme oko nestrpljivosti i iščekivanja, koji naročito zamaraju vojsku, nekako prevazilazimo. Naši borci su svjesni zadatka, znaju da čuvaju jedan posebno značajan objekat i dobro je što smo ovdje, a došli smo, što se kaže, u minut do dvanaest. (Ustaše su bile pripremile scenario da zauzmu mostarski aerodrom). Na bilo koju provokaciju od strane hadezeovaca, odgovorićemo žestokom vatrom, nastavlja Đerić. A, provokacija od strane Tuđmanovih ekstremista ima. U Čapljini su ustaše pokušale da zaustave i jednu našu vojnu kolonu. Intervenirali su policajci i tenkisti. Kad su vidjeli da sa crnogorskim borcima nema šale, ustaše su se, kako to obično rade, pozvale na primirje. Našim borcima ubuduće niko neće stati na put, bez obzira na bilo kakva primirja, koja su sa "druge strane" lažna. Da ste ih samo vidjeli sa kakvim žarom i hrabrošću su krenuli prema Čapljini! Ne vidim toga neprijatelja, koji nam može stati na put, a i ako stane, loše će proći – odlučan je potpukovnik Krsto Đerić.

U primirja ovdje više niko ne vjeruje. Kada se pomene ova riječ, vojnici i starješine nepovjerljivo vrte glavom.

- Ma kakva primirja, odmahuje rukom vojni policajac Rajko Đurović. To je čista farsa. ustaše traže primirje kad im je najteže, kad im ponestane hrabrosti i municije. Situacija ni rata ni mira, trenutno, njima najbolje odgovara.

Liju ovih dana dosadne mostarske kiše. Vodene bujice slivaju se oko šatora, a kratke pauze između padavina borci iskoriste da koliko-toliko prosuše uniforme i čebad.

Arsenije Gagović, penzionisani radnik nikšićkog SUP-a je dobrovoljac. Došao je ovdje da pojača redove crnogorskih boraca.

- Sin Zdravko mi je ovdje, brat Milisav je u Savinoj brigadi, na položaju oko Ravnog, a četiri sinovca su, takođe, među rezervistima, kaže mirnim glasom Arsenije i dodaje:

- Nešto je progovorilo iz mene, patriotizam, želja da zaštitim ugrožene, da tučem pomahnitale ustaše i fašiste!

Slično mišljenje imaju: 57-godišnji Vlado Kovačević, starješina Tale Bulajić, Miodrag Đurđić, zdravko Raičević, Dragan Jovović, Vojo Kovačević, Željko Golubović, Radisav Nikolić i kapetan Tadić. Njihove misli mogle bi stati i u dvije rečenice.

- Naši motivi su jači od ustaških provokacija, kiše i iščekivanja. Pobjedićemo.

Mostarsko nebo je tmurno. Neretva je nabujala, a na njenoj desnoj obali, za sada, Tuđmanovi bojovnici – čute, đudljivo zatišje, ipak, opominje...

Krvave borbe na dubrovačkom ratištu

Ustaše u Titovoj vili

Artiljerijski okršaj počeo u 12 časova. Obruč jedinica JNA oko ustaških utvrđenja u Srebrnom i Kupatima se steže. U orbu ušle i jedinice iz pravca Trebinja. Objekte JNA, pa i Titovu vilu u Kuparima sa podzemnim skloništima i tunelima, koriste hrvatsko oružnici za siguran zaklon iz koga mučki pucaju

Na jučerašnje napade ustaških formacija Armija je žestoko odgovorila. Njene jedinice su bile nadomak Kupara i Srebrenog, ali ustaše ne bi bile to što jesu kada još jednom iz svojih mračnih jazbina, mučki, kao što su i naučile ne bi otvorile vatru. Da bi izbjegle gubitke ljudskih života, jedinice JNA su se vratile na rezervne položaje. Granate iz ustaških minobacača, njemačke proizvodnje, dosezale su gotovo do aerodromske piste na Čilipima.

Nastupila je još jedna pro hladna noć na ratištu. Srećom, bez kiše i novih pogibija. O jučerašnjim gubicima, kojih je predstavljaju borci, sigurno bilo, podaci još nijesu saopšteni.

Jutros smo među borcima Pete crnogorske brigade mogli da čujemo i vijest, koja je sve potresla. Dvojica starješina, koji su pokušali prije dva

dana da doture hranu vojnicima na najisturenijim položajima u rejonu Plata, najvjerojatnije su zarobljena. Tuga je obavila hrabra ranička srca, ali koljena ne klecaju. Kreću prema novoj, prvoj liniji fronta, odlučni da napokonskrše ustaški otpor. Da osвете drugove, kojima sasvim ljudski i od srca, umjesto tamnovanja u krvničkim rukama, žele smrt. Nadaju se, u stvari, da ih žive dželati nijesu dočepali.

Odlučujući boj

Bura raznosi i posljednje ostatke gareži na aerodromskoj pisti na Čilipima. Preostali vojnici se spremaju za pokret prema isturenim borbenim linijama. Detonacije minobacačkih granata odliježu gotovo sprženim brdima iznad Dubrovačke Župe. Nema vremena za priču. Kapetan Jokaović požuruje borce. Ustaše ne čekaju.

Kapetan Božo Saveljić iz Martinića, vodnik Diko Gačević iz Titograda, vezisti Marinko Rakočević, Milutin Žurić i Luka Bakočević iz Mojkovca, Mišel Konatar i Dejan Veljković, vojnici, komentarišu sinoćne događaje. Bilo je žestoko. O povrijeđenim i eventualno poginulim borcima se ništa ne zna. Naši sagovornici čekaju poziv da se uključe u prve borbene redove. Prije toga, ratna fotografija za uspomenu. Može i za prvu stranu.

- Povrijeđeni vojnici – priča kapetan Saveljić – mole da im se imena ne pominju u novinama i na radiju. Rane junački trpe, ali ne mogu otrpjeti brigu svojih porodica.

Koji kilometar prema Kuparima, u mjestu Obod, kolona tenkova. Čeka se naređenje. Borbeni kompleti su spremni. Vojnici takođe. Predstoji odlučujući boj.

Nailazi sanitetska ekipa. Vozač Vojo Tripković i doktor Blažo Vuković. Ima malo vremena za priču. A u ratu bar ima o čemu da se priča. Malo podalje, mještani sela Obod žene i djeca uzimaju vodu iz vojne cisterne. Nigdje muškog uva. Gdje su? Pucnjava iz pravca Kupara biva sve žešća.

A jedan pas, vučjak, ide između vojnika. Za razliku od svoga gazde, ne plaši se narodne vojske. Pa je ostao tu. A gazda...

Napad je osujećen

Doktor Vujović priča o još jednom psu, koji je zaboravio “pse rata” – bjelosvjetske ustaške plaćenike – i pristao uz naše vojnike. Ni jedan odlazak na izviđačka i stražarska mjesta ne propušta. Spava pored puškomitraljeza. Svaku noć na istom mjestu. Vojnici ga pokrivaju ćebadima. A on, iako pas, ne podnosi civile. Ni o njegovom gazdi ništa se ne zna.

Detonacije iz Kupara bivaju sve jače. Očekuje se, kažu, i vojska sa položaja iz pravca Trebinja. Čekaju se i kanonade sa brodova Jugoslovenske

ratne mornarice, koje su ustaše pokušale da “torpeduju” jednim gliserom. Napad je osujećen. Gliser se već dokopao morskog dna. I njegova posada, normalno.

Kakav će tek da bude sadašnji dan. Vojnici su odlučni da “umire” ustaške bande, koje se kriju po skloništima hotela u Kuparima. Čak i u podzemnim skloništima bivše Titove vile. Kako ih odatle istjerati?

Bliži se podne.

Još jedan težak okršaj je na pomolu. A evropska mirovna misija, saznajemo, napokon se odobrovoljila da dođe na razgovore sa predstavnicima Armije u Kupare. O čemu će se to više pričati?

U danu u kome granate imaju riječ.

Na putu prema Ljubinju

Nepomenica

Baba mučiteljica iz Koteza, sela koje gleda na Ravno, još je, kažu živa. Borci crnogorskih brigada nijesu je zatekli u kući

Zatvorena je i posljednja nekadašnja ustaška stanica na putu od željezničke u Ravnom do jame Jagodnjače u Ržanom dolu – kuća babe mučiteljice ili nepomenice. Srbi iz Koteza, sela na okuci na putu za Ljubinje, neće da kažu babino ime, dovoljan je, vele i samo jedan od dva nadimka. Čuli su za babu i borci crnogorskih brigada, koji su ovih dana, prije nego što su spravili Ravno, posjetili babinu kuću. Ona je utekla, komšije iz Koteza kažu – još je živa. U dvorištu dvije žive, a malo dalje jedna mrtva krava. Među zidovima gar, pepeo, kamen, cigla... Soli nema. Prije pedeset godina, nje je u babinoj kući bilo najviše i nije je štedjela. Na žive rane Srbima koje su ustaše dovodili u tadašnju žandarmerijsku stanicu, nekada školu, a danas ruševinu, sipala je (danas baba) pregršti soli.

Ni danas u Kotezima nijesu zaboravili mučenika trgovca Rista Miljevića i njegovog sina Jova. Dok ih je u stanici, pričaju nam, škopio njihov dotadašnji nadničar Nikica, baba je dodavala so. A onda su ustaše, uhvaćene i izmučene Srbe dodavali jedan drugom do zadnje stanice – jame Jagodnjače u Ržanom dolu. Prije godinu dana ona je otvorena – kosti izvažene i pohranjene u novosagrađenu crkvu u Veličanima. Ona je u brdu, a u podnožju od početka ovog oktobra gruvaju crnogorski topovi i uz pomoć boraca Jugoslovenske narodne armije potiskuju ustaše – Tuđmanove plaćenika. Pretpostavlja se da su ustaše u Jagodnjaču bacile oko 500 ljudi, pričaju nam mještani Veličana, moleći da im imena ne pominjemo. Spisak 188 punoljetnih muškaraca iz Popova polja koji su u Jagodnjači završili, odavno se zna. Ostali su za nas bezimeni, jer

su ih ustaše iz drugih krajeva Hercegovine dovodili vozom u Ravno, tadaje ovuda pruga prolazila. Odatle do jame stajali su samo kod babe i žandarmerijske stanice, prisjećaju se dok prolazimo crkvi u Veličanima.

Ako mi dugo pamtimo, vi zaboravite. Bolje je tako, drhtavim glasom veli nam, poslije malo ćutanja, starac Marko dok dvije jabuke nudi vojniku. Treću ostavlja uz crkvu.

Na ratištu kod Dubrovnika

Ustaše u obruču

Hrvatski oružnici zatražili prekid vatre, da bi još jednom, mučki osuli paljbu po položajima jedinica JNA u Kuparima, Srebrnom i na Ivanjici. Vojska uzvratila. Sukobi traju, a ustaše otvarju vatru i iz svojih utvrđenja u dubrovačkim hotelima

Nakon dvodnevni borbi u Dubrovačkoj Župi i uspješno izvedenog pomorskog desanta na Kupare, koje su ustaški bojovnici u bezglavnoj panici, odnoseći sa sobom poginule i ranjene, napustila, na dubrovačkom ratištu je zavladao zatišje. Prekid vatre su tražili hrvatski oružnici. Udovoljeno im je u 17 časova. Noć je protekla mirno, a u priepodnevni satima specijalne jedinice JNA su, kako se to kaže, čistili teren u Kuparima i Srebrnom od zaostalih ustaša i minsko-eksplozivnih naprava.

Da svaki dogovor o prekidu vatrenih dejstava sa ustašama krako traje, da ga oni poštuju samo dok im je potreban da pregrupišu snage, pokazalo se još jednom. U 13 časova, ustaški minobacači su se ponovo oglasili sa visova u neposrednoj okolini Dubrovnika, ali i iz dubrovačkog hotela "Belvedere". Granate su padale po Kuparima i Dubrovačkoj Župi, a dolijetale su i u nešto južnije Srebreno. Ustaške nišandžije podešavali su svoja oruđa prema brodovima Jugoslovenske ratne mornarice.

Pripadnici JNA su na iznenadni ustaški napad uzvratili jakom artiljerijskom vatrom.

Sačuvati Dubrovnik

Uprkos vijestima, koje u posljednje vrijeme uporno plasiraju hrvatska sredstva informisanja, a na koje "nasijedaju" i strane diplomate, pa i sami lord Karington, granate jedinica JNA i dalje zaobilaze zidine starog dijela Dubrovnika. Mada se u njima nalaze glavna ustaška uporišta, nijedno oruđe JNA, po riječima komandanta VPS "Boka" vice-admirala Miodraga Jokića, neće biti upereno na taj dio grada. A da Tuđmanova garda to obilato koristi, potvrđuje i njeno današnje otvaranje vatre, zapravo položaj sa kojeg je to činila.

- Nas je juče poslije podne i danas tukla minobacačka baterija iz reiona hotela "Belvedere" iz jednog usjeka koga nije lako pogoditi sa bilo koje tačke, sem sa mora i to veoma preciznom vatrom. Prema tome – kaže admiral Jokić – oni koji koriste svaku situaciju da lociranjem oruđa u urbanim gradskim reonima spriječe nas da ih neutrališemo, jer znaju da ćemo mi štititi gradske zidine.

MUP-ovci u sukunjama

To im je, izgleda, jedino i preostalo. Ustaške formacije su u vojničkom pogledu sasvim slomljene na ovom ratištu, i ne mogu da računaju na bilo kakve uspjehe. Opet će, vjerovatno, tražiti da armija popusti, ali, njen stav je odavno poznat. Predaja oružja, pa sve ostalo.

Danas je sa novinarima u PRESS-centru u Herceg-Novom razgovarao i komandant brigade "Veljko Vlahović", potpukovnik Kostadin Koprivica. Njegova jedinica, poslije trinaest dana vođenja gotovo neprekidnih borbi, stigla je na kratki odmor u Igalu. Iza njenog pohoda kroz dubrovačko ratište, ostala su oslobođena konavoska sela, ali i činjenica da je izgubila samo trojicu svojih boraca, dok je njih dvanaest, uglavnom, lakše ranjeno. Da se ne bi pogrešno shvatilo, i to je veliki gubitak, ali gubici su u nekim drugim jedinicama, ipak mnogo veći.

Komandant Koprivica je danas novinarima najviše govorio o onome što su zaticali u zauzetim konavskim selima.

- Poslije žestokih okršaja kod Zvekovice, zarobili smo negdje oko 70 ustaša. Među njima je bio i jedan broj Kurda. Trojicu smo ubili kod Zvekovice i pronašli njihova dokumenta iz koji se vidjelo da su sa strane došli da ratuju u Hrvatskoj. Inače, taj narod u Konavlima je bio veoma pripremljen za ratovanje. Imali su u kućama po timbrdima radio-stanice, tačne spiskove mjesnih zajednica, dobro organizovane straže. Imali su oružje najsavremenije proizvodnje, a sudeći po utvrđenjima, sigurno su se dugo pripremali za rat, možda i napad na Crnu Goru.

Među mnoštvom, u poslednjim danima zarobljenih MUP-ovaca, otkriveni su i takvi koji su se u nekim kućama presvlačili u žensku odjeću, kape sa šahovnicom zamijenili maramama, a onda otvarali vatru na borce JNA.

Tačan broj ubijenih i zarobljenih se vjerovatno neće ni saznati, ali potpukovnik Koprivica pretpostavlja da je smrt u samo jednom tunelu kod Uskoplja, čije otvore su zarušili minobacačkim granatama, smrt našlo oko 250 ustaša.

Ratni okršaji se na Dubrovačkom ratištu nastavljaju, a borci Brigade "Veljko Vlahović", nakon kratkog osvježenja u Igalu, kreću u nove bojeve.

Taoci i izbjeglice

Nekoliko hiljada Srba, koji se nalaze u zatočeništvu u Dubrovniku, nikako da se dokopaju obale prema južnim lukama. Dubrovačke vlasti špekulišu sa njihovom tobožnjom odlukom da se ne iseljavaju. Neshvatljivo, čak isuviše providno, ako se zna da je do sada više od deset brodova sa izbjeglicama hrvatske nacionalnosti isplovilo iz Dubrovnika, prema Splitu.

Danas je desetero staraca, žena i djece, brodom koji je iz Dubrovnika u Cavtat došla evropska misija, uspjelo da stigne do Cavtata i dalje do Herceg-Novog.

Ako se ne dozvoli srpskom narodu izlazak iz Dubrovnika, kaže vice-admiral Miodrag Jokić, biće onemogućeno isplovljavanje brodovima sa izbjeglicama i prema Splitu i drugim hrvatskim lukama.

Zlatnici za ustaše

Tuđmanove horde su, po riječima potpukovnika Kostadina Koprivice, bile veoma dobro opremljene. Kojim i kolikim parama, teško je reći. Ali, borci iz Brigade "Veljko Vlahović" su kod Konavskih dvora zarobili i četiri sanduka zlatnika i srebrenjaka.

- To je neprocjenjiva vrijednost – kaže – koja se sada nalazi u našoj Komandi. Bili su se pripremili da ih voze. Iznenadili smo ih našim dolaskom.

Među borcima u Rupnom Dolu

Uz zvuke kuršuma i frule

"Predaj se bagro ustaška". Za sporadičnu pucnjavu ne haju. Kod starješine Pavlovića postoji samo jedna komanda – za mnom

Osamsto kilometara je za Savinom brigadom – preko Lokve, Čilipa, Mostara, Kosova Polja, Zavale, Ravnog, stigli su do Rupnog Dola. I u ovom ratu, ostali smo legendarna brigada. Savino ime nijesmo iznevjerili, s ponosom pričaju borci Slobodan Varajić, Dragan Čizmović, Božidar Vukanović, Dragan Kostić, Luka Radulović. Luka, koji je stigao iz Njemačke kad je u Jugoslaviji zagustilo kaže – pišite o kapetanu Voju Nikčeviću i Marinku Pavloviću, aktivnom starješini iz Bileće, koji nam je pridružio i uspješno nas vodi kroz bitke. To su legende. Nema druge komande Palovića osim – za mnom. On do sada nikada nije viknuo naprijed. Idemo samo naprijed – dokle bude

trebalo ovoj Jugoslaviji. Za nas ona postoji, kaže Dragan Kostić, ratno ime Pičilica. To je zato što ga svuda ima, prolazi i kroz kišu kuršuma – jednostavno, što bi rekli, piči. Zato su ga borci Drugog bataljona Savine brigade predložili za visoko odlikovanje. U šali dodaju da se boje da mu ga neće imati ko potpisati. Jer, ne zna se ko je predsjednik Jugoslavije. A Dragan je, pričaju u Rupnom Dolu, spasio borce prije pada Ravnog. Držali smo položaje oko Ravnog, bili štit za ustaše. Vojska je bila cijeli dan do noći bez hrane, vode, ćebadi. Nije se, do njih moglo doći. "Pičilica" je dobrovoljno krenuo u Zavalu. Bili smo ga prežalili, dodaju njegovi drugovi, jer je pucalo sa svake strane. On, međutim, samo kaže: prošao sam osam kilometara pješke te noći između šest ustaških bunkera u Ravnog. Poslije smo ih uništili. U jednom od njih našli smo oružje i municiju – jugoslovenske proizvodnje.

Pucalo je sa svake strane

Od 40 dana ratovanja, nijesmo pet noći mogli spavati u tvrdom objektu, dodaje Čedo Topalović. Dug ratni put, položaji, uglavnom prvi, vatrene linije, kao i ova u Rupnom Dolu, u kojem su ustaše i danas sporadično pucale na borce Jugoslovenske narodne armije sa okolnih brda. Najvatrenije je, ipak, bilo, prisjećaju se borci Savine brigade, na Čilipima. Tada je pao naš drug i hrabri borac Milutin Nikolić, kad je video da Milutin gine, doktor Pero Nikčević, pomažući ranjenom drugu krenuo je naprijed ne štiteći se ničim, da osvoji bunker. Osvetili smo ga, a grob ćemo mu posjetiti kad dobijemo ovaj rat, kaže starješina Vojo Nikčević, dodajući da se ponosi što komanduje takvom jedinicom.

Poslije krvave Grude 51-godišnjem starješini Nikčeviću i njegovoj vojsci kao da je dosadna sporadična ustaška vatra. Signalima smo se tada sporazumijevali sa starješinom Pavlovićem, prisjeća se Nikčević. Krst je bio znak za raskrnicu prema Čilipima. Moji borci su po cesti polijegali da bi držali odstupnicu tenkovima. U Rupnom Dolu je i vojnik Živko Rašković, takođe Nikšićanin. Starješina Strahinja Bulajić, priča Živko, kojeg zovu "Vojvoda", zarobio je 19 ustaša i šahovnicu skinuo sa jarbola i postavio jugoslovensku trobojnicu. Nezaboravna je i Živkova komanda. Grupi Tuđmanovih bojovnika uzvikuje Živko: "predajte se bagro ustaška" Živko o tome nerado priča. Samo tiho dobacuje: imam i ja slabosti, nijesma bez straha. Ne razlikujem se od mojih drugova. Zaradio je Rašković i čin razvodnika, a za ono "vojvoda", uz osmijeh dodaje da nema teo veze sa prvim ratom, iako mi je pradjed ovu titulu nosio. Priče o ratnim herojstvima Savine brigade prekidamo na kratko, podsjećanjem potpukovnika Miodraga Jovanovića, načelnika štaba na glasine o nedoličnom ponašanju nekih crnogorskih boraca.

- Za primjer može da posluži ponašanje mojih vojnika. Ni vočku nijesu ubrali, ako im nije bilo naređeno. Priče koje i do nas stižu da vojska pljačka, obična su laž. Moji vojnici na tako nešto nijesu ni pomislili, a kamo li uradili. To neko samo želi da nas ocrni i demoralize. Evo, imali smo i zarobljenika. Korektno smo se prema njima ponašali, kaže starješina Jovanović.

Za sporadičnu pucjavu u Rupnom Dolu ne mari ni Šulo Karadžić. Sa drugovima, u jednoj uvali preabira utiske iz minulih ratnih dana. Nijesu male. Najteže nam pada, kaže, kada smo u punom naletu, a stigne naredba o prekidu vatre. Na isto se žale i Dragiša Bulajić i Bogić Perišić, koje saborci zovu Mirko i Slavko, iako već odbrojavaju petu deceniju. Napuštamo Rupni Do. Umjesto zvuka kuršuma, prati nas zvuk frule sa usana Spasoj Antovića.

Zapisano na hercegovačkom ratištu

“Franjo” boračka razbibriga

Na tom ratnom putu, jedinice kojom komanduje Mikonja Bečanović, nije bilo gubitaka, a ranjen je samo jedan borac

Jedno od najžešćih ustaških uporišta – selo Ravno, već desetak dana kontrolišu jedinice JNA, ali brojne vojne kontrole i danas upozoravaju da tamo nije bezbjedno poći.

To je potvrdio i kapetan Raške, Mikonja Bečanović, komandant jedinice koja e nalazi u Ravnom. On kaže: “Mi uspješno kontrolišemo situaciju na ovom trenu, ali to ne znači da je kretanje slobodno. Svakodnevno nas zalutale ustaše provociraju snajperskom vatrom. Niko ne može garantovati da se to i vama neće desiti. Zato se čuvajte pri povratku”. Na pitanje koliko su bezbjedni borci ove jedinice, Bečanović objašnjava da su straže maksimalno pojačane, tako da ovuda ni ptica ne može neprimijećena da poleti.

Kao da zbog toga, ovdje nema ptica. Jedino “papagaj” Franjo prati ovu jedinicu. Papagaj je “ratni trofej” Veska Bigovića i ostao je miljenik svih boraca. Nose ga i paze još od Dubravke i u šali kažu: “To je jedini mupovac od kojeg ne čujemo leđa”.

“Papagaj Franjo” je prava boračka razbibriga. A briga im je dosta. I mimo ratnih. Mr Krsto Bošković je, na primjer, prekinuo specijalizaciju i rad na doktorskoj disertaciji. Hasan Gaši je kući ostavio troje maloljetne djece i suprugu... Ipak, Gaši kroz istinski osmijeh tvrdi: “Dobro li je sa Crnogorcima”. Tako vele i Mujo Asanovski, Sabrija Tiganj i Mujo Koljenović.

Uz dobro drugarstvo, poboljšani su i uslovi za život. Bez obzira koliko sam, objašnjava Krsto Bošković, u civilstvu bio razmažen, brzo sam se navikao na ratne uslove. Jedinica je sada dobro snabdjevena svim potrepštinama. U to smo se lično uvjerali, odazvavši se ljubaznom pozivu boraca na vojnički ručak.

Nije, onda čudno što Nenad Srdanović, zvani “doktor” poručuje svojim kolegama – privatnicima u Crnoj Gori: “Hvala im na poklonima, ali ne bi trebalo da prave reklamu šaljući nam hranu. Neka se i oni late puške”. On, takođe pominje da mu je čast što je u redovima JNA i što Jugoslaviju brani od fašizma.

Tako poručuju i Milan Seratlić, Ljubomir Kostić, Mitar Jokić, Dragan Vasiljević, Milan Lipovac, Đorđe Raičević, Radomir Stolica, Miodrag Petrović, Radovan Kuveljić, Mirko Malović.

Svi su oni pod svojim nogama osjetili ljuti hercegovački krš kod Graba, preko Cavtata, do Ravnog. Na tom dugom putu uspješno su izvršili svaki borbeni zadatak. I, što je najvažnije, svi su živi, samo je jedan borac ove jedinice ranjen.

Sve više zarobljenih ustaša na hercegovačkom ratištu

Dolijale zvjerke

Među zarobljenicima nije mali broj okorjelih ustaša koji su do lakta okrvavili ruke u namjeri da po svaku cijenu ostvare hrvatske fašističke ciljeve

Garnizon JNA u Bileći, u kojem je trenutno lociran logor, ovih je dana postao tijesan da primi sve ustaše koje naše jedinice svakodnevno zarobljavaju na hercegovačkom ratištu. Za nekoliko stotina “bilečkih” zarobljenika, ova robija je, bez sumnje, pravi spas. Jer, kako ističe komandant garnizona pukovnik Milan Stublinčević, ovdje su preduzeli sve mjere da se u potpunosti ispušta pravilo JNA i međunarodne konvencije o humanom odnosu prema ratnim zarobljenicima. Uslovi smještaja ne razlikuju se od onih koje imaju pitomci ovdašnje škole rezervnih oficira, a i hrana im nije lošija od one koja se sprema za borce JNA na frontu. Redovno i besplatno dobijaju novine, cigarete i higijenski materijal, a odnedavno preko Crvenog krsta, stižu im paketi od rodbine. Porodice zarobljenika, vojska obavještava o njihovom zdravstvenom stanju. Zbog toga smo – kaže Stublinčević, veoma ljuti na posmatrače Evropske zajednice zato što ne vide kako se hrvatska strana odnosi prema zarobljenim pripadnicima JNA. primjera radi, ni danas ne znamo da li je u životu, a kako li gdje je

general Milan Aksentijević sa grupom oficira, koje su ustaše poodavno zarobile. Kako to da se evropski posmatrači ne potrudu da saznaju nešto o sudbini tih ljudi.

I dok, prema našim saznanjima, hrvatske fašističke snage nimalo ne poštuju međunarodne konvencije o ratnim zarobljenicima, ozdravlju ustaša u bilećkom logoru brinu, priča Stublinčević, specijalisti sa VMA i sanitetski bataljon Užičkog korpusa. Jedina neprijatnost dogodila se 12. ovog mjeseca, kada je umro zarobljenik Niko Braić. Njegovu smrt, čelnici HDZ BiH i drugi, iskoristili su da plasiraju laži, da je, navodno Braić, mučen i ubijen u logoru. To je pznaa laž iz arsenala HDZ-a, kako bi se bacila ljaga na JNA. Istina je, tvrdi Stublinčević u sledećem: "Braić je umro prirodnom smrću, od infarkta, dan prije privođenja u logor, tome postoje izvještaji lekara i vojno istražnog sudije. Garantujem da u ovom logoru niko nije primijenio silu prema zarobljenicima. Čak nam građani zamjeraju zbog tako humanog odnosa i komfora koji smo pružili ustašama".

Vojne vlasti su, napominje Stublinčević, svjesne da među zarobljenicima ima i onih koji su iz straha i pod pritiskom primili oružje HDZ i prešle u redove MUP-a i Garde. Neki su, što je potvrđeno, jedva dočekali da padnu u ruke borcima JNA. Međutim, nije malo ni okorjelih ustaša, koji su orvavili ruke i bili krajnje opredijeljeni da po svaku cijenu ostvare hrvatske fašističke ciljeve. No, dolijale su i te krupnije zvjerke, kao što će, uvjeren sam, i svi ostali zločinci – veli Stublinčević.

Iz Čepikuća, Miholjevog Krsta, Stona, Butijera, Trnova

Ustaše nadiru

Jedinice majora Milana Đokića, već treći dan uspješno odbijaju nalete ustaša koji se Slavnom približavaju u kolonama

Ustaše, zenge i mupovci svim silama pokušavaju da se probiju iz pravca Čepikuća, Mohošnice, Miholjevog Krsta, Stona i ostalih rejona hercegovačkog ratišta prema Dubrovniku. Minobacačkom i streljačkom vatrom i danas su oni gađali jedinice Jugoslovenske narodne armije koje su ih gotovo stegle u обруč i čvrsto drže predio na potezu Ravno – Orahovi Do – Slano – Trnovo, prema Mravincima i Miholjevom Krstu. Iz pravca Neuma i Slanog u kolonama ustaše nadiru i otvaraju vatru, gdje god primijete da ima jedinica Jugoslovenske narodne armije. U posljednja tri dana, a naročito danas, borbe su učestale.

Ne biraju sredstva i način da se domognu Dubrovnika, objašnjava starješina Čedo Vučićević iz Pljevalja, čiji borci na nišanu drže Čepikuće

i Butijere. Odgovaramo im žestoko i onemogućavamo da se grupišu. Nećemo dozvoliti, dok je naših minobacača i pješadije, da se sastave razbijene ustaše iz ovog dijela hercegovačko-hrvatskog ratišta, kaže starješina.

Dok nam starješina Vučićević danas oko 13 časova, u okolini Slanog, pokazuje brdo iza kojeg ustaše nadiru, kaže komanda: "Drugi vod brzo na minobacače. Razdaljina 6,89, pravac Butijeri, pali. Detonacije. Osmatrači javljaju da je već iz drugog puta pogodak bio stopostotan, kažu nišandžija Dragiša Spajić, njegov pomoćnik Mladoje Mrdak, te ekipa goran Knežević i Veljko Mrdak. "Izvrježbali smo se. Imali smo kad, zato je već druga mina uvedena u cilj", kažu borci Milenko Čolović, Milenko Šljukić, Dragan Bajić, Izet Ćirlija, Radmilo Joksović, Ljubiša Krvavac, Milorad Laković, Milomir Popadić, Lazar Petrović i drugi.

Juče smo, priča nam Vidoje Šljukić, gađali ustašku kolonu od 30 vozila – luksuznih i teretnih. Samo su tri vozila uspjela "da preteknu". Sve ostalo smo rasturili. Ni ovaj pokušaj da se probiju kroz naše redove iz sela Butijeri nije uspio ustašama. Jednog njihovog izviđača smo ubili, a drugog ranili. Htjeli smo da ga sahranimo iako je neprijatelj, ali lešu nijesmo mogli prići od žestoke vatre. I u selu Rudinama smo ih juče i danas žestoko razbili. Računamo da na ovom potezu sa kojeg nadiru ima oko dvjesto ustaških leševa. Toliko smo ih najmanje ubili – kažu borci ove jedinice, uglavnom Pljevljaci. I u današnjoj akciji posebno se istakao nišandžija Erdin Selimović. Sa ustašama borci lako izgleda izlaze na kraj, ali im je hladnoća koja se u dolini Neretve i Hercegovini ne pamti u ova doba godine mnogo teža, kaže Ljubomir Kršikapa, 58-godišnji dobrovoljac iz Pljevalja. No, vojska ovdje već gradi barake, niče pravo vojno naselje. Spremamo se za veće hladnoće i nadamo se da ćemo se brzo na njih navići, vele oni.

Za čuenog ustašu Ivana Primorca, koji se, prije desetak dana, bježeći pred jedinicama JNA, presvukao u civilno odijelo a uniformu sa šahovnicom ostavio u brdima iznad Trnove, rat je završen. Ubili smo ga, i to baš granatom, priča nam starješina Čedo Vučićević. Ubijen je i još jedan ustaški "časnik" iz ovog dijela Hrvatske. I to je jedan od razloga što ustaše bezglavo bježe po ovom kamenjaru, pričaju nam vojnici. I dok se pozdravljamo sa pripadnicima jedinice kojom komanduje major Milan Đokić, odjekuje: "Momci i ovog puta cilj je pogođen".

Čepikuće

Ustaše su, po današnjim procjenama Jugoslovenske narodne armije, napustile Čepikuće. Najvjerovatnije su ostavile samo manje grupe u ovom već zloglasnom mjestu. Ostali su se, sa ustašama iz druih reona, izgleda pokušali probiti prema Dubrovniku. Pouzdana informacija znaće se najvjerovatnije već sutra.

Zlikovci zapomažu

U ustaške veze uspjeli su da “uskoče” vezisti jedinice koju smo danas posjetili. U njihovim redovima je veliki kaos. To smo juče mogli da slušamo na našim aparatima, kaže Vučićević. Zapomažu, pominju mrtve i ranjene, traže pomoć...

“Nije daleko pretpostavka da će ustaše, kojima nije stalo ni do kakvih vrijednosti, osim do vlastite kože, same razoriti stari Drbrovnik, kako bi to nedjelo pripisale jedinicama JNA. Znaju da im nema spasa, pa se na osnovu dosadašnjih iskustava ne bi trebalo čuditi ako Banske dvore ‘presele’ u zidine Dubrovnika”.

Vice-admiral Miodrag Jokić, komandant VPS “Boka”

Raport sa hercegovačkog ratišta

Neki čudni bojovnici

Dok vojska poštuje primirje ustaše pucaju. Tuđmanovi bojovnici – crni ko opanak

Danas su ustaše na hercegovačkom ratištu kršile dogovor o primirju. Na jedinice Jugoslovenske narodne armije, u rejonu Popovog Polja, otvarale su minobacačku vatru i sporadično pucali iz streljačkog naoružanja iz pravca Velje međe i Pećine. Jedinice druge operativne grupe, kako nam je danas saopšteno u Centru za informisanje, poštuju primirje. Ali, odlučno odgovaraju na svako otvaranje vatre na njihove položaje. Tako su i danas borci jedinice, kojom komanduje major Milan Đokić u predjelu Slanog, Čepikuća, Miholjevog krsta, bili prinuđeni da djeluju minobacačima na kolone ustaša, koji uporno pokušavaju da se probiju preko Slanog na južni front. Upornosti im ne fali, iako su borci JNA uspjeli da ih desetkuju.

Uvježbavanje ruke

Sporadične pucnjave bilo je danas i na drugim rejonima hercegovačko-hrvatskog ratišta. Među borcima JNA nema poginulih i povrijeđenih. Prema nezvaničnim podacima, u redovima ustaša bilo je gubitaka. Crnogorskim borcima, koji su navikli da su stalno u pokretu, ovo primirje je, kako rekoše borci brigade “Veljko Vlahović”, kojim komanduje potpukovnik KonstadinKoprivica, pomalo i dosadno. Na

Grabu, gdje se već nekoliko dana spremaju za nove zadatke, danas smo ih posjetili. Iza sebe imaju dug put od Dubrvke, Ljute, Lovorna, Oboda, Zvekovice, Plata, Mlina, Šoline... Izgubili su pet boraca, a 16 je zbog povreda, van stroja. No, to ih nije pokolebalo, kažu borci Duško Đuranović, Miomir Jokić, Vujadin Bobičić, Drago Pušonja, Uroš Đurović, Đarko Lambulić, Njako Pavićević, Ranko Gojković, Miladin Šćekić... Među njima je i 62-godišnji Aleksa Kažić, koji se odlučio da dobrovoljno učestvuje u ovom ratu, kada je na televiziji video kakve sve zločine rade ustaše.

- Grozio sam se priče i slike o tome kako ustaše prave od dječjih prstića niske. Gledajući šta je sve od njih zarobljeno, a šta su bili pripremili za mučenje Srba iz ovih krajeva, jednostavno nijesam mogao da odolim. Jeste da sam već u godinama, ali sam dugo bio lovac, pa mi pješčenje po ovm hercegovačkom kamenu ne pada teško, kaže Aleksa.

Ove trenutke predaha vojska koristi, priča starješina Branko Čavor, za obuku i uvježbavanje ruke. Pripremaju se i objekti za duži boravak. Zbog ratnih zalsuga, brigada Kostadina Koprivice je predložena i za visoko odlikovanje, kažu starješine Jovo Raičević, Danilo Jovanović, Strahimir Živaljević. Ljuti su ovi borci na one koji su dezertirali, ali kažu, bolje je što su otišli, jer sada bar znamo ko je pored nas u borbenom stroju.

Unaprijed slavili

Za izviđače ove brigade, kažu da su neustrašivi – pravi ratnici. Prisjećaju se jedne akcije iznad Konavala kad su zarobili pet zengi, među kojima je bio i jedan stožer. Oduzeli su im dva automata, veću količinu municije, bombe, radio stanicu i vozilo, pričaju borci prof. Ivan Đikanović, komandir jedinice, Miško Aćimić, Velimir Čukić, dobrovoljac iz Nikšića, Irena Đuričić, Ranko Knežević, Zdravko Božović, Radoje Đukić, Branko Martinović, Marinko Komatina, Dragan Novović i drugi. Na Zvekavicu su, pričaju dalje, od mještana saznali da su u Tuđmanovim redovima zaista bili bjelosvjetski probisvijeti i plaćenici – Mađari, Rumuni, i nekakvi crni kao opanak (tako narod za njih kaže). Došli su mnogo ranije nego su borbe počele. Bančili su, šenlučili i pjevali. Unaprijed slavili pobjedu, ali čim je zapucalo, pričaju mještani Zvekavice, odmah su se dali u bjekstvo.

Crnogorci, međutim, ne bježe. Ići ćemo dokle ovoj zemlji bude trebalo, uglas kažu pripadnici minobacačke baterije: Goran Mihaljević, Nikola Mrvaljević, Milo Kruščić, Luka Krvavac, Dimitrije Pejović, Milika Sekulić, Ratimir Mišnjić...

Dan u Cavtatu i Kuparima

Sunce nad zgarištem

Ništa više nije, niti će, vjerovatno, biti kao što je bilo. Tragovi rata su neizbrisivi. Jednako u uništenoj prirodi, razorenim kućama i ljudskom sjećanju. Zašto je sve ovo trebalo Tuđmanovoj "demokraciji"? I dlje odjekuju pucnji u blizini Dubca, a crni dim svjedoči da rat nije završen. Samo je sunce ostalo isto

Karavana od nekoliko vozila sa novinarima kreće prema Cavtatu. Na Debelom brijegu uobičajena kontrola. Kroz Konavle već viđene slike razorenih kuća, garavih zidova, izgorelih prozora, sprženih čempresa... Nigdje žive duše. Tuđmanov prvo hadezeovski, a sada osvjedočeno ustaški sat je stao. Njegova crna kazaljka pokazuje nevolju vlastitog naroda, gurnutog u ambis rata, samouništenja.

Kako li je tim ljudima koji su, umjesto obećane demokratije i blagostanja, dobili veliku nesreću, izgubili domove i sve što u njima imali, od uglednih domaćina pretvorilo se u kolonu beskućnika? Da li su mogli i da pretpostave, dok su listom glasali za svoju "HDZ zna se", potom na ličnu kartu, i be nje, zaduživali švercovane kalašnjikove i, najposlije, njihove cijevi okrenuli protiv regularne armije zemlje u kojoj su tako lijepo živjeli, šta će ih snaći.

Nije li ustaška laž, još jednom, pobijedila ono ljudsko u do juče mirnom narodu? Kako je uspjela baš ovdje da nađe pogodno tle, da se razgrana i zakloni vidik prema komšijama u koje su se, koliko juče, zaklinjali?

Kada su konavoski domaćini lagali? Do prije koji mjesec svoje susjede u Herceg-Novom, Trebinju, na Zubcima, ili danas lažu sebe? Kako god bilo, laž je krvavo plaćena.

Opet kontrola u Čilipima. Da nije kontrole i ponekog rijetkog, uglavnom, vojnog vozila, pomislio bi čovjek da putuje ili, bolje reći, lebdi kroz neki od krugova pakla.

Put u pakao

Sve crno, garavo. Kiša sprala garež sa okolnih popaljenih brda, pa umjesto primorskog rastinja "iznikao" avetinjski bijeli kamen. Samo je, izgleda, sunce ostalo isto. Ali ono je dovoljno visoko da bi bolovalo garež prljavog ustaškog rata.

Blago suncu.

Na putu prema Zvekoviću i Cavtatu ista slika. Tovari čaura raznoraznih kalibara šješadijskog i artiljerijskog naoružanja. Gdje su završila njihova razorna zrnevlja?!

U Cavtatu, bar na trenutak, gubi se slika rata. Ispred hotela "Albatros" samo nekoliko "zaboravljenih" vozila. U centru grada zajedno vojnici i civili. Prodavnice ne rade. Kafane takođe. Otvorena je jedino poluprazna apoteka i jedna, još prazniji butik. Trgovci stoje ispred vrata. Nema potrebe da budu za pultovima. Kome je do trgovanja.

Malo podalje, blizu gradske luke, narod uzima vodu iz vatrogasne, sada vojne cisterne. Neki od prolaznika nose pod rukom vekne hleba. Jedan od kioska je otvoren. Prodavačica je napolju. Šta će i ona unutra. Izašla je da isprati podnevno sunce...

Mirnim moem od Dubrovnika približava se "Atlasov" brod. Na obali potpukovnik dr Radosav Svičević, pregovarač u ime JNA, čeka svoje današnje sabesjednike. U međuvremenu, daje izjavu novinarima. Govori o čemu će se danas razgovarati. Hrvatska strana je prije dva dana priznala da su na ovom ratištu zarobljena trojica pripadnika JNA. Potom su broj smanjili na dvojicu. Sada pominju samo kapetana Jovetića i vodnika Vučkvića. O trećem zarobljenik ništa. Da li su ga ubili? Armija će, preko posmatrača Evropske zajednice, pokušati da sazna nešto i o njihovoj sudbini.

Brod sa pregovaračima Evropske zajednice i dubrovačke opštine stiže. Jedan od Dubrovčana šalje, po vojnim starješinama, lijekove i jedno pismo za neku mještanku iz Cavtata. Vojska prihvata da uruči pošiljku. Bože, pa zar ovi ljudi međusobno ratuju?

Pregovori počinju u hotelu "Cavtat". Među prolaznicima srijećemo poznatog stomatologa Blaža Zlopašu. Poslijenekoliko mjeseci prinudnog izgnanstva, vratio se u Cavtat. Sada je ovdje Armija, pa je sigurno i Blažu. Upoznajemo i Đura Vragolova, mještanina. Pokazuje nam svoju kuću, zove da navratimo. Obećava knjigu u rodoslovu zubačkih plemena. Sve to u vrijeme ratno, kad kuršumi dijele pravdu.

Otac uz sina

Jedan od vojnih starješina, čije ime ne zapisujemo jer im je zabranjeno da novinarima daju izjave, onako lične informacije radi priča nam da je ostao još veliki dio Cavtata neprečesljan. I grada i stanovnika. Nekako je, isuviše, kaže, onih "koji su došli na berbu grožđa". Nijedan grozd nije ubran evo punih pedeset dana, a oni su, biva, zbog toga u Cavtatu. Uglavnom su iz Čitluka i zapadne Hercegovine. Hrvati i Muslimani. Ko će da im vjeruje? Najveća opasnost prijeti u tobožnjem miru.

Od Cavtata prema Kuparima ista slika. Topovske čaure i sanduci u kojima su bile dopremljene granate govore da je bilo gusto. Istu priču potvrđuju i spaljene kuće u kojima su bila ustaška uporišta. Magistrala u Ljutoj, koju su ustaše minirale, nadajući se spasu, nekako je prohodna. Kroz Mline mnoštvo prevrnutih automobila, jedan autobus i jedno vojno

vozilo. U Kuparima, na samom ulazu u do juče vojno odmaralište, a danas još neispitano razbojište, nailazimo na pripadnike iz jedinice Luke Grbovića. Bilježimo imena: Milosav Braco Ćipranić, Mirko Kalužerović, Boban Ninković, Dragan Jevtović, Radoje Pekšić, Miodrag Krivokapić, Blažo Stanišić, Čedo Bošković. Među njima su dvojica rezervista – otac i sin Đuro i Lazar Dabović iz Zelenike. Na pitanje da li čuva sin oca ili obrnuto, kažu – podjednako. A nije im bilo lako. Ova jedinica je iz pozadine do prvih borbenih linija snabdijevala borce municijom i materijalno-tehničkim sredstvima. Sve to bez gubitaka.

Dolazi “reno” trebinjske registracije. Izlazi Milovan Milićević sa kćerkom Radom. Dvadeset godina su živjeli u Srebrenom. Idu da vide šta im je sa kućom Rada traži i brata Radovana, koji je, pretpostavlja, negdje u Dubrovniku, zajedno sa babom Petrom, koja je preživjela tri rata.

Gore oko Dubca se povremeno puca. Crni dim opominje da rat traje. Vojska čisti teen, kažu. Ostalo je, misle, pedesetak ustaša koji se kriju po selima Dubrovačke Župe i u Industrijskoj zoni ispod Dubca. Možda će vatra da ih istjera.

Put prema Herceg-Novom pust, kao i obično. Može se voziti i lijevom stranom.

Na hercegovačkom ratištu se i dlaje puca

U paklu rata

Ustaše pucaju i sa Žarkovice prema Brgatu. Na Ivanici uhvaćena četiri Tuđmanova plaćenika

Minobacačima, rafalima, snajperima i iz ostalog pješadijskog naoružanja, ustaše su danas otvarale žestoku vatru na jedinice JNA iz rejonu Čepikuća i sela Stona. Tuđmanovi zlikovci i bjelosvjetski plaćenici, nijesu danas poštovali primirje ni u rejonu Miholjev krst i sela Lisac. Pucali su i sa Žarkovice, prema Brgatu. U početku provociraju, a potom otvaraju vatru na vojsku, gdje god je primijete. Borci jedinica JNA, koji i dalje, uprkos žestokom napadu ustaša, drže položaje oko Mravinaca, Slanog, Rupnog Dola, i Ravnog, uzvrćaju bez milosti. Mada vojne vlasti već nekoliko dana ne saopštavaju podatke novinarima o poginulim i ranjenim borcima, prije nego što obavijeste porodice, saznajem da u redovima JNA nema žrtava. Računa se da ih na drugoj (ustaškoj strani) ima, po nekim izvorima, na stotine.

Naročito u posljednjih nekoliko dana, od kada MUP-ovci i gardisti pokušavaju svim silama da se probiju prema Dubrovniku, broj žrtava je veliki. Borci crnogorskih jedinica, koji drže ove položaje, kažu da neće

ustašama poći za rukom da se probiju prema Dubrovniku – protjeraćemo ih artiljerijom, koja tuče iz rejonu Slanog, i pješadijom, što je moguće dalje. Da bi se približili Dubrovniku, preko Slanog, ustaše koriste sve moguće načine. Čak se presvlače i u uniforme JNA, a u njihovim kolonama izviđači Armije su primijetili i vojna vozila.

Presvlače se i u civilna odijela. Četiri lica u civilu uspjeli su da uhvate borci JNA u predjelu Ivanice. Kod njih su pronađene puške, radio stanica i maskirna odijela. Odavno se zna da se ustaše prerusavaju i u žene. U rejone, koje drži JNA, pokušavaju da ubace svoje špijune ljepšeg pola, radi otkrivanja položaja.

Vojska je, međutim, odlučna da ide dalje. Odustajanja nema, rekli su nam danas i u bilećkoj kasarni.

Odustajanja nema

U Školi rezervnih oficira, gdje se na obuci nalazi ratna jedinica pripremaju se starješine za rukovođenje i komandovanje jedinicama JNA, koje bi deistvovala u rejonu hercegovačko-dubrovačkog ratišta. Komandant Škole, pukovnik Milan Stublinčević kaže: “Daj Bože da ne zatreba, ali ako bude trebalo ova ratna jedinica rezervnih vojnih starješina, poslije ove obuke, biće potpuno spremna. Na pitanje, da li to znači da vojsci, koja je ovih mjesec i po ratovanja bila na najtežim i najisturenijim položajima, stiže zamjena, pukovnik odgovara – vjerovatno. Mi moramo uvijek biti spremni, naročito da precizno upotrijebimo svo pješadijsko naoružanje – posebno ručne bacače i “zolje”. A da, će biti baš precizno upotrebljeni, uvjerali smo se i danas, boraveći u ovoj jedinici, koja je uglavnom sastavljena od ljudi iz šireg reona Bileće i Nevesinja. Od vježbi bez predaha, posjetiocima ovog hercegovačkog grada moglo se učiniti da se ovdje vodi žestoki rat. Detonacija za detonacijom.

Najstariji među starješinama na obuci, 51. godišnji Vojislav Vujović, kaže: “Volio bih da mi ne zatreba ovo znanje, stečeno ovih dana u Bileći, ali...”

Stručnjak za obuku

- Branićemo otadžbinu. Kompletnu možda, nećemo moći da odbranimo, ali ovaj narod koji hoće da živi u njoj, odbranimo. To ustašama mora biti jasno, kaže Vujović. Nema odustajanja, kategoričan je i potpukovnik Tihomir Kundačina, inače penzioner, Stručnjak je za ovakvu vrstu obuke, znanja mu ne fali, pa je došao da pomogne mlađim kolegama. Milosti nećemo imati za ustaše i Tuđmanove plaćenike, kaže Tihomir završava gađanje iz ručnog bacača. Vojni stručnjaci kažu – za desetku. Takve ocjene su danas dobili i ostali njegovi drugovi. Jedan stari tenk na

poligonu u Bilečkoj kasarni, koji je služio kao meta, poslije vježbi, više nije ličio na sebe. A, najmanje o sebi brine potporučnik Stefan Bekan.

Spreman je za front, a i porodica koju je ostavio, voli, priča nam on, da je u redovima boraca – gdje bi drugo. I desetar Dragan Biberdžić kaže da su uslovi za obuku rezervnih starješina ovdje izvanredni, a škola je najsavremenija u Jugoslaviji.

Elektrana Plat

Za tri, najkasnije četiri dana, u rad će biti puštena hidroelektrana Plat. Snabdijevanje strujom i vodom u Cavtatu i okolini tada će biti normalizovano.

Kurir Vladimir

Među rezervnim starješinama u bilečkoj kasarni, danas smo zatekli i devetogodišnjeg Vladimira Trklju iz Bileće. Ovom učeniku IV/2 razreda Osnovne škole u Bileći, maskirna uniforma dobro stoji.

“Kupila mi je mama u Beogradu, da bih bio komandantov kurir” kaže Vladimir. Došao sam i rekao komandantu Milanu Stublinčeviću:

“Druže pukovniče, došao sam da obavim svoj ratni zadatak”, pozdravljajući u stavu mirno, pokazuje nam Vladimir susret sa komandantom.

Dubrovačko ratište čeka

Trajni mir, ili...

Na južnom dijelu dubrovačkog fronta ni danas nije bilo oružanih sukoba. Pripadnici JNA “čiste” teren u Dubrovačkoj Župi. Pregovori još jednom održani u Cavtatu. Stigao i gospodin Mesić

Ni danas, bar na južnom dijelu ratišta oko Dubrovnika, nije bilo oružanih sukoba. Pripadnici JNA su čistili teren u selima Dubrovačke Župe i u Kugarima od zaostalih ustaša i podmetnutih eksplozivnih naprava. Bilo je pojedinačne pucnjave i eksplozije, ali to je, kažu vojnici, u ovakvim akcijama sasvim očekivano.

U hotelu “Cavtat” i danas su održani pregovori između posmatrača Evropske zajednice, dubrovačkih vlasti i Jugoslovenske narodne armije. Nakon razgovora, predstavnik JNA potpukovnik dr Radoje Svičević je novinarima izjavio: - Mi smo dali predlog gdje bi trebalo da se nalaze naše snage, druga

strana je iznijela neke male primjedbe na to. Ostaje da se sutra to definitivno uredi, a to podrazumijeva da je potrebno urediti i to gdje će i suprotna strana imati svoje oružane formacije. Između naših i njihovih snaga postojala bi jedna tampon zona, ali bilo bi omogućeno normalno funkcionisanje života.

Druga stvar o kojoj se danas pregovaralo bili su zarobljenici. Hrvatska strana je već rekla da su zarobljena trojica pripadnika JNA. Armija je tražila da joj dostave imena. Kada su to Dubrovčani učinili na spisku su bila samo dvojica – kapetan Jovetić i vodnik prve klase Vučković. Pojavio se jedan paradoks, očito da tu postoji jedno zamešeteljstvo s našim ljudima koji se nalaze kod njih.

Na pitanje, da li je raspravljano o jedanaest tačaka pregovore, koje je Armija ponudila suprotnoj strani za deblokadu Dubrovnika, dr Savičević je rekao:

- Ne, suprotna strana pokušava da izbjegne raspravu o tim tačkama. Ostavljeno je da se o tome raspravlja u četvrtak, mada je bila jedna napomena od strane Dubrovčana da naši predlozi odudaraju od ukupnog rješavanja problema u Hrvatskoj.

Razgovori će, dakle, biti nastavljeni, a konvoj od 14 brodova koji je krenuo iz Rijeke, prema saopštenju Informativne službe Vojno-pomorskog sektora “Boka”, jutros u 6 časova je zaustavljen od strane brodova JRM. Na čelu konvoja nalazio se motorni brod “Slavija” i remorket “Borac”. Na brodu “Slavija” bio je i gospodin Stjepan Mesić. Nakon izvršene kontrole brodu “Slavija” odobreno je uplovljavanje u dubrovačku luku. Na brodu je bilo 340 putnika, a u toku je kontrola ostalih brodova. Prema informacijama sa “Slavije”, očekuje se dolazak još trideset dva različita broda i čamca.

Dakle, gospodin Mesić je stigao u Dubrovnik. Hoće li poznati miner iz Bosanskih dvora još jednom da primijeni svoj odveć poznati scenario, ili će možda da zlo ne čuje vrhovni komandant oružanih snaga Jugoslavije da posjeti neku od jedinica JNA na dubrovačkom ratištu?!

Mesiću se zna samo to da je – mesić.

Raport sa ratišta u istočnoj Hercegovini

Šest kilometara vatre

Ustaše ni juče nijesu prekidale napade na jedinice JNA na reonu Ston – Slano – Čepikuće, Mikuljev krst, Mravinjci i Butijeri. Za koji dan biće izvučeni desantirani vojnici iz Nikšića u Krivuljama. Izvjesni konflikt između političkog rukovodstva Crne Gore i Srbije ne odražava se na moral boraca – kaže general Milan Torbica

Sinić, kao i danas, ustaše su otvorile žestoku vatru na jedinice JNA, koje čvrsto drže reon prečnika oko šest kilometarana potezu Ston – Slano – Čepikuće – Mikuljev krst – Mravinjaci – Butijeri. Kako saznajemo, među crnogorskim borcima nema žrtava, dok ustaška strana, po nekim procjenama, već nekoliko dana trpi velike gubitke.

Prvim linijama fronta civilima ni danas pristup nije bio dozvoljen. Očekuje se da će novinari ući u ovaj vatreni reon najkasnije sutra ili prekosutra. Informacije koje, međutim, stižu sa prvih borbenih linija govore da artiljerijske jedinice JNA, stacionirane u okolini Slanog, žestoko tuku ustaške položaje.

U sjevernom dijelu hercegovačkog ratišta, na području Nevesinja, Gackog i Čapljine, i danas je bilo mrimo. General major Milan Torbica, komandant Uzičkog korpusa, odgovarajući na pitanja novinara na konferenciji za štampu koja je danas organizovana u Nevesinju, istakao je da su pripadnici Korpusa, sastavljenog od vojnika iz Užica, Valjeva, Kraljeva, Čačka, Čapljine... Među njima su i vojnici iz Nikšića, koji su uz rezerviste iz sjeverne Crne Gore učestvovali u ratnim operacijama na potezu Popovo Polje – Slano.

- Zadatak su dobro izvršili – kaže Torbica. Naše jedinice su ovdje da bi spriječile međunarodne sukobe, u čemu su dosad imale uspjeha, i nisu tačne tvrdnje nekih stranačkih lidera u Bosni i Hercegovini da se politička situacija u ovom dijelu Hercegovine iskomplikovala otkad smo mi došli. Nije tajna da se ovdje bilo da i sada ima stranačkog naoružavanja stanovništva. Najproblematičnija tačka je Čapljina. Tu su pripadnici HDZ-a davno počeli sa napadima na kasarnu, oficire i njihove porodice. zbog toga smo bili primorani da Centar za auto obuku preselimo i Čapljine i tu stacioniramo našu jedinicu. Prilikom dolaska na ovaj teren bili smo napadnuti od strane pripadnika HDZ-a koji su pokušali da spriječe naš ulazak u ovaj grad, ali ako zatreba i još ćemo vojnika dovesti.

Prilikom dolaska u Čaplinu kao i Višegrad, pripadnici HDZ-a otvoreno su napadali kolonu. Tom prilikom njima se predao 21 vojnik. Tačno je da su se vojnici predali sa naoružanjem. Ali, oni su jedva čekali da se predaju – to su Hrvati i Muslimani. Jer, onaj koji ne želi da se preda ne može biti ni otet.

Nikšićani koji čuvaju aerodrom u Mostaru od napada ustaša biće, najvjerovatnije, ubrzo zamijenjeni jedinicom iz Požege, koja je već jednom dolazila do Trebinja.

Pitamo da li ima šansi da bukne ustanak na ovom dijelu Hercegovine. General Torbica odgovara: – Ako budemo trezveni, ali svi, do sukoba ne bi trebalo da dođe. Ako, ipak, bukne, biće krvi do koljena.

Podsjećamo generala još jednom na Čepikuće.

- Ja nijesam izdajnik – kaže general Torbica. Ne može jedangeneral biti kriv za lošu taktičku procjenu – tu su komandiri odjeljenja i jedinica koji

izvode operaciju. Ja nikoga nijesam postrojao pod šahovnicom, za što su me optuživali. U Trebinju smo saslušavali dvojicu uhapšenih, koje smo pustili jer nijesu izgledali kao neprijatelji. Nijesu zvana zvonila prije masakra u Čepikućama. A kad se to dogodilo ja sam bio u Slanom, i na onom potezu su moje jedinice izvanredno izvršile zadatak. Presjekli su komunikacije Popovo Polje – Zavalu – Slano. Potom je na moje mjesto došao general Eremija. Kad sam otišao sa ovog terena, samo što nijesu zaplakali Radomir Radović i Drago Todorović.

Varljivi mir na dubrovačkom ratištu

Krug oko pakla

Na južnom dijelu dubrovačkog fronta ni juče se nije pucalo. Brigada "Veljko Vlahović" popunjava "praznine" na zpcima. Dojučerašnja ustaška uporišta Brgat, Dubac i Kupari u rukama narodne vojske. Potpukovnik Koprivica priča ratne strahote

Na ratištu oko Dubrovnika vojska, ova naša narodna, pretresa teren, hvata sakrivene ustaše. Danas obećani, organizovano novinarski put u Cavtatu na pregovore već poznatih zaraćenih strana nije bio odveć izazov. Saopštenje će, ionako, da uslijedi.

Krećemo putem pakla. Oko već dobro poznatih ratnih kota i gubilišta. Od Herceg-Novog do Vrbanja, tek poneko vojno vozilo. Dalje, prema Zubcima i Trebinju, austrijski makadam. Ni sve vještine našeg odavno provjerenog vozača Voja Bečića, kome je volan ispunio radni, a bogme evo i ratni vijek, ne mogu da izbjegnu rupe na ogoljenom putu.

U međuvremenu, priča o Austriji. O našem avionu koji, po najnovijim obavještenjima, austrijske vlasti neće da vrata. Boje se da ne bi učestvovao u ratnim operacijama protiv njih ili njima bliskim. Ni mi njima ne vraćamo put, jedinu saobraćajnicu, koju su nam između Herceg-Novog i Trebinja, ostavili za vrijeme svoje vladavine. Jest da je nikakva, ali za ove prilike je više nego pouzdana. Zaboravili smo, silom prilika, dakako, puteve bratstva i zajedništva kroz Konavle, pa se ponovo i iznenada, vratili austrijskoj cesti. Možda se i s njom stiže u, prešu, obećanu Evropu.

Vojska na odmoru

Od tri kafane na Grabu, ni jedna ne radi. A vojnici brigade "Veljko Vlahović", isti oni narodi borci koji su oslobađali Gruđu, Ljutu, Zvekovicu i Plat, čekaju naređenje za pokret. Kuda? U nove ratne okršaje, da kuda!

U Komandi jedinice zatičemo potpukovnika Kostadina Koprivicu. Na obližnjem poligonu se puca. Vršimo doobuku vojske, kompletiranje jedinice materijalno-tehničkim sredstvima, i kadrovsku i materijalnu pripremu za pokret kaže. Kuda će ova jedinica, koja je na ratištu u Konavlima, za čitavih trinaest dana borbe, ostavila samo četiri borca, a zarobila na desetine ustaša, sivušno je da pitamo. Potpukovnik Koprivica priča dogodovštine...

U Platu i Mlinima naišao je na svoje prezimenjake Koprivice. Možda i dvjesto godina nijesu znali jedni za druge. Danas se gledaju preko nišana. Oni su u Tuđmanovoj soldateski, on u našoj narodnoj vojsci. Pitala ga je jedna žena što će da joj se dogodi s kućom. Komandant je pitao dje su joj sinovi? Nije znala". Komandant je izvadio zaplijenjeni spisak. Obojica su bili u Tuđmanovoj "gardi". Kuća je doživjela sudbinu ostalih ustaških uporišta na ovom terenu.

Duga je priča komandanta Kostadina Koprivice. Duga i potresna. Jedan dio smo već i objavili. Onaj o zatrpanim ustašama, a bilo ih je oko 150, u železničkom tunelu od Uskoplja prema Glavskoj. I onaj o 1.500 za otpremu pripremljenih pršuta u Dubravci i o zlatnicima u Ljutjoj, kod Konavskih dvora. Ne mogu se zaobići ni zaplijenjeni ustaški planovi da se sa braćom Albancima sastanu u mjestu Haj-Nehaj, nadomak Bara, kad za to dođe vrijeme.

Zarobljeni spiskovi, planovi, slike i druga arhivska građa su predati nadležnoj komandi. Biće dobra podloga za buduće, bolje hroničare.

Plotuni sa obližnjeg streljišta odjekuju. Vojska se ne šali. Ratno je vrijeme, veliki broj je dobrovoljaca, valja ih doobučiti. Ustaše ne praštaju.

Ništa s desna

Put prema Trebinju gotovo pust. Na Aleksinoj Međi, patrola milicije. Ne zaustavlja nas. Idemo prema Dubrovniku. Na Dužima, pa na Ivanici, Brgatu i Dupcu vojna policija kontroliše. Pitamo, više u šali, možemo li desno, dolje prema Dubrovačkoj rijeci, Žarkovici i Bosančici, najvećim ustaškim utvrđenjima. Vojnici se smiju. Kao da žele reći: "Ajte, samo se prvo pozdravite s glavama".

Kome se tamo ide. A ni njih nema s tih strana. Ni jednog vozila. Ništa s desna. Rekli su što su imali da kažu. Ubuduće ćemo da vidimo. Njima se nikad ne zna.

Kroz Kupare, Srebrno, Mline, Plat, Obod, Zvekovica, Čilipe, Gruđu i Pločice uobičajene slike. Sve je već viđeno. Porušene kuće, zapaljena brda, polupana auta oko puta.

Stižemo u Herceg-Novu. Krug oko pakla je zatvoren. Bar ovoga puta. Sjutra ćemo slušati nove vijesti, voziti nekim drugim cestama, pisati već napisane priče. Iznova.

Ratne priče sa dubrovačkog ratišta

Nišandžije Mila Drobnjaka

Borbe su malaksale, a vojska zauzela sve značajnije položaje iznad Dubrovnika. Ustašama preostalo samo da provociraju, da na podao način, kao što su i naučili, otimaju nove ljudske žrtve

Mada na ratištu, dok je rata i oružja, nikada mira ne može biti, jutros je vladao nekakvo čudno zatišje u konavskim selima i mjestima Dubrovačke Župe. S vremena na vrijeme, poneka vojna kontrola. "Može dalje", nakon obaveznog legitimisanja, govore vojnici. Prema Dubrovniku nije uputno. Jer su ustaše, bježeći od Brgata i Dubca, put minirale, dovukle nove olupine kamiona i automobila, načinile barikade... Kao da ih to može spasiti.

U komandi mjesta, uobičajeno. Opet legitimisanje, pozdravljanje, začetak priče.

Potporučnik Zoran Beljkaš i vodnik Božo Perović iz motorizovanog bataljona, koje sačinjavaju, uglavnom, rezervisti Bara, Budve, Tivta, Kotora i Herceg-Novog, ne kriju ljutnju na novinare. Stalno su na položaju, pišu o jedinicama, a nikako da njih posjete. Pitaju ih, kažu, kad odu kući i pričaju o ratovanju, "gdje ste vi bili, kad vas nema u novinama i na televiziji"?

A oni su zaista bili za svo vrijeme borbi na dubrovačkom ratištu u prvim redovima. Od Debelog brijega, preko Vitaljine, Đuranića, Pločica, Molunta do Cavtata. Onda preko Dubravke i Grba do osvojenog Brgata.

Biće vremena za priču i o ovim ratnicima. Samo da se rat završi, da nove borbe ne "zatru" one prošle, da svakodnevicu ne obilježe nove pogibije. Nepravdu pokušavamo, bar djelimično, ispraviti i ovom prilikom.

Borba za ranjenog druga

U komandi mjesta, pukovnik Gavro Kovačević priča o ulasku u selo Martinoviće, tu na kraju Dubrovačke Župe. Ustaše su ranile poručnika Bora Šturanovića. Čitava četiri sata su ga držale pod jakom mitraljeskom i snajperskom vatrom. Nijesu dozvolili našim borcima da ga izvučemo. Tukli su sa zvonika crkve na Brgatu.

Onda su u sami sumrak, borci jedinice Mirka Seferovića, poručnika Milorada Radunovića, zvanog Raduna, uspjeli da izvuku poručnika Bora, ranjena, ali, srećom, ne smrtonosno. U pokušaju izvlačenja poginuo je vojnik Branko Krvavac. Hrabro, kako borcu i dolikuje.

Zanimljiva je priča o jednom vojniku, kome, na žalost, nijesu mogli imena da se sjete. Bio je ranjen. Prvi put u borbi, drugi put, metak ga je

pogodio prilikom izvlačenja, na nosilima. Imao je sreću da dva puta bude pogođen i preživi.

Borova hrabrost

Priče se ređaju. Jedna drugu sustiže. Ratni dani teku kroz sjećanje, teško ih je pratiti. Ipak, neustrašivog, pa i previše hrabrog borca Bora Dobranjanina iz Budve svi ovdje često pominju. Pukovnik Kovačević priča:

- Boro je sa drugovima bio na položaju na Žarkovici. Ustaše su istakle šahovnicu na zloglasnom uporištu Bosanka. Negdje u prvi mrak, Boro je odlučio da je skine, krenuo je motorom. Nastala je pucnjava, čuli smo da je poginuo. Ispostavilo se da nije, nego da je zarobljen.

A Borov šezdeset trogodišnji otac Branko nalazi se u dobrovoljcima. U jednoj jedinici u Titogradu. Spreman da skine šahovnicu sa bosanke, koja mu je sina u zarobljeništvo odvela. I to na ustaško, koje ne poznaje međunarodne konvencije i pravila ponašanja prema ratnim zarobljenicima.

Ćutljive nišandžije

Sagovornici u komandi mjesta, posebno pukovnik Gavro Kovačević, hvale jedinicu Mila Drobnjaka. Minobacačku bateriju, "koja ubacuje minu, ako zatreba, i u čašu".

Stižemo i do njihovih položaja. Tišina. Otvori bacača hladno "gledaju" na ustaške položaje, granate su odložene. Borci malo podalje od njih. U svakom času spremni da napune, nanišane i potegnu konopac.

Nude nas kafom i rakijom. Za priču nijesu osobito raspoloženi. Ne za onu koja će biti objavljena u novinama. Važno je ratovati, a biće vremena za opisivanje rata, kažu. Komandant jedinice potpukovnik Luka Milović pristize i spasava stvar.

- Podijelili su nas – kaže – na borce i neborce. O jednima se piše, a do nas, koji smo sve vrijeme na prvim, ali baš prvim borbenim linijama, niko ne dolazi. A što se tiče Drobnjakove baterije, ona je kostur jedinice. Dok ona ne "počisti" teren ostali borci ne mrđaju. Toliko su sposobni da mogu da pogode gdje iglom ubodeš. Nijesu to mogli naučiti u vojsci. Pogotovo ne da gađaju noću i na pokretne ciljeve. Izvještali su se u ratu. Ništa im ne promakne.

Nakon komandanta, i starješina Drobnjak, škrtio i bez posebnog isticanja bilo kojeg borca, dodaje:

- Dogovor je naša najjača strana. Sve radimo kolektivno, kako se dogovorimo. Puštamo ljude da skoknu do kuće, da obiđu porodicu, drugi rade za njih. Kao što se vidi, dosta uspješno.

Prolazi Dragan Rašeta. Kaže da je na ratištu proslavio 36. rođendan. Pokazuje sat koji su mu drugovi kupili.

Cijevi još miruju. Drobnjakove nišandžije čekaju nove ciljeve. Čekaju...

Situacija u dolini Neretve

Zri li mir?

Hrvati i Muslimani iz sela Gljnica otvaraju svoje domove vojsci. Zlatko Tomas, doskorašnji kapetan JNA predvodi Tuđmanove bojovnike. Jedinici neće kući

Da u dolini Neretve ima nagovještaja mira i početnih oblika saradnje, između pripadnika JNA i stanovništva, govore primjeri iz sela Gnojnice, koje je naseljeno uglavnom hrvatskim i muslimanskim stanovništvom.

Pripadnici JNA, rezervisti iz sastava jedinice 2277 koji već duže vrijeme borave na položajima u ovom selu, pričaju da im žitelji Gnojnice otvaraju vrata svojih toplih domova. Prije samo 20 dana mrzovoljno su ih gledali i provocirali. Sada im nude hranu i piće.

Da li je ovo nagovještaj mira, ili je u pitanju nešto drugo – teško je znati. Ipak, ovo primirje valja istaći.

- Muslimani, Hrvati počinju da shvataju da su ih njihovi lideri jednostavno lagali! Naši vojnici su ponašanjem dokazali da nijesu nikakva "okupatorska i četnička vojska". Idu ovim prostorima isključivo mira radi – kaže kapetan Turo Međedović.

- Malo je u dolini Neretve lijepih primjera o miru. više je onih koji upozoravaju na eskalaciju ratnih sukoba. Tako je, dojučerašnji kapetan JNA Zlatko Tomas koji je dugo starješinovao i na titogradskom aerodromu, ovih dana u Lušici oformio tri naoružane jedinice sa oko 300 bojovnika. Prethodnica njegovih jedinica, prema pouzdanim izvorima, zaposjela je brdo Galac i sve topovske cijevi okrenuo je Tomas prema svojim dojučerašnjim drugovima. Tomas posjeduje stan u Titogradu koji je zadržao poslije formalnog razvoda sa suprugom. Sve je urađeno uoči stvaranja Tuđmanove "demokracije".

Među pripadnicima JNA, koji se nalaze u Mostaru i neposrednoj okolini, borbeno gotovost je na visini.

Redovi rezervnog sastava JNA popunjeni su i velikim brojem vojnika – jedinaca. Dugo se već govori da se takvi vojnici zamijene i vrata kućama, ali mnogi od njih ni takvo naređenje – kažu, ne bi izvršili.

- Jeste jedina sam, imam majku i šest sestara, ali kako bih se ja osjećao da se sada vratim kući. Sezonski sam radio ljetos u Bečićima.

Međutim, kad sam čuo da se moja jedinica uveliko mobilise požurio sam da je stignem – priča Milutin Vukotić iz Nikšića, i nastavlja:

- Ni pod kakvom cijenom sada ne bih ostavio svoje drugove. Oni se nalaze na borbenom položaju i obavljaju časne zadatke. Ko želi da ide kući sećno mu bilo. Ja ostajem i neću da brukam sebe i svoju porodicu.

Novi sukobi na dubrovačkom ratištu

Ustaše “dižu” mrtve

Ustaške baterije iz utvrđenja u Dubrovniku jutros otvorile artiljerijsku vatru na položaje JNA u Dubrovačkoj rijeci i iznad Slanog. Nijesu poštovali ni svoj praznik – Dan mrtvih. Mesić napuštio Dubrovnik, Armija povukla svoj predlog o deblokadi tog grada, a specijalne jedinice VPS “Boka”, bez borbe, ušle u Mali Zaton i Oršac

Još jednom su, ko zna koji put u ovom prljavom ratu, ustaški bojovnici pogazili riječ i podlo, kako su i naučili, otvorili vatru na jedinice JNA. U jutarnjim časovima, granatama iz minobacača i topova, iz svojih utvrđenja u Dubrovniku, koji toliko uporno “spasavaju” od projektila naše Armije, zasuli su položaje vojnih jedinica u Dubrovačkoj rijeci, iznad Slanog i Petrovog Sela. U prvi mah, po riječima potpukovnika Gavra Kovačevića, Armija nije odgovorila. Učinila je to tek onda kada su životi njenih pripadnika na položajima bili ugroženi.

Ustaše su pucnjavom obilježile duhovni praznik svoga naroda – Dan mrtvih. A njihove vlasti su, koliko juče, tražile da se danas ne puca. Možda ih je osokolila isprazna posjeta poglavnika Mesića, koji je sa svojom “svitom” od trideset brodova jutros napustio Dubrovnik. Bilo kako bilo, hrvatski oružnici, skupljeni s koca i konopca, nemaju obzira ni prema mrtvima, ni prema njihovim porodicama kojima, zarad svojih prljavih ratnih ciljeva, nijesu dopustili ni svijeće čestito da upale. Kako li se tek prema živima odnose.

Današnji pregovori između JNA, posmatrača Evropske zajednice i dubrovačkih vlasti nijesu održani. Pretvoreni su u razgovore. O čemu više i pregovarati, kada je dubrovačkoj strani, a čini se i njenim evropskim pomagačima, preči diktat iz Zagreba od sudbine vlastitog grada i naroda. A optužbama nikad kraja. Nakon propale priče o razaranju Dubrovnika u igri su nove, nogo tanje karte. Evropski mirovnjaci su protestovali kod predstavnika JNA da su njihove jedinice gađale brod kojim su plovili od Dubrovnika prema Cavtatu. Nakon uvjeravanja, pa i izvinjenja, unaprijed i za neučinjeni grijeh, od strane kapetana fregate Sofrenija Jeremića, povukli su svoj protest. Dubrovčani su se pridružili tvrdnjom da su vojnici juče

ranili njihovih šest stanovnika. I ta tvrdnja je, po riječima potpukovnika dr Radoslava Svičevića, brzo pala u vodu. Ispostavilo se da su ih ranile ustaške granate. Dubrovčani su se još jednom ugrizli za jezik, ali bez posljedica. Navikli su na to pa im i dokazana laž više ne smeta.

Armija je povukla svoj predlog od 11 tačaka o deblokadi Dubrovnika, ostavljajući mogućnost za dalje pregovore, a specijalne jedinice VPS “Boka” danas su, bez opaljenog metka, i na odobravanje mjesnog stanovništva, ušle u Mali Zaton i Oršac.

Ustaše “dižu” mrtve. Živi im, eto, sve manje vjeruju. Na potezu su dubrovački gospari i njihovi hercegovački, šiptarski, rumunski i ko zna čiji crnokošuljaši i ubice.

Na hercegovačkom ratištu – 46. dan

Orden bolnici

Bolnici u Trebinju – Plaketa JNA. Odlikovanje za hirurško odjeljenje. U žestokom sukobu preksinoć dosta žrtava na hrvatskoj strani

Dan kao i drugi – ratni. Nebo sivo i suvo, ustaški mitraljesci i snajperisti opet su zatezali obarače – u Čepikućama, Majkovima, Stonu, Slanom ni danas ništa novo. Tuđmanovi plaćenici pucali su po vojnim položajima iz minobacača i snajpera. Među borcima JNA, kako saznajemo, nema žrtava.

Iz vojnih izvora ti podaci se već odavno ne mogu dobiti. Prije nego što obavijeste porodice oni ne saopštavaju imena poginulih. Koliko je sinoć oko 20.30 časova na ustaškoj strani bilo poginulih tačno no ne može da kaže. istina je, međutim da su na južnom dijelu hercegovačkog fronta u rejonu od Slanog prema Dubrovniku ustaše doživjele pravi masakr. Po scenariju, koji priređuju u Slavoniji, pokušali su pod velom noći da se privuku jedinicama JNA na prvim borbenim linijama.

Nije im uspjelo, saopšteno nam je danas u Informativnom centru druge operativne grupe. Vojska je bila budna i žestoko uzvratila. Doživjeli su ono što su nama priželjkivali, kažu vojne vlasti.

Na Čepikućama je i danas bilo novosti. Vojni osmatrači su primijetili pokrete ustaških snaga u ovom zloglasnom mjestu Hrvatske snage pojačavaju aktivnosti širom zapadne Hercegovine. Vojska primirje poštuje, ustaše ne. Puca samo kad na nju zapucaju. Iako se u njenoj blizini ne puca, na frontu je, nije pretjerano ako se kaže, na prvoj liniji, i trebinjska bolnica. Danas joj je u posjetu i obilazak ranjenika došao i komandant druge operativne grupe general Pavle Strugar sa visokim oficirima JNA. Sa poklonima, kako bi drugo. Najvažniji je jedan novi rentgen aparat.

Zamjena za stari, bez kojeg je bolnica ostala zbog silne upotrebe u 40 dana rata.

Rat koji nam je nametnut stvorio je značajni broj medicinskih problema, istakao je general Strugar. Maksimalnim angažovanjem cjelokupnog osoblja bolnice u Trebinju, sačuvani su životi svih ranjenika, koji su prošli kroz ovu medicinsku ustanovu. Ranjene i povrijeđene branioce Jugoslavije sačekao je naš patriotizam, stručni profesionalni odnos. Na predlog naše komande SSNO odlikuju vašu ustanovu Plaketom JNA. Hirurško odeljenje odlikovano je Ordenom rada, a više vojnih obveznika i starješina na službi u bolnici unaprijediće se u viši čin.

Zahvaljujući se na priznanju, direktor trebinjske bolnice dr Dobroslav Đuk je naglasio da je bolnica i kadrom i opremom spremno dočekala posljedice ratnih sukoba. Bolnicu smo pretvorili u veliku hiruršku ustanovu. Svi ranjenici poslije tretmana u našoj bolnici uspješno su nastavili dalje liječenje. Veliku pomoć imali smo od medicinskih ustanova i susjednih opština, a naročito Nikšića, Titograda, Risna...

Dubrovniku ne treba oružje

- Znamo svi šta je Dubrovnik. Ali takođe znamo da nema ništa vrednije od ljudskih života. Mi imamo jedini cilj da razoružamo paravojne formacije, da donesemo miran život dubrovačkom narodu i svim drugim narodima. Samo tražimo da ustaše polože oružje. Onima koji su krenuli da fašizmom ostvaruju svoje ciljeve staćemo nogom za vrat, kazao je danas general Pavle Strugar, komandant Druge operativne grupe.

U predjelima oko Dubrovnika, kao što je Lapad, Babin Kuk, Dubrovačka rijeka, ustaše ne poštuju primirje. Principijelno smo ponudili humanitarni poziv da se stanovništvu Dubrovnika omogući normalan život. Međutim dolaskom Mesića i njegovim mitingom preko Jadrana (a kako saznajemo Letica sprema novi miting i poziva sve vlasnike brodica da krenu) pokazalo se da fašističke horde sakupljene sa svih strana nijesu voljne da razumnim putem uspostavimo mir. Kad Dubrovnik položi oružje imaće mir i normalan život. Mi stari grad nećemo dirati. Kao primjer da vojska želi samo mir neka posluže sela oko Dubrovnika, gdje su protivnici položili oružje i sada narod živi normalno i slobodno, kazao je general.

“Mitropolit crnogorsko-primorski i skenderijski, gospodin Amfilohije, posjetio je danas ranjenike u trebinjskoj bolnici. Razgovarao je sa predsjednikom SO Trebinje Božidarom Vučurovićem. Našao je mitropolit vremena i da obiđe borce na frontu. Gost je bio brigade ‘Veljko Vlahović’. Borci su ga srdačno pozdravili, čak i uz gusle. Guslao je i mitropolit odlomak iz Mojковаčke bitke”.

Prvom linijom fronta Majkovi – Slano

Bez pobjede doći neće

Nikad se nezna otkud će doći metak ili granata. Bilo i ranjenih, ali, srećom lakše. “Naša vatra bješe jača, Dro gađa iz bacača”

Naše majke nemaju šta da traže pred Skupštinom Crne Gore. Mi se nećemo vratiti bez pobjede, dok i posljednjeg Tuđmanovog plaćenika ne istjeramo. To napišite, kaže nam Ivangrađanin Rade Lalević, dok gledamo ka moru sa Gornjih Jamkova. I na nas gledaju ustaše minobacačima i nikad se ne zna kad će nam poslati koju granatu. Kao i sinoć mogu i sad, sasvim mirno, kao da nam pokazuju put, upozorava vodnik Slobodan Jelić, takođe Ivangrađanin.

I juče su nas gađali pokretnim bacačima sa rejonu Čepikuća. Ovdje nikad nikom nije sigurno. Možda smo zato i prva novinarska ekipa koja je prošetala Majkovima. Na borbu su borci odavno navikli. Kad je nema pomalo je dosadno, kažu Titograđanin žarko Jelišić i Ivangrađanin Tomislav Keković. U pauzi između minobacačkih detonacija prisjećaju se borci brigade Radomana Četkovića ranog puta. Vojo Masomičić iz Petrovca na Mlavi priča kako su njegovi drugovi uhapsili jednu četrdesetogodišnju ženu špijuna sa šiframa i imenima ustaša. Vojo, šale se njegovi saborci, najviše voli da priča tu priču. A Žarko nam pokazuje vojni automobil: za 40 dan arata za njim je ostalo šest hiljada kilometara.

U Majkovima ostavljamo i Vojislava Berilažića, Ranka Vojvodića, Zorana Nikolića, Milenka Obradovića, iz Sutomira, Bogoljuba Igumanovića iz Bara. U Slanom, u podnožju brda gdje su otkriveni ustaški hodnici za mučenje, prvo sretamo 22-godišnju dobrovoljku Zoru Milanović – Trebinjku. Sa crnogorskim borcima Zora je u Sanom tek dva dana. Pravi su drugovi. Kao braća su mi. Sa njima me nije strah, a i ja se ponašam kao dječko, osmjehujući se kaže Zora. U Slano iz Slovenije je stigao potpukovnik Elmir Mulajić iz Bosanske Krupe. Opasnije je ovdje nego u Sloveniji – tamo smo imali kulturnijeg protivnika, kaže nam Mulajić. Hrvatski bjelosvjetski plaćenici ništa ne poštuju. Da im ne daj bože padnemo u ruke znam šta bi me čekalo. I na Dan mrtvih za koji su sami tražili obustavu pucnjave, žestoko su nas gađali minobacačima sa Čepikuća i Lisca.

Slano je i ovih dana ponovo ustaška meta. Neće proći ni ptica preko Slanog, ako joj mi ne dozvolimo. Takva je vojska kapetana Sveta Ražnatovića, kažu borci Milorad Vuksanović iz Titograda, Vuk Kovčanin iz Bijelog Polja, njegov zemljak Vukašin Korać i Ljubisav Mišević. A Crnogorci uvijek moraju biti prvi. Prvi smo ušli i u Slano. A prije ulaska ustašama smo poslali 1.400 granata, prisjeća se Dušan Rakonjac iz Bijelog Polja i Rajko J. Radonjich iz Kuća kod Titograda.

Kapetan Sveto, tako ga vojska zove, vodi nas ka Slanom, pored tenkova, na kojima su Kraljevčani Dragan Lukić, Sibin Janićijević, Miloš Nikšić... Sa Crnogorcima smo kao braća. Mi štitimo njihovu pješadiju, a oni nas.

Vojska ovdje na obali mora ne zna za strah. Iako je svakodnevno ustaše gađaju, i pored otga što je okružuju brda u okolini Čepikuća sa kojih vrebaju pokretni bacači, a sa ostrva snajperi, rafali, topovi... Ako i neko od nas iz Slanog ode do kuće u Crnu Goru onda je to zbog bližnjih, ne zbog sebe, dok šetamo obalom Slanog, priča nam Zoran Sekulić iz Danilovgrada, pomoćnik komandanta za moral u ratu, a u miru šef pravnog odsjeka u Ministarstvu za privredu Vlade Crne Gore. Sve ovdje imamo, samo informacije nemamo. A Crnoj Gori poručujemo da se ne brine toliko mnogo o nama, da ne strahuje, mi smo ratnici i junaci, već navikli na rat ali i na pjesmu. Borci sa Slanog njom su nas i dočekali – uz gusle. Čule su se stare crnogorske pjesme, ali i novije ratne. Naša vatra bješe jača, Đuro gađa iz bacača” Gusle ne mogu bez rafala. To je, rekoše nam borci, pozdrav za novinare.

Dok razgovaramo u komandi u Slanom stiže major Milan Đokić, koji drži najisturenije položaje prema Čepikućama. Žestoka je vatra po nama otvorena zadnja dva dana. Imali smo i ranjenih, srećom lakše, priča nam major, za koga se već pročulo da su ga ustaše zarobile. Srećom nijesu, kaže nam major, ali sam čuo da je zamnom raspisana potjernica, a svota ogromna.

Ostavljamo komandu. Već smo u Drugom bataljonu u Četvrtoj bjelopoljskoj četi, koja j i danas na položaju. Prvi su se, kažu, srela sa mupovcima i ratnom obalom Jadrana. Čekamo ih i sad na nišanu kažu borci. Nek se zna, onima kojima nije jasno, ovdje na obali mora, branimo Crnu Goru. Tako poručite, kaže nam uglas ova četa dok ostavljamo Slano.

Iz izgubljene bilježnice

Sobni generali

Dugo smo, isuviše dugo, ratovali u miru. Dijelili odlikovanja, unapređenja, medalje za hrabrost zarađene manevarskom municijom, na pretpostavljenim ratištima. A cijela zemlja je bila ratište. “Pucnjava” nije prestajala. Jednako, ili makar približno, na unutrašnjeg i spoljnog neprijatelja. Da bi igra rata bila što ubjedljivija, jedinice smo dijelili, jedinice iste vojske, na “crvene” i “plave”. Znalo se “plavi” su uvijek morali da budu pobijedjeni. Ćorcima, dakako.

Svaka vježba je “bila uspješna”. Taman posla da ne uspije. Uspijevali su i komandanti “crvenih”, oni koji su bili predodređeni za više činove,

konfornije stanove, veće plate i druge prinadležnosti, koje obični smrtnici – radnici, činovnici i obična inteligencija – nijesu mogli ni da sanjaju.

I bilo im je lijepo. Imali su beneficirani radni staž. U više nego zaslužne penzije odlazili su naboljim godinama, kao pravi ranici be opaljenog metka u živo meso. Tako lijepo su umjeli da pričaju o ratu koji nijesu omirisali, o bratstvu i jedinstvu koje su oni skovali, o partiji koju su održali... Obični smrtnici su njihove govore po mjesnim zajednicama otvorenih očiju slušali. Divili se. Bili ushićeni i srećni što je dotični drug “ratnik” u njihovoj sredini.

Ali, došao je pravi rat.

Najeći broj penzionisanih ratnika u miru mirnodopske činove, višesobne stanove i pozamašne penzije čuvaju kao jedine “ratne” trofeje. Ratne planove, “strategiju”, razrađuju po komšiluku, rjeđe po kasarnama. U međuvremenu, obavljaju i druge kućne poslove. Idu u trgovinu, kritikuju prodavačice, jer “ja sam taj i taj”, a onda, u časovima ratničkog opuštanja, šetaju kućne ljubimce. Očešljane pse, koji prestiž znače.

Na drugoj strani, na pravom ratištu, krvare radnici treće smjene, seljaci koji ni drva za zimu nijesu pripremili, jedinci rezervisti i očevi dobrovoljci. U istom, uglavnom, sirotinjskom stroju.

Kućni “generali” , a i penzionisani zastavnik je za svoju neuku okolinu general, za to vrijeme, razrađuju taktivu privatnog rata. U svojim udobnim višesobnim stanovima. Čekaju debele penzije i pričaju. Kada svojim ženama dosade – idu na front”. Šetaju kućne ljubimce.

a na pravom frontu se, zamislite gine.

Situacija u istočnoj Hercegovini

Zenge u Kombinat

Propagandni rat dobija nove dimenzije. U proteklih 30 dana mostarsko naselje Cim “ojačano” za hiljadu novih stanovnika

Dosadna kiša i danas natapa dolinu Neretve, u kojoj vlada tajanstveni mir. Ipak, mir je krupna riječ i ne izgovara se tako često na ovim prostorima, jer situacija kakva je odavno prisutna u Mostaru i okolini, a posebno na desnoj obali Neretve u širokom Brijegu, Čitluku, Posušju i drugim mjestima, ne obećava ljepše dane.

Naprotiv, po onoj narodnoj – da se nešto iza brda valja – već je viđeno i prisutno. Tuđmanovi oružnici su svoje snage locirali na desnoj strani Neretve i za sada – čute.

Uz naoružanje, koje su okrenuli prema vojnom aerodromu, hrvatski ekstremisti “unapređuju” psihološko propagandni rat. Glavni im je

cilj omrznuti kod lojalnog naroda pripadnike JNA, a posebno jedinice rezervnog sastava iz Crne Gore koje danonoćno drže položaje na važnijim mjestima oko Mostara.

Iz pouzdanih izvora saznajemo da su neke proizvodne hale Aluminijumskog kombinata odavno ispražnjene i da se u njima sada nalaze snage takozvanog Zbora hrvatske narodne garde. Ovaj podatak je najnoviji dio hadezeovskog arsenala, koji se inače zdušno zalaže za “mir na ovim prostorima”. Strah od istine, odnosno pravog stanja na ovim prostorima, ogleda se i u jučerašnjem saopštenju HDZ-a Mostara. Pokušava osuditi prisustvo rezervista, jer, navodno, na ovom području je do njihovog dolaska vladao red i mir. Zvuči vrlo cinično rečenica u kojoj se kaže: “Zatvorite sve vaše rušilačke, razaračke i imperijalističke maše i idite. Idite odakle ste došli. Neka vam je sretan put, a nas ostavite da sami hranimo svoju sreću”. Svjedoku ovdašnjih događaja, slika i prilika, ovo mora da zazvuči kao laž koja nema presedana u prljavoj kampanji protiv svega onoga što ima i prizvuk jugoslovenskog.

Mnoge stvari nijesu jasne na ovim prostorima. Kako se može objasniti, primjera radi, činjenica da se naslje Cim za posljednjih dana uvećalo za preko hiljadu novih stanovnika. U ovom naselju na ključnim saobraćajnicama i danas su postavljena mitraljeska gnijezda. Kako se može objasniti da Tuđman komanduje u BiH?! Njegova naredba da muškarci od 16 do 60 godina ne mogu napustiti zapadnu Hercegovinu, bez odobrenja tamošnjeg kriznog štaba, besprijekorno se sprovodi, a na ovakvu odluku “neutalci” Alija Izetbegović, Jure Pelivan i drugi bosansko-hercegovački čelnici, uopšte ne reaguju.

Po riječima dežurnih ljekara, u vojnom stacionaru za protekli period, medicinska pomoć je pružena jednom broju rezervista. Riječ je o infekcijama sistema za disanje i mokrenje. Danas smo u stacionaru zatekli petoricu rezervista: Radivoja Mijuškiovića, Đorđija Vujovića, Željka Utješinovića, Zorana Milenkovića i Milorada Lalatovića. Riječ je o rezervistima koji boluju od prehlade srednjeg intenziteta.

Male ratne priče

Zastava

Koliko boraca, toliko i ratnih priča. Jednu, tu u mimohodu priča borac prve čete, prvog bataljona brigade “Veljko Vlahović” koji je želio da ostane anonimn.

- Dvadeseti dan je na frontu u okolini Mlina, kod Dubrovnika. Borci uspješno odolijevaju podmluklim ustaškim snajperistima. U jednom trenutku, dok sam u zatišju gledao osvojene kuće i okolinu zapitao sam

se – a gdje je crnogorska zastava?! Sjetio sam se one naše goranske, koja se decenijama viorila dok smo našim crnogorskim goletima sadili drveće. Otputovam sam u titograd i donio je na ratište. Trebalo je isturiti na neku od “zarobljenih” kuća. Borac Željko Boljević ni trenutka se nije dvoumio. Dok su iz ustaških jazbina siktali snajperi, Željko je crnogorsku zastavu postavio na krov jedne kuće. Zastava se viorila. Kada su je ostali borci u osvit zore ugledali, lica su im se odjedanput ozarila, a u srcima počelo da kuca jače. Ustaški snajperisti, ozlojeđeni ovakvim gestom, zasipali su ovo mjesto još jače i češće, ali je zaista opstala. Podizala je borbeni moral svih naših boraca, i podsjećala na priče o zastavama i barjaktarima iz prošlih ratova.

Na osvojenoj kući na Mlinima ostala je crnogorska zastava, a mi smo krenuli u akciju čišćenja terena, i zauzimanje zadatih lokacija. U jednom okršaju Željko boljević ranjen je u nogu. Hitno je prebačen u Vojnu bolnicu u Meljinama. Vijest o ranjavanju borca, vještog i hrabrog barjaktara iz titograda, odjeknula je bolno među nama, njegovim drugovima, koji su tek ovdje na ratištu, gdje se “na muci poznaju junaci”, upoznali Željka Boljevića, kojeg su do tada samo znali iz viđenja i sa njim se pozdravljali na ulici... Poslije oporavka Željko se ponovo priključio svojim drugovima u Brigadi “Veljko Vlahović”. Rekao nam je da mu je u bolnici bilo neobično i da je jedva čekao da nam se pridruži. Zajedno sa njim u ovoj Brigadi nalazi se još nekoliko boljevića, dobrovoljaca, ali samo jedan Željko – barjaktar.

U kasarni “Maršal Tito” u Titogradu

Otađbina iznad svega

Među dobrovoljcima brigade “Titograd”, koji čekaju odlazak na ratište, ima i ljudi od 70 godina

Od čovjeka može biti jači samo patriotizam, srce nekad uzdrhti od straha, ali ako je puno Jugoslavije, strah se zaboravi. Zapravo, ovo su riječi mnogih pripadnika brigade dobrovoljaca, koji u kasarni “Maršal Tito” u Titogradu čekaju naredbu Vrhovne komande za odlazak – negdje na ratište.

- Od prvog dana rata ovi ljudi su ovdje na obuci – kaže pukovnik Momčilo Dragičević. Ima tu i onih koji se prvi put susrijeću s puškom, ali i onih koji su davne 1941. godine omirisali barut. Ovdje su uglavnom dobrovoljci iz Titograda, Bara, Ulcinja, Herceg-Novog, Budve i Cetinja. Nijesu došli, kako oni sami kažu, da odmaraju, već da e pripreme i obnove staro znanje o oružju.

Među ovim dobrovoljcima sreli smo i Špira Lagatora, penzionisanog pukovnika sa punih 70 godina, borca Prve proleterske.

Svjestan je Špiro da revolucija, koju je njegova generacija započela, nije završena. Fašizmom nije završio svoje.

- Nas stotinu starih ratnika, koji smo u Beogradu, javili smo se kao dobrovoljci za odlazak na ratište – kaže Špiro Lagator.

Lazar Radević iz Bara nam je rekao da je patriotizam preči od života, pa ga je to natjeralo, ako se tako može reći, da bude dobrovoljac. istu priču smo čuli i od Gorana Vujisića, takođe iz Bara, Sloba Prelevića (koji već ima 60 godina) sa Cetinja. Svi oni kažu ko je iole volio Jugoslaviju, stae na njen branik.

Šta će nam sutra život kad djeca izginu, a mi starci mirno posmatramo njihovu pogibiju – kaže Prelević.

Puniša Burić je radnik "Košute" sa Cetinja u danilovgradskom pogonu. Nije želio da šije opanke, već sa puškom da kroji svoju sudbinu.

Lidija Kažić i Sofija Vukčević stale su u istom stroju rame uz rame sa svojim saborcima. Sa njima je i Slađana Todorović iz Herceg Novog. Ne mare što su žene, jer i one u srcu nose patriotizam.

Krenućemo gdje nam naredi Vrhovna komanda, jer smo pod njihovom komandom.

Osojnik, Ljubač, Zaton: kud narodna vojska prođe...

Srećna će se zemlja zvat'

Kiša spojila nebo i zemlju. Pogled stao u kap. Magla kontroliše carstvo vidika i želje. Bez daha za pjesmu, zviždućemo: "Čuje se odjek koraka po kamenju hercegovskom..."

Staza se zove kamen. Siguran i ponosan kao da hoće da potraži naš umor i nesigurnost. Ne damo se. Odbijamo odmor i pauzu. Slažu se sati i kilometri...

Na čelu Slobodan Bokan, u sredini Radenko Korika, na začelju Mihailo Mijanović. Smještamo pogled na selo Ljubaču. Zasajemo. Kiša je odavno stigla do srca. Magistrala, kuće, praznina. Selo Ljubača ćuti. Za trenutak. Sačekaju nas Đorđije Škulić i Milan Vučinić. Pogled prve linije dijeli novinarima opreznost i ljubaznost.

Bez ispaljenog metka

Vojnici JNA su ovdje ušli bez ispaljenog metka. Narod je pružio ruke vojsci. I vojska je pružila ruke narodu. Pet dana smo u kući Mika Musladina, priča vodnik Dušan Jelić. Kako su nas primili? Šta ja znam, u početku se osjećao neki strah. Sada je to popustilo. Jeste, ušli smo bez

opaljenog metka. Porazgovarali i dogovorili se na obostrano zadovoljstvo. Tako se to kaže, je li. Oni sa malom djecom su izbjegli prije našeg dolaska. Sada se, poslije našeg poziva, vraćaju u selo.

Kuća hrvatska. Veranda, suva česma, labor sa tragovima davne vode, vile i lopata. Protrčava mačka. Sačekuje nas vatra ognjišta. Domaćin ne ustaje. Zove se Niko Musladin. Lice sačuvalo vrijeme. Izgovara: dobro došli. Zašto u njegovom pozdravu tražimo sumnju i pozorenje?

Priča: Možemo li, pitaju. Možete. Dočekao ih sokom, kafom, konjakom. Vojska je moja. Oni idu na kartanje, ja im puške čuvam. Priznaću vam – sina, nevjestu i unuka od devet mjeseci sam poslao od kuće. Da neko preživi, jeste... Gurali smo "fiću". Nije mogao da upali. Drugi dan smo otišli Peru na pregovore. Pukovnik mi kaže: Prijatelju, idite vi doma.

Niko vas neće dirat, kad vojska dođe. Vi slobodno radite sve svoje poslove.

Tada mi je bilo lakše. Dođem kući, žena mi se uplašila. Neće da leži. Strah i komšije. Dvije noći smo presjedeli pored ognjišta. Svi ćute i čekaju. Treći dan me pozove kapetan Dragan. Dogovorili smo se. Laknulo je.

Koliko ih je pošlo iz sela? Iz moje kuće sedmoro. Kapetan je rekao neka se vraćaju. Pet vojnika mi spava u kući. Niko Musladin prepričava istoriju dobrosusjedskih odnosa sa okolnim srpskim selima.

Krug od 16 kilometara

A vojsku kapetana Dragana Pavićevića nijesu u Ljubaču dočekali svi mještani. Dok se on spuštao niz kamenitu kosu ka selu, mlađi ljudi otišli su na drugu stranu – izbjegli. Sad se vraćaju, priča nam Dragan. Pokajali se, valjda. A, vide da mi nikog ne diramo ko položi oružje. Sad se dobro slažemo. Kažem "dobro", jer moram da priznam, kaže nam kapetan Dragan, nit su mještani priželjkivali vojsku, niti vojska njih, ali sad je mnogo bolje nego štosmo i jedni i drugi pretpostavljali. Uostalom mi smo bez metka ušli u Ljubač. Oni su ostali bez struje prije mjesec dana, a poslije i bez namirnica. Donosimo im brašno, šećer, ulje. Nije vojsci teško, iako je to dva satahoda do Osojnika. Oni nama daju smeštaj, priča kapetan.

- Jeste li ikad vidjeli ovakav kamen, pita Dragan Mrdić, dobrovoljac iz Trebinja i trener džudo-kluba "Leotar". Dok se provlačimo kroz šibljice i litice, a više ne brišemo lice od kiše, prst drži na obaraču automatske puške. Cio klub je otišao u dobrovoljce – Tihomir Golubović je u specijalcima, Miroslav Minić sa Miroslavom Šarencom negdje ka Ivanici. Radojica Deretić i Šćepan Kraljević tamo u Glavskoj, Nikola Lojević, kad sam posljednji put čuo za njega bio je ka Zavali, nastavlja priču Dragan, ane vidimo se kroz maglu. Gusta, mogli bi je sjeći. Iznad Zatona smo, pretpostavljaju vojnici Mihailo Mijanović, Radenko Kukrika, Dragan Vujasinović. Magla nas tjera samo da pretpostavljamo da smo na obali mora, poslije tri i po sata

pješaćenja. Vjetar, i magla odlaze. Zaton se otkriva, a Dragan Vujasinović komanduje: imate samo tri minuta za snimanje.

Magla se vraća. A, mi ka Osojniku. Kažu, kraćim putem. On je bio dug 16 kilometara. Vratila se i kiša, ne više sitna. Gruvaju topovi sa juga, ali i sjevera. Zvijuću meci – vojska nas hrabri, to je u daljini. Odjednom kuća, krov šupalj, ona u tišini. Prije tri dana ovdje, na pola puta od Zatona prema Osojniku, bilo je žestoko. To znaju vojnici koje smo ostavili u Ljubaču – Faru Pivodić, Milan Tešić, Dragan Jelić, Božidar Tasovac, Miroslav Komnenić, Milan Vučinić, Đorđe Škulić. Lukavo su nas čekali, bila je to žestoka borba. Malo dalje nosila. Na njima su ustaše vukle ranjene. Približavamo se Osojniku – zatvaramo krug od 16 kilometara. Prsti sve bliži obaraču. Garaža, vojska, pjesma: "...srećna će se zemlja zvati...". Ovo nekada jako ustaško utvrđenje sada drže vojnici Milivoje Kljajić, Miroslav Dangubić, Zdravko Ninković, Dragan Ambulija.

Naš vozač Slobodan Bokun u hrvatskom domaćinu prepoznaje zarobljenog komšiju. Dva sela podijeljena sa tih nekoliko kilometara. Stoku na ispašu su zajedno tjerali. Počinje priča o djedovima.

Ja znam ljude i Ljubače, priča Slobodan Bokun. Tražio sam da ja pregovaram sa njima.

Slobodan Bokun spušta ruku na rame domaćice Mare Musladin. Pogledi drže čas iz istorije zajedničkog života. Nekadašnjeg i budućeg.

Na vijest o pogibiji Svetozara Ražnatovića, rezervnog kapetana I klase

Osmijeh kapetana Sveta

Ima vijesti koje stižu i prije agencijskih. Tako je i vijest o pogibiji kapetana Sveta Ražnatovića iz Zete, koji je prije ravno mjesec dana sa svojim rezervistima oslobodio Slano od ustaša, stigla u Crnu Goru onako kako smo to u našoj vjekovnoj ratnoj i slobodarskoj tradiciji navikli. Od usta do usta, od druga do druga, šapatom sa prvih borbenih položaja do krševite otadžbine koju je branio.

Poginuo je kapetan Sveto na hladnom novembarskom suncu, negdje između Slanog i Stona, predvodeći sinove i braću, kako je iz mилоšte zvao svoje vojnike. Presjekao ga je ustaški rafal "primirja" prilikom izviđanja, koje kao komandir nije morao obavljati. No, nije morao Sveto ni pod snajperskom vatrom isticati jugoslovensku trobojku na katedrali u Slanom, prilikom oslobađanja ovog mjesta, pa je, opet, to lično učinio. I da ne nabrajamo. Od Ravnog do Slanog. Uvijek Svetovi rezervisti prvi, i on ispred njih.

Kada smo bili među ratnicima koji su osvojili Slano i presjekli put ustašama za Dubrovnik, njihov komandant nije bio među prvima.

Naprotiv. Drugovi su ga jedva natjerali da govori za štampu. Bio je ljut, jer je izgubio 20-godišnjeg borca Miodraga Ražnatovića. Na umirivanje saboraca: "Pa i ti si ranjen na dva mjesta", samo je odmahnuo rukom.

O tome nije htio da govori. Ipak, i tvrdo ratničko srce je popustilo kada namje pokazao mjesto pogibije njegovog vojnika, inače bliskog rođaka. U kapetanovim suznim očima bol.

"Ništa vam ne smije faliti dok je naša jedinica u Slanom" . obraćao se Sveto Kati i Ročku Smrdelju, hrvatskom bračnom paru, jednom od rijetkih koji je ostao nakon bjekstva hrvatske armade. Na njihovu priču kako ne znaju gdje im je sin, Sveto samo odmahuje glavom. Smeška se. Kada smo izašli iz kuće, tiho nam govori: "Sina smo im uhvatili, jedan je od hadezeovaca koji su pružali najžešći otpor, ali šta ćeš... ljudi smo..."

Silazimo ka pristaništu, uz pratnju od nekoliko vojnika. Ispred nas Sveto. Opominje: "Idite uz zidove, jer još ima skrivenih snajperista".

Slušamo ga bez pogovora, jer to ovdje svi čine. U blizini usidrenog broda "Perast", Sveto pokazuje pijacu gdje je sedamljeta prodavao povrće, lubenice, dinje. Ne može da vjeruje kako su se do juče ti mirni mještani, preko noći, pretvorili u zvijeri.

Sunce se topi u zalivu. Suton označava kraj našeg boravka u opasnoj zoni. Pri samom polasku, na skalinama Slanog, pronalazim metalni novčić. Začudo, stari jugoslovenski dinar.

Eto, bar nešto jugoslovensko pronađeno ovdje, komentariše Sveto. Predajem mu novčić u znak zahvalnosti za metke ustaških bojovnika koje je lično oduzeo i poklonio nam kao suvenir. Uzvraća kratko, vojnički: "Kad se završi rat, donijecu vam ovaj dinar u redakciju "Pobjede". I, naravno, ispraća nas njegovim prepoznatljivim osmijehom.

- Osmijeh kapetana Sveta za nas je najstroža zapovijest prisjećamo se riječi njegovih vojnika, koji su isticali da bi za njega i glavu dali. Kako će sad bez osmjeha kapetana Sveta...

Sa dubrovačkog ratišta

Ustaše miniraju primirje

U posljednjih 48 časova na položaje JNA iz gradskog jezgra Dubrovnika upućeno preko 300 mina. U najnovijem apelu Armija podsjeća Dubrovčane na čast, tradiciju i odgovornost pred potomcima

Politički realisti su ponovo u pravu. Ustaše su, ipak, samo ustaše. I najmanjeim je stalo do haških papira i Tuđmanovih obećanja o prekidu vatre. Vatrene mržnje usmjerilaje za posljednjih 48 časova

300 mina prema položajima JNA. Jaka minobacačkovatratva otvorena je iz reona Nuncijate, Lazareta, Srđa, bolnice, Starog grada, po položajima Armije u reonu Žarkovice, Dubca i Brgata. Jedinice JNA su uzvratile, ali tek nakon što su o ustaškim napadima obavijestile predstavnike misije Evropske zajednice koja se nalazila u Cavtatu na pregovorima. Borbe su trajale oko dva časa, nakon što je ustaško oružje začutalo.

Sudeći po najnovijem apelu komande Vojnoprimorskog sektora "Boka", pripadnici JNA još koriste i oružje razuma, želeći da sačuvaju ono što se u opštem bezumlju sačuvati može.

- Građani svijeta, Jugoslavije i Dubrovnika, smatramo da je vrijeme pokazalo ko vodi prljavu igru sa Dubrovnikom, ko manipuliše sa njegovim poznatim trgovcima i gosparima i ko hoće te divne, trgovački i duhovno orijentisane ljude, da žrtvuje zbog zaštite bjeloslavjatskih plaćenika koji su uveli u grad, stavili ih pod zaštitu tog drevnog grada i UNESCO-a. JNA, po kojoj ustaški plaćenici djeluju sa zidina dubrovačkog grada, nije uzvraćala vatrom, iako je po međunarodnom ratnom pravu imala zakonski okvir da to uradi. Borbenije jedinice JNA, ističe se, između ostalog, u apelu, neće ući u grad. Nijedan pošten Dubrovčanin neće ući u grad i biti tretiran drugačije osim kako mu na osnovu kulture i tradicije pripada. Omogućite, zahtijeva se dalje, da se na miran način izvrši razoružanje paravojnih formacija i naoružanih političkih ekstremista. Neka vam Cavtat posluži kao primjer i potvrda da JNA ne djeluje po svom stanovništvu, osim onda kada se vaše kuće i važi životi žrtvuju radi ekstremista koji vas koriste za svoje prljave ciljeve – pominje Dubrovčane JNA, podsjećajući ih na istoriju, kulturu, tradiciju, na obaveze prema potomcima.

Ustaše su u stanju prikupljanja i pregrupisavanja snaga. Sa Mesićem je, potvrđuje i danas potpukovnik dr Radoslav Svičević, u Dubrovnik stigla 114-ta brigada od 700 ustaša, među kojima je i 25 plaćenika. Vojska je znala za konvoj od 30 brodova, ali je, kaže Svičević, ćutala iz bezbjednosnih razloga. Iz Rijeke je najavljen novi konvoj sa, čak, 100 brodova, na čijem ćelu će se naći, najvjerovatnije hrvatski vrhovnik Franjo Tuđman. Tuđman i družina strijepe da Dubrovćani ne otvore kapije vojnicima i ne prihvate ponuđeni predlog JNA. Inaće, pretpostavlja se da postoji uključivanje pojedinih Dubrovćana u novoosnovani pokret za samostalnu dubrovačku republiku. Pokret – tvrde upućeni, postoji. U samom gradu gardisti se surovo obraćunavaju sa svima koji su im sumnjivi i za koje se pretpostavlja da nijesu lojalni crnokošuljašima.

Ustaše svakodnevno pokreću nađu i razum. Ni jedanaesto primirje ne znači ništa. Bezumnici su uknjižili nove smrti, pa je današnji – relativno miran dan, dan koji samo podsjeća na novu zavjeru.

Ljudi rata: kapetan Dragan Pavićević

Oficir i džentlmen

Starješina u odredu TO Trebinje, koji je sa svojim ljudima razoružao zloglasni Osojnik, a sada Dubrovnik brani od ustaša iz zapadne Hercegovine

Kao da je stigao iz Holivuda. Iz nekog amerićkog ratnog filmskog spektakla. Likom, stasom, uniformom – glumac. Ovaj ne statira, znali smo. Ovaj igra glavnu ulogu.

Scenario je, doduše, bio surovo životniji, a snimanje bez piro tehnike. Metak je, dakle, bio metak. Kadrovi su se smenjivali filmskom brzinom. Od Trebinja, preko Osojnika do Ljubaće i Zatona.

Kapetan Dragan...

Kapetan Dragan Pavićević. Starješina u Odredu TO Trebinje, koji je sa svojim ljudima razoružao zloglasni Osojnik. Sada Dubrovnik brani od ustaša iz zapadne Hercegovine.

Selo Ljubaća. Kapetan Dragan Pavićević pronalazi nas u kući Mika Musladina. Spontani protokol: evo kapetane, otvaraju se vrata verande, vojska se razmiće i pojavljuje se kapetan.

Ušao sam sa ćetiri vojnika u Ljubaću, prića kapetan Dragan Pavićević. Vrlo kratko smo se dogovorili sa mještanima. Neki mlađi nas nijesu saćekali, ali se ovih dana na naš poziv vraćaju. Mještani su nam obezbijedili smještaj, a mi njima hranu. Pješaćimo i po dva sata da bi ovi ljudi imali namirnice.

Osojnik, kapetane! Smije li se, o tome ćemo kad ovaj rat dobijemo. Uđara nam kontru: zašto hoćeš od vojnika da ti objašnjava kako je uradio ono što je njegov posao i zadatak. Tu ti nema filozofije: plan, naređenje, izvršenje.

Razgovaramo, a još nam u glavi izgled vojnika kada se pojavio kapetan. Evo kapetana... Drug koji se poštuje, starješina koji se uvaćava, ćovjek koji nudi sigurnost.

Ja, vojnik kapetana Dragana Pavićevića.

Rećenica ponosa. A ponos kao od strijene odvaljen. I spremnost jednako uništava kao stijena.

Vladimir Ilić je dobrovoljac. Stigao je iz Sarajeva. Ćuo za kapetana Dragana Pavićevića. Traćio ga je i našao. Mnogi moji drugovi krenuli su u dobrovoljce, prića. Najviše je Crnogoraca, Nikšićana. Ima i onih drugova koji su postali dobrovoljci na drugoj strani.

Svi su se vratili prije nego što su i otišli. Lako je držati govore po sarajevskim kafićima.

Kapetan dragan pitamo. Šta da ti kaćem – ramena kreću ka nebu. Vidiš i sam: brat, drug, starješina.

Pavićevići su se raširili od Dubrovnika do Vukovara. Iz naše kuće na ratištima su još dva brata, priča kapetan Dragan. Jedan u Dvor na Uni, a drugi oko Dubrovnika.

Mi smo Kuči, a tamo je Marko Miljanov zauvijek naučio šta je čojstvo, a šta junaštvo.

Pitanje svih pitanja, za kapetana. Kapetan Dragan Pavićević i Kapetan Dragan? Ima li sličnosti.

Opet smjeh. Lice sigurno i zadovoljno. Izgleda da nam se životni putevi sastaju na određenom mjestu, kaže. Opet, ja sam kapetan Dragan Pavićević, a on je kapetan Dragan isk.

Molimo za slovo o okršajima. Bilo ih je dosta. Pobjedili smoustaše i stigli do Ljubače.

- Zašto je vaš osmijeh tako siguran, a priča suva i kratka?

Znamo da odgovoriti neće. Trenutno nam je najveći neprijatelj vrijeme. Vrijeme, kao meteorološki faktor i vrijeme kao iščekivanje. Znaš, kreni, pođi, stani. Pa onda primirje. Pa ond,a oni po nama, pa mrtvi i ranjeni. I opet iz početka.

Kapetan ne krije – problem su primirja. Vjerovatno onaj koji je naredio primirje zna zbog čega je to uradio. Ali...

Stanovnici sela Ljubače na usnama imaju samo jedno ime: kapetan Dragan. Strah i poštovanje. Prije ovo drugo. Hrvat, Miko Musladin kaže: "Moj kapetan".

Hoće li ovaj nesrećni hrvatski narod ikada shvatiti kapetana Dragana Pavićevića, svoga oslobodioca. I sve ostale koji u Hercegovini biju bitku za narod i čovjeka, protiv fašizma i zvijeri.

Spontano postrojen, novinarski stroj predaje raport kapetanu Draganu Pavićeviću.

Riječ je jedna.

Pobjeđuj, kapetane.

Na vratima Dubrovnika

Pregovori s mirisom baruta

U Cavtatu nije postignut ni minimalni sporazum između Armije i predstavnika dubrovačkih vlasti. Na samom ulazu u Dubrovnik Armija sa osmatračnice na Žarkovici, odgovorila na pucnje iz sela Bosanka

U Kupare i Srebreno, život se vraća. U ratnom metežu, brojke se izgovaraju kao ohrabrenje. Umjesto 52 stanovnika, koliko je bilo onog dana kada je Armija očitala lekciju gospodinu Franji, danas je u Srebreno 120 povratnika – mještana. Komandant mjesta,

potpukovnik Savo Janković, kaže da je profunkcionisala i nova i ratna vlast. Oformljen je Opštinski odbor za snabdijevanje. Proradila je prodavnica, a iz sela Makoše, s mješovitim stanovništvom, stigao je poziv predstavnicima Armije za posjetu. Ona će, tvrde u Komandi mjesta biti i učinjena. Učiniće vojnici ponovo što je na njih nalik: humani gest, ili bar novi pokušaj da uspostave, tuđom zaslugom, pokidane veze.

Samo koji kilometar dalje na isturenoj liniji surovog fronta, surov je vojnički život. Iščekivanje... Prokleta ustaško utvrđenje, a do juče minijaturno selo Bosanka. Iz Bosanke su od ranih jutarnjih časova, valjda pregovaračima u int, stizali pucnji. Rafali upućeni ezervistima iz Herceg-Novog, Nikšića, Titograda, Bara, dobrovoljcima iz Beograda... U 13 časova i 15 minuta, sa osmatračnice na Žarkovici, JNA je otvorila vatru. Prema Bosanki, prema utvrđenjima neprijateljskih formacija. Na kapiji Dubrovnika, po svoj prilici, sve je manje strpljenja, a sve više vojničke hrabrosti. Hrabrosti koja se ne izmišlja u novinskim napisima, već je postala način vojničkog života. Toliko stvarna da na priču o njoj imaju pravo samo vojnici.

I ovaj dan je u biltenu jugoslovenske svakodnevice dan apsurd. U Cavtatu je na apsurd podsjećala svaka riječ Đura Kolića, predstavnika dubrovačke vlasti. Predsjednika, gle čuda, u hrvatskoj "demokraciji" Vijeća udruženog rada u dubrovačkoj opštini. Čini se da u Hrvatskoj mnogi samoupravno odlučuju o ratu i ratnim obmanama. Obmanjenaje, ko zna koliko puta, i domaća i svjetska javnost, zbog navodno strašnih napada na Orlandov grad. Kolić je i danas ponovio da je JNA i juče Dubrovčanima slala granate i to čak, na gradski zatvor.

O njihovoj sudbini danas se samo bez rezultara pregovaralo. Hrvatska strana bi za sve isti aršin, JNA traži da joj se udovolji: tri starješine za 25 mupvaca i gardista. Gardisti su i najveća smetnja pregovorima. JNA traži da napuste grad za sve vremena. Franjina garnitura, međutim, na tom pitanju gradi svoje: biti ili ne biti.

Jaz se produbljuje, a pregovori se nastavljaju. U nedjelu po zvaničnim informacijama, uslijediće nova runda. Kolić će se u međuvremenu, konsultovati sa svojom političkom centralom. Za nju je i danas rekao da je glavna i da je Dubrovčani slijepo slijede. Prirodno, po njemu Dubrovnik je hrvatski. On je oduvijek to i bio kako bi rekao Kolić, iznerviran pitanjem, šta je sa pokretom za Dubrovačku republiku. O tome šta se krije iza zidina, najbolje znaju oni koji su u njima. O njihovim sukobima ponešto je stiglo i do javnosti. O konačnom izgonu i razoružanju, govore jedino pripadnici Armije. Još kada bi komanda požurila, kažu vojnici. Nezvanično doduše. Zvanično slična pitanja postavljaju brojni, a komanda VS "Boka" je i sama najavila da strpljenje ima kraja.

Sa dubrovačkog ratišta

Napadaju i sa Straduna

Na mirovne predloge JNA ustaše odgovaraju surovo. Sa Lokruma, Straduna, pokretnih vozila mine po položajima na Dubcu, Brgatu i Žarkovici. Dva poginula i više ranjenih u okršajima u ustaškom utvrđenju Bosanka

Rat se na dubrovačkom ratištu tek zahuktava. Sudeći po jučerašnjim i današnjim borbama ustaše poštuju naređenja pretpostavljenih. Ono što je u Cavtatu rekao predstavnik dubrovačkih vlasti obistinjuje se. Na armiju se puca iz svake kuće, sa svakog mjesta...

Stradun je najmanje svetinja onima koji se zaklinju u svete ciljeve "demokracije". Zenga sistem efikasno funkcioniše. Sa pokretnih vozila, upućuje se granate, zatim se položaji mijenjaju a plaćenici skrivaju iza zidina starog grada do nove prilike. Selo Bosanka još nije osvojeno iako je armija pokušala ulazak još juče u popodnevnom časovima. Ustaše su sačekale ulazak specijalnog voda iz Herceg-Novog, a zatim napravile krvavi pir. U vodu komandira Jova Grubača stradalo je 70 odsto ljudstva. Kompletni podaci o mrtvima i ranjenima oš se ne saopštavaju javnosti, jer je u toku dana vojska ometana prilikom izvlačenja onih koji su ostali na prostoru Bosanke, u kojoj je juče bilo oko 74 mupovca. Ono je izjava jednog zarobljenika mada naši borci tvrde da ih je u Bosanki mnogo više.

Major Petar Petričević je danas novinarima potvrdio da je armija ušla u Bosanku i da očekuju da uskoro i u tom selu i u Dubrovniku ugledaju bijelu zastavu. Ako zastave ne bude rata će biti i dalje, obećao je major Petričević.

Sa dubrovačkog ratišta

Bosanka gori!

Borbe sve žešće. Na Žarkovicu, Brgat, Dubac, padaju stotine granata. JNA danas preduzima akciju vađenja tijela ranjenih i poginulih na terenu Bosanke. Herceg-Novi u tuži prima potpunije podatke o desetkovanom vodu Jovana Grubača

Svako hrvatsko selo imalo je svoje strelište. Ne slučajno, kažu danas ratnici na Brgatu, Dubcu i Žarkovici. Dobro skriveni, očito dugo pripremani oni nijesu obeshrabreni ogromnim plamenom iz konačno osvojene Bosanke.

Ispod Srđa, međutim, prikrivena mitraljeska gnijezda dokaze o običnim ustaša šalju iz minuta u minut. Tokom cijelog jučerašnjeg i današnjeg dana na Brgatu je surova borba, u toku je akcija čišćenja, na Žarkovici je pravi pakao. Savlađujući strah pred snajperskom vatrom, oni kojima vojska nije zanimanje, ipak obavljaju posao. Najcrnji ratni bilten se kompletira. Ljudi, koji su prethodnog dana dočekivali novinare, i ostali zauvijek upamćeni, nestaju, ginu ili ih pak ranjene odvoze do obližnjih vojnih bolnica.

Dubrovnik je ipak utvrđeni vojni garnizon. To je mogo vjerodostojnija misao od one koju mirotvorci izgovaraju ne želeći da čuju silne pucnje s Lokruma, sa terase Belvedera... Na Žarkovici to ipak najbolje znaju. Satima već od granata i snajperskih metaka ljude spašava slučaj ili nečuvana ljudska hrabrost o kojoj ni novinari ponekad navikli na preuveličavanja još ništa nijesu dovoljno rekli.

Kapetan Marko Kuzman, vodnik Borislav Despotović, Esad Pupović, Slobodan Pavlović, Milutin Matković, Zdravko Bokić, Vjekoslav Petrović, najbolje znaju. U kolektivu čete TO iz Kotora je i 25-godišnji Zoran iz Tivta. O prezimenu ne govori zbog oca, koji kaže boluje od srca. Na žarkovici očito ratuju borci humanog srca. Nečuvana tuga za poginulim drugovima i odlučnosti da se Dubrovnik osvoji, smjenjuje se. Bosanka je ispred kao upozoravajući vatreni znak.

Mostarski monolozi

Rzapijanje boga

Mi smo vladali i znali smo da vladamo, a oni sada hoće da iskolju i njih i nas...

Šta ćete vi ovdje? Koji vas je Bog ovamo poslao? Kao, važniji smo vam mi nego naša djeca, žene, majke, sestre... Idite vi tamo kući, i mi ćemo dijeliti našu sudbinu. Pa neka bude, što mora biti...

Ja sam Musliman, a ko se svoje vjere stidi, čovjek nije. Kaže meni moja žena: pa šta se mi Muslimani bunimo. Vladali smo više od 500 godina, pa neka sada vladaju Srbi i Hrvati. Znam, kažem joj. Mi smo vladali i znali smo da vladamo. Ovi sada hoiće da se iskolju, a neće ni da poštede nas Muslimane... Samo vi idite. Ostavite vi nas... Crnogorci nijesu Srbi, je li? Da, da... Vaš Bog nije naš. Vi ste vašeg Boga razapeli, zato što sam nije valjao. I sada ga razapinjete.

Šta vam valja? Ništa! Meni ste svi isti. I Srbi i Hrvati. Moje vikendice u Počitelju su zapamtile dobro. Bager ih je poravnio. Neka, to me i od Muslimana čeka. I oni će doći da me ruše, je li? Moj komšija Musliman, sada ima, a sutra? Ja imam, on nema. Doći će da mi otme, da me kolje...

Kakva ti je korist sine da pišeš? Kome pišeš. Ko te čuje? Kako te nije stid da bilježiš?

Piši: Husein Žuna ima samo jednu nogu. Vojni je invalid. Redovno prima penziju. Kao motociklista je branio boje Jugoslavije. Žuna sada ostario i nikome ne valja. Za koga da navijam? Ni za koga!

Ne, varaš se! Ja sam Musliman. Kod mene stola nema, još jedem iz činije. Daj mi olovku da ti napišem ko sam.

Na kutiji od cigareta, drhtavom rukom, Žuna ispistuje tri slova – SDA.

- To ti je Husein Žuna. A, Žuna je koristio državi Jugi. Kome sada koristi, kad nema Juge, nema države.

Hoćete li kod mene kući da se okupate, da se sredite, pa da idete odakle ste došli. Nijeste nam ovdje potrebni! Idite, inače...

Vrhove Veleža natkrili sivi oblaci. Najavljuje duge i dosadne mostarske kiše. Po mostarskim ulicama prodaju se bidoni puni goriva. Crna berza radi. Tu su i neizbježni ratni lešinari koji preprodaju oružje i devize...

U samousluzi "Merkus" čuje se glasno razmišljanj sredovječne kasirke Hrvaticе.

- Gospe mi moje, zapalila bih i njih i njihov aerodrom! To su zlikovci, okupatori, oni došli da nam obezbijede mir. Vratit će se oni u Crnu Goru... Drukčije će se pisme onda pivat!

- Ako se Crnogorci vrate, onda je sa nama gotovo. Ja ovdje živim i najbolje znam ko su i kakvi su. Onoga dana kad je vojska stigla iz Crne Gore, napustili su svoja radna mjesta u "Sokolu". Ja sam ostala. Čega da se plašim? Pa, da nije vojske, ovdje bi bilo klanja. Gore nego 1941. Moje koleginice Hrvaticе i poneka Muslimanka, kažu da ne mogu da ih vide očima. Ja u njima ništa ne vidim ružno. Mostar ima Neretvu, ima desnu i lijevu obalu. Ima Mostar sada i puno vojske. Neka je bude što više, naročito iz Crne Gore. Grad bez rijeke i bez vojnika ne bi valjao ništa...

Ovo ti kaže Nada... prezime nije važno. Ko zna šta bi se moglo da mi se desi. Hadezeovci su već pripremili grupe za likvidaciju Srba i viđenijih oficira.

Putujemo prema Nevesinju. Prolazimo kroz sela Gnojnice i Dračevicе. Imamo i saputnike, Stanka Petrušića, novinara iz Građevinskog preduzeća "Crna Gora" i Miška Stijepovića, profesora fizičkog vaspitanja iz Nikšića.

"Teško je na Humu, naročito noću. Moramo biti budni. Na drugoj strani, na brdima su oni, ustaše. Ipak, t smo i znamo zbog čega smo tu. Navikli smo se na ratne situacije, kaže Stanko. Miško dodaje: "Umalo jednu več da ubijem druga. On malo "veseo", prilazi.

Prst mi je bio na obaraču. Djelići sekunde su odlučivali. Kad se i to završilo, bratski smo se izljubili. Eto, tako je to u ratu".

U Nevesinju, na ulicama gužva, vojnici i civili. Djevojčica sa knjigama u ruci veselo maše i dovikuje: "Vratite se, mi vas molimo. Vojska nam je sada najmilija..."

Raport sa hercegovačkog fronta

Ustaše tuku iz Trnovice

Hrvatske snage svim silama nadiru, želeći da se probiju kroz položaje JNA, da bi pomogle ustašama u "odbrani Dubrovnika", ali neće proći – kažu borci crnogorskih jedinica

Poslije kraćeg zatišja, MUP-ovci i zenge ponovo su se danas oglasile u rejonu ispod Slanog i brdima iznad Čepikuća. Minobacačima su gađali položaj Jugoslovenske narodne armije, zapadno od Popovog polja – iz Dobrog dola i Trnovice. Dakle i sa teritorije Bosne i Hercegovine, ali i Hrvatski – Dobri do je u Bosni, a Trnovica u Hrvatskoj.

Ni u Čepikućama sene miruje – hrvatske snage svim silama nadiru, želeći da se probiju kroz položaje JNA, da bi pomogle ustašama u "odbrani" Dubrovnika, gdje se sada vode žestoke borbe. Izviđači JNA su i dans sa osmatračnica u ovom rejonu registrovali pokrete ustaša u već poznatim mjestima Mihov Krst, Ston, Trnovica, Neum i Metković.

Da prođe neće, i da upomoć dobrovoljačkim ustašama neće stići, sasvim je jasno, kažu borci crnogorskih jedinica, koji ove položaje drže već više od 50 dana. Da nije primirja ustaše bi bile davno rastjerane iz ovih jedinica utvrđenja – potvrđuju svi. Primirja najviše odmažu pripadnicima JNA. Mi ih gađamo samo pošto isprovociraju vatru. A kad su počele žestoke borbe oko Dubrovnika, ustaše u istočnoj i zapadnoj Hercegovini su postale sve žešće. Upotrebljavaju se – topove, minobacače 82 i 120 milimetara i to iz reona Orsula, Komovac i Rudine.

U borbama poslednja dva dana poginulo je, kaže se u današnjem saopštenju Pres-centra Druge operativne grupe u Trebinju, 30 zengi i mupovaca. Zarobljene su veće količine lakog artiljerijskog naoružanja, topovi od 20 milimetara, municija i oprema. Potopljena su, kaže se takođe u saopštenju, i dva čamca koja su narušavala blokadu Dubrovnika. Vojne vlasti ni danas, međutim, nijesu saopštile koliko ima gubitaka na strani JNA.

HDZ ne miruje odavno ni u zapadnoj Hercegovini, Ključa u Čapljini, Mostaru... Provokacije i prijetnje porodicama vojnih lica sve su veće, blokiraju i vojne kolone, bombama nasrću na vojnike.

U ovom momentu, niko ne može da procijeni, ili neće, hoće li doći do pogoršavanja stanja u ovom dijelu Hercegovine. A predsjednik Skupštine opštine Trebinje Božidar Vučurović kaže za zapdnu Hercegovinu – ona e davno svrstala i stala pod zastavu HDZ-a, šahovnicu.

Dva gepeka luksuznih automobila bila su dovoljna da prevezu pomoć koju je Crveni krst Bosne i Hercegovine uputio Crvenom krstu Trebinja. Da podsjetimo, u ovom gradu se nalazi preko 1.300 izbjeglica. No, nijesu bosanski humanitarci tako škrte ruke uvijek. Na svaki kilogram pomoći, upućen u Trebinju, Dubrovniku su poslali tonu. Osamdeset kilograma najednoj, a oko sto tona na drugoj strani.

Sekretar Crvenog krsta Trebinja Branko Dursun danas nam je kazao da oni nijesu protiv pomoći Dubrovniku. Pomoć treba, svakako, ali ne u ovakvoj srazmjeri. Prenebregavaju iz Crvenog krsta BiH da smo mi ratna zona sa toliko izbjeglica i grad koji je izgubio 15 mladih ljudi – od toga šest jedinaca.

Crveni krst ovog grada posjetio je, kaže nam Dursun, i predsjednik Crvenog krsta BiH dr Muhadin Alićehajić. Bolje, međutim, da nije ni dolazio. Nakon razgovora, on je zatražio samo da obiđe zatvorenike iz redova ustaša u Bileći, ali ne i ranjene u trebinjskoj bolnici.

I današnji sastanak Crvenog krsta BiH, koji je bio planiran da se održi u Trebinju, održan je u Mostaru. Nijesam htio prisustvovati, kaže sekretar Branku Dursun.

Žestoke borbe oko Dubrovnika

Zidine zaklon ustašama

Dramatično popodne u Dubrovačkoj rijeci i na terenu Bosanke: dva poginula, sedam ranjenih. Armija blokira sve prilaze, ustaše se fanatično brane. Major Pero Petričević: "Stare zidine više neće biti svetinja jer iza njih neprijatelji napadaju"

Poslednji sati na borbenim linijama prema Dubrovniku su dramatični. Borci na položajima kažu da su predvečerja već postala sastavni dio ustaške taktike. U toku cijelog prijedpodneva akcija izvlačenja ranjenih i poginulih je ometana. Neprijateljski minobacači su tenkove Armije vraćali nekoliko puta sa terena prema Srđu. Ljude iz Teritorijalne odbrane Kotora sačekali su pri pokušaju da se probiju prema zadatom cilju. Tom prilikom poginula su dva borca, a sedam je ranjeno.

Major Pero Petričević, za koga vojnici imaju samo riječi hvale, ponovo podsjeća da Dubrovčanima ne preostaje ništa drugo nego spasonosna bijela zastava. Zastava će biti garancija da im se neće ništa desiti, kao ni stanovnicima Cavtata. Ali ako uskoro nje ne bude, jedinice JNA više neće štiti dubrovačke zidine. Danas ponovo, kao u inat logici i razumu, na

Armiju se puca iz centra starog Dubrovnika, sa pet tačaka, kažu. Zidine su zaklon ustašama. Dubrovnik je, ipak, u vojničkoj blokadi, a u Dubrovačkoj rijeci ponovo je u 13,30 časova počela borba. Grčevita. Dobrovoljci iz Druge lake pješadijske brigade, koji su iz Titograda i iz drugih crnogorskih gradova stigli jutros, već su na prvoj liniji. S neprijateljem prsa u prsa, na još neraščišćenom terenu Bosanke.

U pozadini Crna Gora sahranjuje svoje heroje. Neprijateljski gubici su ogromni, ali to je samo njihova stvar, napominju borci. Rat je, na žalost, jedino zajednički.

Saopštenje informativne službe VPS "Boka" Plaćenici platili glavom

"I danas su vođene teške borbe na položajima oko Srđa, Komovca i padinama iznad Rijeke Dubrovačke. Ustaška vojska gubi vitalne objekte koje je zaposijedala, sve više dolazi u nepovoljan taktički položaj i sve težu situaciju, i u takvim okolnostima djeluje nekontrolisano iz svog raspoloživog naoružanja grada Dubrovnika.

Na svako djestvo ustaške vojske djelovano je svim raspoloživim oružjem, i u toku dana naše jedinice popravljale su i utvrđivale svoj taktički položaj na posjednutim objektima. U borbama iz prethodnog dana nađeno je više od 25 leševa ustaških profesionalaca, stranih profesionalaca, a među njima dva Crnca, jedan Holanđanin, jedan Argentinac, brojno pješadijsko i dio artiljerijskih oruđa i mnogo minsko-eksplozivnih sredstava, posebno veliki broj protivpješadijskih mina".

Na dubrovačkom ratištu dramatično

Grad mora pasti

Na ratište pristiglo oko 1.000 dobrovoljaca iz svih gradova Crne Gore. U toku popodneva u Dubrovačkoj rijeci dva poginula i sedam ranjenih. Borbe obnovljene oko 13.30 časova. Srđ neobično jako uporište

U Komandi u Kupařima, uz propusnice za borbene položaje, dobijaju se i prvi podaci. Sporadični izvještaji o nastavku borbi na Brgatu, Žarkovici i Dubrovačkoj rijeci. Poručnik fregate, Ranko Žutković, kaže da je pristigla i brigada iz Titograda. Druga pješadijska, sastavljena od onih kojima je Dubrovnik glavni cilj. Vodi ih komandir Slobodan Bojović, a među njima su i Rajko Kalezić,

Dragoljub Uskoković, dr ekonomskih i pravnih nauka, ovdje sam jedan od jednakih, od hiljadu crnogorskih junaka, koji će sigurno ovaj rat ostaviti u svojoj herojskoj hronici.

Hronika jedanaestog novembarskog ratnog dana je opširna. U pozadini su sahrane i bol, naprijed utvrđenja, koja tek i nanovo treba zauzimati. Dans u Herceg-Novom sahranjuju Bogdana Popovića i Duška Pušića. Ni poslije nekoliko dana, nije izvučen njihov saborac, vaterpolista, Bojica Pejović. Jučerašnju akciju izvlačenja ustaše su ometale na najsuroviji način. Spašavajući ranjenog Buda Zarubicu, poginuo je Branimir Pajković iz Bara. Baja je potvrdio da i prljavi rat ima svoje svijetle primjere čojstva. O junaštvu se danss govori samo na prvim linijama. Doktor Đuro Marić i Danilo Kaščelan, iz Sanitetske službe, o svojim akcijama ne pričaju, o hiljadama metaka, dok su izvlačili ranjene. Danas međutim, njesu propuštali da pomenu pravi podvig Miće Mitrovića iz Budve. Danilo Danilović ne komentariše prethodno borbeno veče, ali napominje detalj da su na Stradunu ubijena četvorica ustaša, cijela posada pokretnog transportera. Naš snajperista je bio precizan.

Precizno danas položaje neprijatelja osmatraju i ratnici iz Budve na položaju Gornji Brgat. Na 400 metara nadmorske visine izgovaraju se riječi: ništa nam njihovo ne treba, ali živjeti moramo i za sadašnjost i za budućnost. Doslovno ovako kaže Nikola Đakonović. Crnogorcima koji njesu na frontu poručuje da se od fronta ne boje, jer ovo je pitanje naše časti, kaže Đakonović. Na ovoj visini, kao što se vidi, časno se bore i moji saborci Petar Janović, Milenko Gvozdenović, Čedo Dapčević, Drago Bulajić, Ivo Medigović, Đuro Tičić.

Ovdje smo već peti dan. Štitili smo juče odstupnicu našima. Posebno Kotorskoj bateriji. Oko Dubrovačke rijeke bilo je žestoko. Oni imaju svog izviđača koji precizno navodi rakete. Žestoko su tukli naše tenkove, koji su morali triput da se vraćaju. Prije tri dana nas je spasio samo slučaj. S erena smo se vratili pod kišom snajperskih metaka, a evo sada smo na položaju, ali danas ovo već nije opasno, jer su naši borci sišli u samo selo. Čini se da počinje borba prsa u prsa. Biće dramatično i u toku ove noći. Čuvajte se prilikom povratka, savjetuju ratnici iz Budve. A Budvani su i na Dupcu, Kapetan Milorad Tomović, Dragan Nedović, Sloba Parapid, Pero Barović, Saša Ivančević, Zoran Duletić, Mićo Vujović i Branko Ivanović.

Gore na Brgatu, već u 13.30 oglasila se snažna pucnjava. Borba je ponovo počela. Žarkovica je cilj za ustaše. U Dubrovačkoj rijeci dobrovoljci već ispunjavaju svoj ratni plan. Dubrovnik mora pasti. Major Pero Petričević je rekao jutros: "Zidine ga više ne mogu spašavati. One su do sada samo zaklanjale ustaše, a Crna Gora brani svoju čast.

JNA steže обруč oko Dubrovnika

Okršaji ne prestaju

Vatreno okruženje oko ustaških utvrđenja. Kapetan bojnog broda Milan Zec: u posljednja 24 časa razbijamo jednu po jednu utvrđenu tačku. Poručili smo da pokupe svoje mrtve, kako nalažu pravila humanosti, ali njesu zainteresovani

Ustaše po svaku cijenu žele prikazati Dubrovnik u plamenu. Satjerane u обруč, traže posljednji izlaz.

Između Starog grada i hotela "Belveder" su, istina, gusti oblaci dima, ali naši vojnici tvrde da gore namjerno zapaljene gume, kako bi se stvorio utisak da Armija stare dubrovačke Zidine ne štedi. Bespoštedne se borbe rasplamsavaju i ovog, već petog dana, pred samim dubrovačkim vratima. Položaje Armije protivnici napadaju iz pravca Lapada, Babinog Kuka, iz Starog grada, iz uvale kod hotele "Belveder".

Borci JNA su sve vrijeme uzvraćali jakom artiljerijskom vatrom. Gađali su Srđ i okolinu. Zbog zaštite ljudstva, koje je izloženo lakoj minobacačkoj vatri, jedinice JNA su bile primorane da otvore snajpersku vatru i po Starom gradu, da bi neutralisale dejstva iz predjela brda Kolporel. Pripadnici Armije su ušli u Mokošicu, sa sjeverne strane Dubrovnika. Oklopno mehanizovanu jedinicu, kojom komanduje major Srba Zdravković, pomogla je u toj akciji pješadija. Pretpostavlja se da na ostrvu Lokrum ima preko 1.000 ustaša, jer na ulazu u Zaton jedinica poručnika Budimira Vukičevića, koja čisti teren, uspjela je da neutrališe grupu snajperista i u tom reonu otkrila pećinu, kroz koju se neprijatelj najvjerovatnije provlači i bježi prema Lokrumu.

Kapetan bojnog broda Milan Zec je danas izjavio da se pred Dubrovnikom ne radi o klasičnom ratovanju, već se u posljednjih 24 časa osvaja tačka po tačka, da bi se izbjegle ljudske žrtve. Danas do 14 časova poginulih nije bilo.

O tome kako ustaše postupaju sa svojim mrtvim jurišnicima, svjedoči podatak da na poziv Armije, koja je uvažavala humane norme, iako je i sama trpjela značajne gubitke, da protivnik pokupi svoje mrtve, niko nije odgovorio. U prvim časovima, njesu se uopšte ni interesovali, a tek potom, kako izjavljuje kapetan Zec, oglasili su se prilično nedifinisano, valjda ustaškog reda radi.

Reda radi su, po svojoj prilici, i pregovori u Cavtatu. Dugo i bezuspješno vođeni, sada su obustavljeni. Hrvatska strana, koja je uplašena zbog borbi je sa njih izostala. A, borbe se i danas nastavljaju. Borci odužuju svoj dug.

Šta se u Dobrovniku dešava, teško je reći. Hrvatski radio javlja o velikom broju poginulih i ranjenih. Propagandisti žale, navodno za civilima, iako je izvjesno da Armija gađa samo sanažna utvrđenja u kojima su, po procjenama, i elitni plaćenici.

Pukovnik Radomir Damjanović na mini-konferenciji za štampu u Trebinju

Crnci i Argentinci

Protivničkoj strani je vrlo malo, ili nimalo stalo da sačuva Dubrovnik – biser svjetske baštine, kazao je pukovnik Radomir Damjanović, zamjenik komandanta Druge operativne grupe u Trebinju. Da im je stalo oni bi predali oružje i istjerali iz grada ove plaćenike, koji su stigli nedavno i sa Mesićem, među kojima ima i crnih i bijelih, bjelosvjetskih ubica – Afrikanaca, Holandana, Njemaca, Argentinaca... Ipak, ponudili smo dubrovačkim ustaškim vlastima da ih pokupe i sahrane, bez obzira što su neprijatelji, kaže pukovnik. Njima, međutim, nije stalo. Četrdeset osam sati je prošlo, ali odgovora iz Dubrovnika nema.

Oni su nas i natjerali da djelujemo po Dubrovniku, mada namjeru nismo imali. Stari grad nikada taknuli nijesmo, a oni nas i otuda gađaju.

Vojnim transporterima ulazimo u Bosanku, a granate padaju

Miris mora i baruta

Topovi i minobacači gađaju, odjekuju rafali, miriše barut – pakao. Sa obje strane puta – ustaški leševi

Eksplozije na sve strane, granate padaju. Miris mora i leševi. Bosanka gori. Dubrovnik kao na dlanu – kulja gust, crni dim. Stari grad, ipak netaknut. Dimi i ispred vojnog transportera koji stiže u centar Bosanke. Umjesto pozora, plamen. To bukne ustaški bunker – ovdje je svaka kuća bila bunker. Tukli su nas iz svih oružja. I sada ovdje dok pretrčavamo dvadesetak metara livade prema borovoj šumi padaju ustaške granate. Tri-četiri vojnika trče ispred nas – prve novinarske ekipe koja je zakoračila u Bosanku. Puške su na gotovs, repetirane...

Komanda vozača transportera Šabana Hajdarevića, vodnika sa Sutjeske iz tjentišta i kapetana Miroslava Vukosavljevića, i za nas je izvršna. Imamo samo desetak minuta druženja sa Bosankom. Tako "komanduju" ustaške mine, koje su i danas sa Lokruma padale po Bosanki. Ne stižemo ni imena vojnika ispred nas da zabilježimo. Oni idu prema Srđu, a i on dimi. Topovi i minobacači gađaju, odjekuju rafali, miriše barut – pakao.

Samo hrabro, mi vas štitimo, bodre nas vojnici. More bliješti. Sa obje strane uskog puta u Bosanki, pet ustaških leševa. Uniforme plave i maskirne – zenge i mupovci. Muve popadale po njima. Jedan ugljenisan,

drugi bez pola glave, vrata i ramena... Pogodila ga mina. Ima i crnih. Čekali su vojsku, gađali što su više mogli.

Njihova ruka uzela je nekoliko mladih vojničkih života, ovdje na Bosanki. To je Mesićeva vojska, stigla s njime i konvojem u Dubrovnik, brodom "Slavija". Čim su se iskricali, popeli su se po ovim brdima iznad mora i tukli nas. To Dubrovniku nije trebalo, kažu nam vojne starješine.

A, dok su oni ustaškoj HDZ-ovskoj politici i vlasti trebali – držali su ih. Sad na njihove leševe ne okreću glave. Nudili smo dubrovačkim vlastima da ih pokupe i sahrane, iako su neprijatelji i plaćenici, ali...

Leševi leže i na izlazu iz Bosanke – ispred dvorišta jedne kuće i automobila, gotovo sprženog. Vodnik Šaban i Banjalučanin Pavo Bijelić, nišandžija na transporteru, naređuju da se ne smijemo pomaljati na gornju stranu – transportera – samo ispred njega. Prate nas eksplozije i rafali. Vojska vodi grčevitu borbu sa ustašama. Pašće i oni u Dubrovniku, dovikuju nam vojnici, dok napuštamo Bosanku i preko Žarkovice, Gornjeg i Donjeg Brgata, Ivanice, stižemo u Trebinje.

Velika akcija "Pobjede"

Fudbaleri za borce

Dok se na hrvatskom ratištu vodi ogorčena borba sa raznim fašistodnim hadezeovskim grupama i bjelosvjetskim plaćenicima, dok kolone izbjeglica napuštaju svoje vjekovne pragove i sklanjaju se ispred pomahnutih tuđmanovih bojovnika, dok mnogi mladići iz Crne Gore ostavljaju svoj život u odbrani domovine, Sportska rubrika "Pobjede" je, pored ostalog, pokrenula veliku akciju "Fudbaleri za borce". Cilj ove humanitarne akcije da se prikupi što više sredstava i uruči porodicama poginulih vojnika, naravno, preko opštinskih organizacija Crvenog krsta.

Ideja o organizaciji prijateljskih utakmica odmah je naišla na veliko odobravanje ne samo fudbalera i njihovih trenera, već cjelokupne sportske javnosti. Svi su željeli da daju svoj skroman doprinos ovoj akciji, a odigrane su i dvije utakmice. U Titogradu su igrali Budućnost i Sutjeska, ako i veterani ova dva kluba, a zatim u Nikšiću Sutjeska-selekcija novinara, što je ustvari fudbalska reprezentacija Crne Gore. Selektoru novinarske ekipe odazvali su se svi pozvani igrači iz Budve, Baa, Kotora, Cetinja, Titograda, Bijelog Polja i Pljevalja. Oni su prije toga bili gosti "Pobjede", svi su o svom trošku putovali u Titograd, a sudijska organizacija Crne Gore je donijela odluku da arbitri koji vode ove utakmice sude besplatno.

U akciji "Fudbaleri za borce" uključili su se i padobrancii Aero-kluba "Špiro Mugoša" iz Titograda koji su, prije početka utakmice na stadionu pod Goricom, izveli atraktivne skokove.

- Ideja o organizovanju jedne ovakve akcije je izvanredna i svi treba da daju svoj doprinos kako bi ona u cjelosti uspjela – kažu mnogi igrači, stručnjaci i fudbalerski radnici. – Spremni smo da pomognemo i naredne akcije “Pobjede”, kako bi bar malo pomogli porodicama naših palih vršnjaka i drugova.

U pripremi je i niz drugih fudbalskih mečeva, jer sada svi klubovi žele da budu organizatori utakmica sa humanitarnim karakterom. Tako, naprimjer, u pripremi su utakmice Hercegovina-Crna Gora u Trebinju, Vojvodina-Crna Gora u Vrbasu, a želju da gostuju u Crnoj Gori izrazili su i fudbaleri iz Makedonije.

Po svemu sudeći, akcija “Fudbaleri za borce” prerašće u akciju “Sportisti za borce”, jer sada predstavnici i drugih sportskih disciplina žele da se uključe u ovu humanitarnu manifestaciju.

A, njihova zajednička poruka glasi:

- Drugovi borci, niste sami.

Borci nježnijeg srca

Crnogorska je tradicija: kada puške zapjevaju i huk rata nagovijesti nove stranice istorije, žene ovog podneblja postanu majke i sestre. Raduju se, tuguju, čekaju. Ovoga puta i ratuju, a primjeri Zore Miljanović, Lidije Kažić, Milke Đaković, Sofije Vukićević, Milanke Dašić i Slađane Todorović, koje su se dobrovoljno prijavile za front o tome svjedoče. Rat jeste, ali šarm i ženstvenost ni uniforma nije mogla da “ubije”.

Ratne priče: kašiku vode, družu...

Braćo...

Od prvih dana mi se ne zovemo imenima. Jedan drugog oslovljavamo sa – braćo

Banja kod Slanog, novembra. – Prolazi li vrijeme? Niče li išta osim dana i noći. Kako odbraniti pravo na juče. Najteži i najdalji detalj svake naše priče je vrijeme. Zastanemo, i onda počnemo da se pomažemo nečim dogođenim. Vrijeme mjerimo događajima.

Ono kad smo bili dva dana bez vode...

Recimo...

Zatražili smo priču. Zamolili da za trenutak ljubaznosti vojničke kave zamijeni vojnička priča. Jednako ponosna i mučna.

Sada smo ponosna, ispravlja me Ratko Milajić. Mi od muke pravimo ponos, razumiješ li. To ti je naše zanimanje i profesija. Mi ti mirišemo na istoriju.

Ratko Milajić iz Rečina, Mileta Obrenović sa Blatine, Agan Šabanović iz Bijelog Polja, Miloš Višnjić iz Kolašina.

Plave oči Ratka Milajića krivudaju od naše pažnje. Dva dana bez vode...

Jeste. Išli smo od Orahovog dola prema Slanom. Spuštali se brdima dva dana. Umor i žeđ polako troši čuturice. U stvari, nemaš vremena da misliš o vodi. Čekaš metak. I spremaš metak.

Onda vidiš, čuturica laknula. Zatreseš, a vodu skoro i ne čuješ. Odlazemo želju za vodom. Idemo dalje. Mislimo tjeramo žeđ.

Ništa. Žeđ je kao avet. Pojavljuje se sa svih strana.

Uzmeš čuturicu, i ne osjećaš ništa u njoj. Onda grlic na usnama. Prava ideja je naređenje sebi. Popij sve.

A sve je – da gutljaja.

Čuješ korake i glas iza sebe. Počinje dioba gutljaja. Samo okvasimo usne, razumiješ.

Našli smo u kamenu ustajalu vodu. Vadim kašiku iz porcije, i dijelimo je. Kašika za svakoga. Idemo dalje. Opet kamen, ali sada vode ni za kašiku. Okvasimo prst i pređemo njime preko usana.

Ratko Milajić kao da se znoji dok priča: Krenem da zavijem duvan. Kartica ispod jezika ostaje suva. zamisli...

Voda je stigla helikopterom, nastavlja Mileta Obrenović. Podijelili smo je kao braća. Svaka čuturica jednako.

Opet, dobro je, prekida ga Ratko Milajić. Ovo smo ti ispričali tek onako. Nemoj da misliš da se mi žalimo. Sve smo mi spremni da otpimo, samo da zadatak bude izvršen.

To izgleda kada se priča da je strašno, nadovezuje se Agan Šabanović. Takvo je drugarstvo da nam ništa nije teško. Od prvih dana mi se ne zovemo imenima. Jedan drugoga oslovljavamo sa – braćo.

Braćo...

Braćo, ko jena redu za stražu.

Borci Pete čete Drugog bataljona 10. crnogorske brigade.

Ili, puno kraće – braćo.

Mi smo Svetovi vojnici. Vojnici Sveta Ražnatovića. Sveto je za vojnika bio majka. Hoće da je najbrži u sjećanju i poštovanju Agan Šabanović.

Po nekoj tajnoj komandi počinje ćutanje.

Da mi je neko rekao da mi toliko čovjeka može biti žao, ne bih vjerovao, kaže Milić Višnjić.

Stalno na čelu, čovječe. Glava se nemoćno vrti. Još se traži objašnjenje. Zašto je metak htio Sveta.

Vrijeme za priču ističe. Reći će nekada: ono kad su bili novinari. I vrijeme će mjeriti time.

Dvojica će na nišan. Druga dvojica naslonjeni jedan na drugog potražiše malo odmora. Kada odoli san, budimo onog drugog.

Braćo, ne mogu više.

Opet, dobro je. Prate nas smijehom. Pogled nam naređuje sigurnost. Ljudi koji su zaboravili svoja imena. Ljudi koji su braća. Braćo, vi možete sve...

Zapis sa dubrovačkog ratišta

Na granici 50 dana

*Vojna policija na Debelom Brijegu, zaustavlja, pregleda, legitimise...
Vijesti o primirju ne primaju se baš oduševljeno*

Ustaše nijesu mogle dalje. Na Debelom Brijegu ispriječila se Crna Gora. Već 50 dana vojna policija ovdje zaustavlja, legitimise, neda da se crnogorski krš obruka. "Tražili ste, gledajte", zapisali su na jednoj kući u Kuparima. Legitimacije se ovdje moraju pokazati. Ovo je vrijeme u kojem se legitimisu patriote i izdajnici, heroji i kukavice. Ovo je vrijeme za istoriju. Crnogorci su, bar na njenim granicama oduvijek domaćini.

Put do prve linije dubrovačkog ratišta vodi već danas prema Dubrovačkoj Rijeci. Tamo su ratnici iz Nikšića, Titograda, Bara, Kotora... Crnogorci na Debelom Brijegu su prva kapija na putu do ratišta. Danas na ratištu nije žestoko. O primirju se govori. Četrdesetak domaćih novinara i tri televizijske ekipe iz Francuske, Njemačke i Holandije stigle su u Kupare. Evropljani iz mirovne misije su još u Dubrovniku, ali hoće da ga napuste. Iz luke Zelenika, nakon pregleda, isplovio je brod "Slavija". Hrvatske vlasti su tražile mir, navodno da sačuvaju mirotvorce i pokupe mrtve. Poručnik Fregate Rajko Milosavljević objašnjava ekipi njemačke televizije da se na Brčkom, Žeravicu i u Bosanku ne može. Hrvatska strana nije voljna da se vide leševi plaćenika. Armija dokazuje da je spremna da uvaži humane norme po principu: u svemu nadvisiti one koji i nijesu dostojni pomena.

Na kapiji Crne Gore, na Debelom Brijegu vijesti o primirju ne primaju se baš oduševljeno. Rezervista Slobodan Novaković iz Herceg-Novog, poziva da se ide s njim, ali zvanično naređenje novinari danas poštuju. Na Debelom Brijegu pripadnici vojne policije prepoznaju prijatelje, njih i počaste. Iznad puta je jugoslovenska zastava. Na improvizovanom stolu, sipred prikolice, crnogorska trpeza, s kasetofona dopire refren: nek cvijeta cvijeće, nek lista gora, dug prema zemlji vraćat se mora... Iza refrena su imena: djela su oduvijek krastila prave ljude.

Na Debelom Brijegu Veljko Ognjenović, Rade Borović, Zdravko Tomašević, Zoran Šabanović, Radoje Miković, Crnogorci iz Novog i sa

Cetinja Milan Antelj je stigao iz Gajdobre, Aleksandar Miljević, čak iz Vukovara. Ostao je bez kuće u kojoj je živio samo tri mjeseca. Doveo je porodicu i roditelje i Herceg-Novu kao izbjeglice. Tu je ulaz, ali su borbene linije tamo dalje. Crnogorci su pred Dubrovnikom. Ustaše mole za primirje. Neka pokupe plaćenike, kaže Armija. Neka.

Naši borci danas izvlače samo heroja Voja Papovića, jurio je ispred svojih ratika i ostao na Srđu, zauvijek. Zauvijek će Crna Gora ličiti na samu sebe. Na kapijama su njeni časni ratnici. Refren s njihovog kasetofona, njima je u čast. Tamo gdje je Lovćen slavni, tamo pokraj plavog mora... Na Debelom Brijegu moraju se pokazati propusnice. Crnogorci mogu u pjesmu i u istoriju. Vlatko Vujović iz Tanjuga u povratku pjeva: "O Jelo, O jelena, Crnogorko sa Lovćena"... Crnogorkama u čast, jer one i dalje rađaju slobodare. U smrt svi mogu, ali u istoriju odlaze samo izabrani.

Dubrovačko ratište

Tuđman molio za primirje

JNA osvojila sve utvrđene tačke na ulazu u Dubrovnik. Brod "Slavija" isplovio iz luke Zelenika prema Dubrovniku. Hrvatske snage ponovo otvarale vatru na položaje JNA

Protekla noć na dubrovačkom ratištu kao da se trudila da bude uvod u primirje. Bila je, kažu vojnici, nešto mirnija, ali se ipak pucalo. Prethodni dramatični dani već su hornika surovog ratovanja za svaku tačku, svako neprijateljsko utvrđenje, posebno na ulazu u grad, koji je, štiteći se istorijskim nasleđem, zaštitio mnoge zlikovce i plaćenike. Na brdu Srđ danas je u toku akcija izvlačenja tijela poginulog zastavnika, Vojina Papovića.

Dobrovoljci iz svih crnogorskih gradova, koji su stigli prije dva dana, krenuli su prema Komolcu. U Kuparima su jutros novinarai obaviješteni o najnovijem primirju, koje se, kako je rekao kapetan bojnog broda Milan Zec, sklapa na zahtjev hrvatskih vlasti. Predstavnicima sredstava javnog informisanja nije dozvoljena poseta prvim borbenim linijama, jer je protivnička strana zahtjevala diskreciju u akciji izvlačenja svojih izginulih plaćenika, koju je najavila. Da li je to jedan od stvarnih motiva, pokazaće vrijeme. Što se tiče evropskih mirovnjaka, i njima kao da je vrijeme isteklo. Žele odlazak iz Dubrovnika i ne traže nikakvu zamjenu. Brod "Slavija", koji je zadržan u luci Zelenika, a koji prevozi članove misije iz Splita, uputio se prema Dubrovniku. Isplovljavanje je dozvoljeno, nakon pregleda tereta i potvrde da se na brodu pored 69 članova posade, nalaze samo hrana i lijekovi.

Pored toga što je primirje već juče nagovješteno, a prve vijesti o njemu je objavio francuski radio, iz Informativne službe PS "Boka" stiglo je danas sopštenje u kome se, između osalog, naodi da su hrvatske snage otvarale vatru na položaje Arnuhe. Pucalo se sa Starog grada, i sa linije Trnovca, Čepikuće, Rudine... Hrvatske paravojne formacije koriste za prikrivanje i brze manevre i podzemne prolaze. Na sreću, Armija nije imala gubitaka ni u ljudstvu ni u tehnicu. Potopljeno je pet čamaca, koji su pokušali da se probiju u dubrovačku luku. Aktivirani su i poznati kanali dovođenja novih snaga iz zapadne Hercegovine, kaže se u saopštenju Informativne službe za Hercegovinu.

Bilo poštovano ili ne, primirje je danas tema o kojoj se najviše govori. Prepričavaju se prethodni događaji, jer je cijelih pet dana ratna mašinerija radila punom parom. U istoriji ratovanja ostaju časni primjeri hrabrosti i čojstva. Mnoge su priče neispričane, mnogi podvizi, iako stvarni, nalik su na nemoguće. ali, po svemu sudeći, rat j i dalje vrlo moguć, jer vojni zvaničnici najavljuju pokrete ustaških snaga na području Hercegovine.

(Prethodno specijalno izdanje "Pobjede" "RAT ZA MIR" zaključili smo priložima koji su u redakciju dospjeli do 12. oktobra 1991. godine. Ovo izdanje zaključujemo priložima pristiglim do 14. novembra)

Oni su pomogli izlazak ovog izdanja:

Lutrija Crne Gore, Kombinat aluminijuma Titograd, Duvanski kombinat Titograd, D P "Štampa" - Titograd, "Galenika" - Titograd